

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมือง :
กรณีศึกษา พื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์.

THE PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN URBAN HISTORIC AREA
REVITALIZATION : A CASE STUDY OF THANON PHRA ATHIT
COMMUNITY.

กนกรัตน์ อิงชาติเจริญ
KANOKRAT INGCHATCHAROEN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

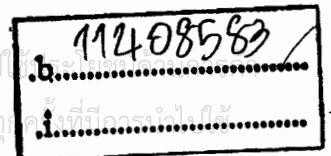
พ.
๗/๒๕ ๗
๒๕๔๗

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. ๒๕๔๗

ISBN 974-9700-67-8

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน **51795**
วัน,เดือน,ปี **30 ก.ค. 2547**

สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไป
อื่นที่มิใช่กรณีนี้
อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุก

**THE PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN URBAN HISTORIC AREA
REVITALIZATION: A CASE STUDY OF THANON PHRA ATHIT
COMMUNITY.**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING IN URBAN
AND ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2004

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ภายในเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ISBN 974-9700-67-8

COPYRIGHT 2004

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์
ในเมือง กรณีศึกษา : พื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์.
นักศึกษา นางสาวกนกรัตน์ อิงชาติเจริญ
รหัสประจำตัว 42063007
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
พ.ศ. 2547
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร

บทคัดย่อ

ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนเก่าแก่หรือพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นย่านพาณิชย์กรรม ตลอดจนย่านที่พักอาศัยหนาแน่น ขาดการวางแผนและการอนุรักษ์ ทำให้ลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของเมืองอันทรงคุณค่าได้สูญหายไป จัดเป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไขอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นโดยอิสระในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล อันจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ได้

ประชาคมบางลำพูเป็นประชาคมที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ "การศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมือง" นี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้ทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วม และอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนที่มีต่อนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนความมีศักยภาพของกลุ่มประชาคมบางลำพูที่มีต่อการจัดกิจกรรมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งอาศัยวิธีการสำรวจ สังเกตการณ์ สัมภาษณ์และออกแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาถึงสภาพความเป็นจริงของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและประชาคมบางลำพู

ผลการศึกษาในข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่า ในการเข้าร่วมประชุมรับฟังมาตรการและวิธีแก้ไขปัญหานั้น ประชาคมยังมีข้อจำกัดในด้านสถานที่ ทำให้ประชาชนและผู้สนใจไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุมและยังมีข้อจำกัดในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาลไม่เพียงพอ อีกทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ อาคารสถานที่และบริเวณบางส่วนที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis Title The Participation of Civil Society in Urban Historic Area
Revitalization : The Case Study of Pha - Athit Community.

Student Miss Kanokrat Ingchatcharoen

Student ID. 42063007

Degree Master of Urban and Regional Planning

Programme Urban and Environmental Planning

Year 2004

Thesis Advisor Assistant Professor.Dr.Yongthanit Pimonsathaen

ABSTRACT

Nowaday,the most of old community area or historical area is changed to commercial area.Eventhough in condense residential area,lacking planning and conservation make the culture of the city is disappeared. So this problem must to resolve accuracy and continuously by using civil participation.It means local public participation can work independently such as planning,decision,operation and evaluation.So that community will be more strength and can corporate with government to improve historical area.

Banglumpoo civil society is the society which emphasize the participation of civil society and play an important role to revive in urban historic area. Therefore, the purpose of this thesis is to recognize the opportunity and the obstacles of participation, in addition to decision of civil society to government through the ability to cope with reviving activity in urban historic area. In order to complete this thesis,field observation ,indepth interview and questionnaire survey are employed.

The results of studying the obstacles of participation of Banglumpoo civil society limited venue to organize the meeting,unavailable information and without sufficient understanding in law which involve the conservation of invaluable buildings and locations in scope of art, architecture, culture and history.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือในการให้คำแนะนำของผศ. ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์อีกสองท่านคือ ผศ.เลิศวิทย์ รังสิริรักษ์ และ ผศ.ดร.นิติชาญ ปลื้มอารมย์ ที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์และช่วยตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสมบูรณ์

คุณงามความดีในครั้งนี้อัปเจ้าตั้งใจมอบให้แก่ คุณแม่บุญสม และคุณพ่อธเนศ ผู้ซึ่งอดทนรอคอยต่อความสำเร็จและให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าเสมอ ตลอดจนผู้ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่าน

กนกรัตน์ อิงชาติเจริญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	X
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.4 วิธีดำเนินการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงาน.....	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	5
2.1 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	5
2.2 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านประชาคมในบริบทธรรมรัฐ.....	15
2.3 ผลงานและการวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วม.....	21
2.4 สรุปแนวคิดและขอบเขตการศึกษา.....	22
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	25
3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	25
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	25
3.3 ตัวแปรและระดับของการวัดที่ใช้ในการวิจัย.....	27
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	30

สารบัญ

	หน้า
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
บทที่ 4 สภาพพื้นที่ศึกษา.....	31
4.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และคุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบ ทางกายภาพ.....	31
4.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ.....	43
4.3 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม.....	48
4.4 ลักษณะชุมชนและประชากร.....	48
4.5 การคาดการณ์ประชากร.....	53
4.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาคม.....	53
บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม.....	57
5.2 ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม.....	59
5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	64
5.4 การพิจารณาลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม.....	76
บทที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ.....	78
6.1 สรุปผลการวิเคราะห์.....	78
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	83
บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	90
ประวัติผู้เขียน.....	97

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 แสดงตัวแปรทางด้านลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม.....	27
3.2 แสดงตัวแปรทางด้านขั้นตอนของการมีส่วนร่วม.....	29
3.3 แสดงตัวแปรทางด้านวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม.....	29
3.4 แสดงตัวแปรทางด้านลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วม.....	29
4.1 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่ม รายปี 2535-2545.....	49
4.2 แสดงการเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากร จำแนกตามกลุ่ม รายปี 2535 – 2545.....	49
4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร เขตพระนคร ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 – 2545.....	51
5.1 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะประชากร.....	57
5.2 แสดงจำนวนร้อยละของวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม.....	59
5.3 แสดงจำนวนร้อยละของช่องทางการได้รับรู้ข่าวสาร.....	60
5.4 แสดงจำนวนร้อยละของการได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ.....	61
5.5 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วม.....	62
5.6 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ.....	62
5.7 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติตามแผน.....	63
5.8 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์.....	63
5.9 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล.....	63
5.10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบาย.....	65
5.11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพและการเข้าร่วมตัดสินใจใน นโยบายของรัฐ.....	66
5.12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมและการเข้าร่วมตัดสินใจใน นโยบายของรัฐ.....	67
5.13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและการมีส่วนร่วมด้านการ ตัดสินใจในนโยบายของรัฐ.....	68

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.14 แสดงความสัมพันธ์ของอายุและการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติตามแผนนโยบาย.....	69
5.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย.....	69
5.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย.....	70
5.17 แสดงความสัมพันธ์ของอายุและการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์.....	71
5.18 แสดงความสัมพันธ์ของรายได้และการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์.....	72
5.19 แสดงความสัมพันธ์ของรายได้และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล.....	73
5.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล.....	73
5.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมและการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล.....	74
5.22 ตารางสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	75
5.23 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะการมีส่วนร่วมในพื้นที่ศูนย์ประวัติศาสตร์ของประชาคมบางลำพู.....	77

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1 แสดงกรอบการวิจัย.....	26
4.1 แสดงแผนที่สภาพพื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์.....	32
4.2 วังพระองค์เจ้าวิไลยวริลาศและวังพระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส.....	33
4.3 วังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา.....	34
4.4 อาคารทำเนียบท่าช้าง.....	35
4.5 วังมะลิวัลย์.....	35
4.6 พระตำหนักพระองค์เจ้าหญิงมณีสวาทสุทนต์.....	36
4.7 อาคารหมายเลข 1 (อาคารโรงเรียนสอนการพิมพ์).....	37
4.8 อาคารหมายเลข 2 (อาคารโรงเรียนของโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช).....	38
4.9 บ้านกล่อ่งในปัจจุบันที่มาจากการลอกเลียนสถาปัตยกรรมแบบทาวเฮาส์.....	39
4.10 โรงเรียนหอวัง เป็นบาวเฮาส์ที่พัฒนาจากอาคารครูสภาออกแบบโดย อี.มันแฟรติ.....	39
4.11 โรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นแบบเฮาส์ผสม.....	40
4.12 อาคารราชดำเนินพัฒนาจากบาวเฮาส์.....	40
4.13 ป้อมพระสุเมรุ.....	42
4.14 พระที่นั่งสันติชัยปราการ.....	43
4.15 แผนที่แสดงองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญภายในพื้นที่ศึกษา.....	44
4.16 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณถนนพระอาทิตย์.....	45
4.17 แสดงที่ตั้งชุมชนเก่าภายในพื้นที่ศึกษา.....	47
4.18 กราฟแสดงจำนวนประชากรในพื้นที่เขตพระนคร ประจำปี 2535-2545.....	50
4.19 กราฟแสดงจำนวนการย้ายเข้า-ย้ายออก ของประชากรในเขตพระนครปี 2536-2545.....	51
4.20 กราฟแสดงจำนวนการเกิดของประชากร ในเขตพระนคร ปี พ.ศ.2535-2545.....	52
4.21 กราฟแสดงจำนวนการตายของประชากร ในเขตพระนคร ปี พ.ศ.2536-2545.....	52

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถนนพระอาทิตย์เป็นย่านชุมชนเมืองที่เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเกาะรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมืองชั้นใน และเป็นย่านดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์เดิมจะเป็นที่ตั้งของกลุ่มวังเจ้านาย บ้านข้าราชการบริพาร วัดและชุมชนที่สำคัญๆ โดยมีลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สวยงามผสมผสานกันระหว่างสถาปัตยกรรมตะวันตกและสถาปัตยกรรมไทยโบราณ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากการก่อสร้างอาคารแบบยุโรปที่มีหลังคาทรงจั่วหรือทรงปั้นหยา เน้นลวดลายทั้งภายในและภายนอกอาคาร ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเมืองวังและอาคารเก่าบริเวณถนนพระอาทิตย์จึงถูกเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยไปเป็นสถานที่ราชการและที่ทำการต่างๆ

ปัจจุบันถนนพระอาทิตย์ได้กลายเป็นย่านพาณิชยกรรม และย่านที่พักอาศัยค่อนข้างหนาแน่น ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ เช่น การขาดความเอาใจใส่ดูแลพื้นที่อาคารและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การขาดพื้นที่ว่างในเมือง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ลักษณะเฉพาะของเมืองที่มีคุณค่าสูญหายไป และเป็นที่น่าสังเกตว่าภายในพื้นที่ชุมชนเก่าแก่นี้ผู้ที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่แทนชาวชุมชนดั้งเดิมที่เคยอาศัยอยู่มานาน และมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นประชาคม โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ที่กล่าวว่าเป็นย่านประวัติศาสตร์มากขึ้น กลุ่มประชาคมเริ่มเข้ามามีบทบาทชัดเจนพร้อมๆ กับการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการของหน่วยงานของรัฐ และปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ให้กลับมามีชีวิตชีวาพร้อมทั้งอนุรักษ์ความเป็นย่านประวัติศาสตร์ให้คงอยู่ร่วมกับชุมชนเมือง

แนวทางการส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในรูปแบบประชาคมเมืองนั้น จะช่วยทำให้ประชาชนและชุมชนเกิดความเข้มแข็ง กล้าคิดและกล้าทำในสิ่งที่เป็สิทธิของพลเมือง ไม่ต้องคอยให้เป็นที่หน้าทีของรัฐเข้าไปช่วยเหลือในทุกเรื่อง ดังนั้นในการศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมืองนี้ ก็เพื่อที่จะวิเคราะห์ถึงโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมและอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนที่มีต่อนโยบายของรัฐ ทั้งนี้เพื่อหาข้อปรับปรุงและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาคมให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้นและสามารถทำงานร่วมกับทางภาครัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาไปถึงลักษณะส่วนบุคคลและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน
2. ศึกษาถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม เพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน
3. ศึกษาลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์หาศักยภาพของกลุ่มประชาคมในการจัดกิจกรรมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนทำงานร่วมกับทางภาครัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่และขอบเขตด้านเนื้อหา มีดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

- ทิศเหนือ จรดปากคลองบางลำพูด้านเหนือ (คลองรอบกรุง)
 ทิศใต้ จรดคลองคูเมืองเดิมบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า
 ทิศตะวันออก จรดกลุ่มอาคารริมถนนพระอาทิตย์ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา
 ทิศตะวันตก จรดริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนว
 พื้นที่เขตการปกครองตั้งอยู่ใน เขตพระนคร กทม.

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- ประเด็นทางด้านนโยบายแผนพัฒนาและการอนุรักษ์ของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่
- ประเด็นทางด้านกายภาพ ศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ประเด็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจและประชากร
- ประเด็นทางด้านลักษณะ บทบาทของกลุ่มประชาคมและกระบวนการมีส่วนร่วม

ของกลุ่มประชาคมในพื้นที่ศึกษาที่มีต่อการปรับปรุงฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4 วิธีดำเนินการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงาน

จากวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหาข้างต้น สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

1. ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ทฤษฎีและแนวความคิดด้านประชาคมในบริบทของธรรมชาติ
- ทฤษฎีและแนวความคิดด้านการปรับปรุงฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์
- ทฤษฎีและแนวความคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และเอกสารจากหน่วยงานราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงข้อมูลด้านนโยบายแผนพัฒนาของภาครัฐจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลของกลุ่มประชาคม
- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการออกสำรวจภาคสนาม บันทึกข้อมูลของสภาพทางกายภาพ การใช้ที่ดิน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สังเกตและสอบถามถึงวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน และกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มประชาคม บทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์

3. จัดระเบียบข้อมูลเป็นการบันทึกข้อมูลที่รวบรวมมาได้ให้อยู่ในลักษณะที่สะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดโดยนำทฤษฎีและหลักการรวมถึงแนวความคิดต่างๆ มาประกอบการวิเคราะห์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประกอบการตัดสินใจการวางแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและอุปสรรคในด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการศึกษาด้านประชาคมและการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเก่า

1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษานี้เน้นเน้นทางด้านกรมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมที่มีต่อการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์บริเวณชุมชนถนนพระอาทิตย์ โดยศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาโอกาสและข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วม และวิเคราะห์ถึงอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยที่งานวิจัยนี้มิได้มุ่งเน้นด้านเทคนิคและวิธีการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง "การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมือง" นี้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านประชาคมในบริบทธรรมรัฐ

เพื่อให้ทราบถึงอำนาจในการตัดสินใจที่มีต่อนโยบายการพัฒนาของภาคีรัฐบาลรวมทั้งกระบวนการเกิดขึ้นของกลุ่มประชาคมและการเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมด้านการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเมืองร่วมกับรัฐ (Partnerships) ซึ่งในการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา กระบวนการของการมีส่วนร่วมนี้ 4 ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จนั้นอยู่ที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระ เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานต่างๆบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

2.1.1 การให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีคำในภาษาอังกฤษหลายคำที่ใช้สื่อความหมายทำนองเดียวกัน ได้แก่ People's participation, Citizen Involvement, Popular participation, Grass - roots Participation เป็นต้น และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการมากที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น สิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการแท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอกัน และผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการนั้นด้วย วันรักษ์ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ความรู้สึกเป็นเจ้าของนี้เองที่ทำให้ การมีส่วนร่วม

แตกต่างจากการร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา อันได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ปัญหา การดำเนินงานตามแผน และการติดตามประเมินผล จึงจะถือได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน : 2531 : 17)

สุวัฒนา ธาดานิติ กล่าวว่าการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความ คิดเห็นหรือแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ ร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจและ การรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (สุวัฒนา ธาดานิติ : 2543 : 91)

โชคดี อมรรัตน์ ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็น กระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงที่สุดโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของชุมชน (โชคดี อมรรัตน์ : 2537 : 5)

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนตามทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ ดังกล่าว มาข้างต้นนี้ จะเห็นว่า ได้มีนักวิชาการให้ความหมายแตกต่างกันออกไป สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะให้ความหมาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน การดำเนินงานพัฒนา ในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่ การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบ โดยตรงจากการพัฒนา

2.1.2 ช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ช่องทางการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยหลายรูปแบบ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษา ในเรื่องวิธีการ ลักษณะ ปัจจัยและเงื่อนไขที่ประชาชนอาศัยเป็นช่องทางเข้ามามีส่วนร่วมผ่าน นโยบายของรัฐ

2.1.2.1 วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ กล่าวไว้ว่า ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่าน องค์การจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization)

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่าน องค์การผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

ไม่วากรณใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชน (Non - representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ทุกเวลาหรือกลุ่มประชาสังคม (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ : 2527 : 179)

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องพบว่า วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมี 3 ลักษณะที่กล่าวโดยอาศัยการติดต่อสื่อสารในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการติดต่อสื่อสารนั้นประกอบไปด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากช่องทางการสื่อสารทั้ง 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับข่าวสาร เช่น การให้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยถึงข้อดีและข้อเสีย การเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกอบรม เป็นต้น (เทียมรัตน์ อินทรีย์ : 2542 : 14)

Mike Douglass and Malia Zoghin กล่าวว่าในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนซึ่งเป็นวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนหนึ่งนั้น ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการต่างๆได้ดังนี้

1. การเข้าร่วมประชุม รับฟังมาตรการและวิธีแก้ไขปัญหา
2. รับทราบจากทางสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์
3. ตอบแบบสอบถาม
4. ให้สัมภาษณ์
5. การเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Mike Douglass and Malia Zoghin อ้างใน เทียมรัตน์ อินทรีย์ : 2542 : 13)

2.1.2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

Chapin ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 3 ลักษณะไว้ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุมเสนอแนะต่างๆในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำ

กิจกรรมของส่วนรวมโดยการสมัครเป็นสมาชิก หรือเป็นกรรมการของชุมชน (Chapin : 1977 : 317)

ไม่ทราบวิธีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถ้าหากนำลักษณะการมีส่วนร่วมมาจัดลำดับขั้นตอนตาม Agbayani จะได้ลักษณะต่างๆ ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การร่วมประชุม
2. การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีความปัญหา
4. การออกเสียงสนับสนุน หรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัตถุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้ประโยชน์จากโครงการให้ถูกต้อง
10. การทำนุบำรุงดูแลโครงการให้ถูกต้อง
11. การทำงานร่วมกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agbayani อ้างในประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม :

2543 : 23)

2.1.2.3 ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

John และ Norman ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมว่า ประกอบไปด้วย

1. ปัจจัยด้านกายภาพ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านกายภาพ ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน การ

คมนาคม

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้

1.3 ปัจจัยด้านการเมือง บรรยากาศทางการเมือง คุณธรรม คุณ

คติทางการเมืองของประชาชน

1.4 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่

1.5 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์

กำเนิดของชุมชน

1.6 ปัจจัยด้านบุคคล คนเมือง คนชนบท กลุ่มอาชีพ ระดับความรู้

การมีบทบาทในสถานะต่างๆ ของสังคม

2. ปัจจัยด้านลักษณะโครงการ ประกอบไปด้วย

2.1 ความยากง่ายของเทคโนโลยีที่ใช้ในงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 ทรัพยากรที่ใช้ ความยากง่ายในการหา

2.3 ลักษณะของผลประโยชน์ที่ได้รับ

2.4 ความเชื่อมโยงของโครงการกับโครงการอื่นๆ

2.5 ความยืดหยุ่นของโครงการ

2.6 การเข้าถึงการบริหารโครงการ (John และ Norman : 1977 : 17-19)

สากล สถิตยียทยานนท์ ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน เกิดจากความสนใจและความกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญเหมือนกัน กลายเป็นสำนักแห่งพลเมือง

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้ไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและการลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ (สากล สถิตยียทยานนท์ : 2532 : 166 - 167)

Goodenough กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นเมื่อพวกเขาเรียนรู้ถึงประโยชน์ที่เขาได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกันหรือการได้รับความช่วยเหลือจากผู้เข้าร่วมคนอื่นๆด้วย (Goodenough : 1966 : 12)

นอกจากนี้ Cohen และ Uphoff กล่าวว่า ลักษณะส่วนบุคคลนั้นก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมด้วย ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน (Cohen และ Uphoff : 1977 : 59 - 78)

ในส่วนของเงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น อาจกล่าวได้ว่าระบบการเมืองและการปกครอง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม จัดได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะระบบดังกล่าวเป็นโครงสร้างระดับใหญ่ในสังคมไทย การกระจายอำนาจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางการเมืองออกไปในทุกระดับจะช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจกำหนดกิจกรรมการพัฒนา

ปรีชาติ วลัยเสถียร กล่าวว่า เงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภทดังนี้

1. เงื่อนไขทางการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

- การกระจายอำนาจทางการเมืองออกไปในทุกระดับและกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้กับประชาชน

- สถานภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพของชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วม

- สิทธิความเป็นพลเมือง

2. เงื่อนไขของโครงการพัฒนา

- โครงการพัฒนามีความสอดคล้องกับประชาชนที่จะเข้าร่วม

- มีการกระจายความรับผิดชอบ

- ประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าของ

- มีการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและมีการส่งเสริมด้านวิชาการแก่สมาชิกกลุ่ม

3. เงื่อนไขของนักพัฒนา

- ความตั้งใจ ความมุ่งมั่นในการทำงานพัฒนา และความพร้อมทั้งกายและใจที่จะทำงานกับประชาชน

- การรับฟังปัญหาและการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชน

- การสนับสนุนด้านกำลังใจ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหา

- การสนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยี

4. เงื่อนไขของผู้นำ

- มีประวัติการทำงานเพื่อส่วนรวม

- มีความจริงใจ และตั้งใจในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน

- ได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชน

- มีความสามารถในการกระตุ้นประชาชนให้เห็นถึงปัญหา

5. เงื่อนไขทางการบริหารจัดการ

- การประสานการดำเนินงานกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชน

- ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการ

- การมีกองทุน หรือทรัพย์สินที่สมาชิกในกลุ่มร่วมกันเป็นเจ้าของ

6. เงื่อนไขทางสังคม - จิตวิทยา

- ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
- ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน
- การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนในทิศทางที่ปรารถนา
- การเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม
- การมีอิสรภาพและการมีเวลาที่จะมีส่วนร่วม
- แรงจูงใจจากความสำเร็จของกลุ่ม (ปาริชาติ วลัยเสถียร : 2543 : 25)

2.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชน รูปแบบขั้นตอนการมีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐ และความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายของรัฐ

2.1.3.1 กระบวนการตัดสินใจ

ทุกๆ องค์การของรัฐมีประสบการณ์ในการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการต่อต้าน ทำให้ องค์การนั้นๆ หรือผู้มีบทบาทในการตัดสินใจถูกเปลี่ยนไป ซึ่งไม่เพียงแต่การตัดสินใจเท่านั้น แต่จำเป็นต้องให้การตัดสินใจนั้นมีคุณค่า การตัดสินใจนั้นจะต้องมีความชอบธรรม ซึ่งต้องเป็น กระบวนการที่ยุติธรรมเปิดเผย และเป็นประชาธิปไตย โดยสามารถสรุปกระบวนการตัดสินใจได้ ดังนี้

1. การได้รับข้อมูลจากสื่อสารมวลชน ซึ่งจะทำให้ได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับการตัดสินใจ
2. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ โดยประชาชน จะได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการ ได้รับรู้ก่อนการตัดสินใจ
3. การปรึกษาหารือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนโดยมีผู้เชี่ยวชาญ ให้คำแนะนำ จะทำให้ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจ
4. การสร้างฉันทามติ ทำให้เกิดความเห็นชอบด้วยในการตัดสินใจ

Creighton กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจที่เป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และ ยุติธรรม จะทำให้คนหรือกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในหลายๆ ด้านต่อการตัดสินใจนั้น เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยอมรับการตัดสินใจที่ชอบธรรมที่เกิดจากการสร้างฉันทามติที่เขาไม่ได้รู้สึกชอบทั้งหมด (Creighton : 1992 : 22)

2.1.3.2 รูปแบบขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการสำรวจแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่า ทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ มีดังต่อไปนี้

เจมส์ ค็อกซ์ ปิ่นทอง ได้แยกการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน (เจมส์ ค็อกซ์ ปิ่นทอง : 2526 :

272 - 273)

Cohen และ Uphoff ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision-Making) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการระบุดังปัญหา ความต้องการของชุมชน ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ

- การริเริ่มตัดสินใจ
- ดำเนินการตัดสินใจ
- ตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วย

- การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและข่าวสาร
- การเข้าร่วมในการบริหาร
- การประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะ เป็น

- ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ
- ผลประโยชน์ทางด้านสังคม โดยการให้บริการที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมี

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

- ผลประโยชน์ส่วนบุคคล จะเป็นผลประโยชน์ด้านจิตใจ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบ การดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป โดยรัฐควร เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมประเมินผลด้วย (Cohen และ Uphoff : 1980 : 145)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในเรื่องความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ ได้มีนักวิชาการต่างๆ ที่ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาจะพบว่า

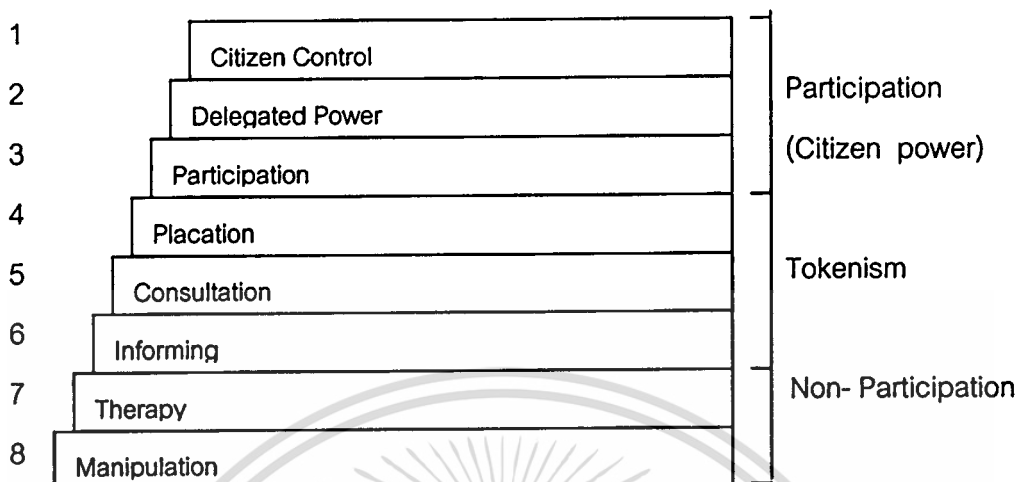
1. ช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้นช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ : 2521 : 24 - 30)

2.1.4 แบบจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วม

Sherry Arnstein ได้สร้างแบบจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วมในประเทศกำลังพัฒนามีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะประเมินระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน พิจารณาโดยรัฐ กลุ่มองค์กรเอกชน (NGO) และชุมชน โดยแบ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ขั้นพื้นฐาน (ระดับที่ 7 - 8) วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมเป็นเพียงการให้ความรู้ประชาชนเท่านั้น
2. ขั้นกลาง (ระดับที่ 4 - 6) ประชาชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นมาอีกในเรื่องของการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแต่ประชาชนก็ยังไม่มียอำนาจตัดสินใจและดำเนินการ
3. ขั้นสุดท้าย (ระดับที่ 3 - 1) ประชาชนจะมีอำนาจตัดสินใจและดำเนินการเอง

The Arnstein Ladder of Citizen Participation

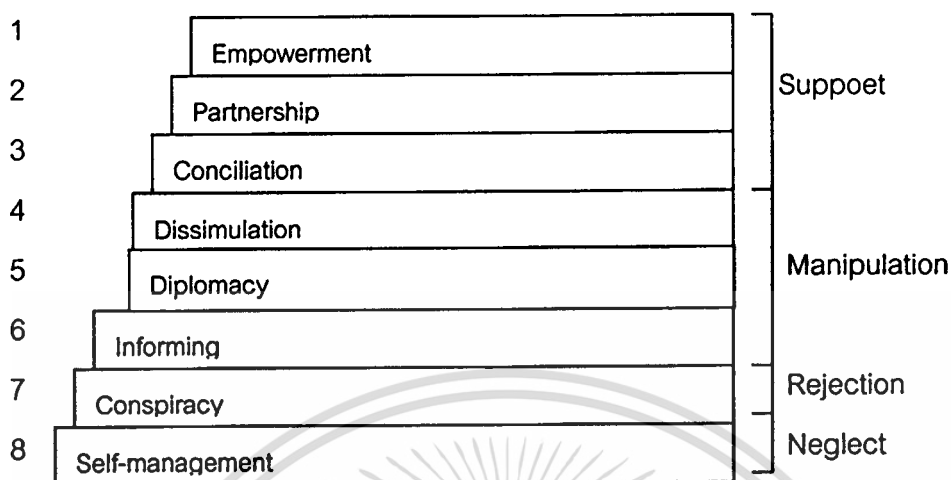

ต่อมา Choguill ได้นำเอาหลักแนวคิดของ Sherry Arnstein มาปรับเปลี่ยนสร้างแบบจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งมีแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้มีความหมายเพียงความเป็นไปในการตัดสินใจของประชาชนในเรื่องการเมืองที่มีผลกระทบต่อพวกเขาเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual - Help) ในขั้นเริ่มแรกและอาจจะตามมาซึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่างๆ โดยจัดเป็น 8 ระดับดังนี้

1. การที่ชุมชนมีอำนาจส่วนใหญ่ในการวางแผนและตัดสินใจ
2. การร่วมมือกับภาครัฐบาลในการตัดสินใจ โดยผ่านโครงสร้างตามนโยบาย
3. การให้ชุมชนตัดสินใจในบางส่วนจากโครงการหรือแผนของรัฐที่มีอยู่แล้ว
4. การแต่งตั้งให้ชุมชนเป็นกรรมการพัฒนาแต่ไม่มีโอกาสออกความคิดเห็น
5. การศึกษาโครงการที่มีแต่รูปเล่มแต่ไม่มีดำเนินงานการจริง
6. การให้ข่าวสารทางเดียวจากรัฐ
7. การเสนอแผนของรัฐโดยปฏิเสธทุกๆความคิดที่จะช่วยเหลือคนจน
8. การจัดการด้วยตัวเองเนื่องจากรัฐไม่เข้ามาช่วยเหลือเลย (Choguill : 1969 : 431-444)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

A Ladder of Community participation for Undeveloped countries

ที่มา : (Choguill : 1969 " Ladder of Community Participation for Underdevelopment Countries " Habitat Int'l , vol 20 No . 3pp . 431 - 444)

2.2 ทฤษฎีและแนวความคิดด้านประชาคมในบริบทธรรมรัฐ

ทศวรรษที่ผ่านมากระแสการสนับสนุนเรื่องความเป็นชุมชนหรือองค์กรประชาชน ได้กลายเป็นกระแสใหญ่ของการแก้ปัญหาวิกฤตและการพัฒนาสังคม เพราะรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการกับปัญหาต่างๆในสังคมไม่สามารถจัดการได้ โดยเฉพาะเมื่อรัฐถูกบรุษข้ามชาติและกลไกเศรษฐกิจข้ามชาติแทรกแซง ทำให้ประชาชนที่เคยพึ่งพิงรัฐหันมาสนใจกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา นั่นคือ การรวมกลุ่มเป็นประชาคม

2.2.1 การให้นิยามและความหมาย

Civil society เป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับ Governance ในด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายการพัฒนา ซึ่ง Governance จะเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจออกไปจากส่วนกลาง (Decentralization) โดยอำนาจจากส่วนกลางจะตกมาอยู่กับรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาต่างๆ ทั้ง Civil society และ Governance เมื่อนำมาเทียบเคียงเป็นภาษาไทยนั้นได้หลากหลายคำ ดังนี้

Civil Society มีผู้ใช้ภาษาไทยเทียบเคียงกันหลายคำ อาทิ สังคมประชาธรรม (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม : 2542) , สังคมราษฎร์ (เสนห์ จามริก : 2542) , สังคมเข้มแข็ง (ธีรยุทธ บุญมี : 2540) และมีหลายคนใช้คำว่า ประชาคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซูชัย ศุภวงศ์ อธิบายไว้ว่า ประชาคม (Civil Society) หมายถึง การที่ผู้คนในสังคม เห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic Group or Organization) ไม่ว่าจะป็นภาครัฐ เอกชนหรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnerships) เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้ บรรลุวัตถุประสงค์ ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic Network) ประชาคมนั้น ต้องประกอบไปด้วย 3 ส่วนที่เป็นอิสระต่อกัน ได้แก่ รัฐ ประชาคมและปัจเจกชน แต่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน (ซูชัย ศุภวงศ์ : 2540 : 56)

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ กล่าวไว้ว่า แนวคิดเรื่องประชาคมจะรวมถึงกลุ่มและองค์กรที่ไม่ ผิดกฎหมาย โดยที่กลุ่มหรือองค์กรจะต้องเกิดจาก

1. คนแปลกหน้า ซึ่งหมายถึง คนทั่วไปที่ไม่ใช่เครือญาติกัน องค์กรประชาคมที่สำคัญ ต้องไม่ใช่องค์กรของบุคคลในครอบครัวเดียวกันหรือเป็นญาติกัน และไม่ใช่การรวมตัวกันที่มุ่งเอา เพื่อนฝูงหรือคนใกล้ชิดสนิทสนมกัน

2. รวมตัวกันอย่างสมัครใจ สามารถเข้าหรือออกจากสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรนั้น อย่งเสรี การทำงานในองค์กรหรือกลุ่มนั้นต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งมีได้หมายความว่า จะไม่มีการบังคับบัญชากันเลย ซึ่งถ้าองค์กรมีการเติบโตที่ใหญ่ขึ้น ก็ย่อมต้องมีความสัมพันธ์แบบสูง กว่าต่ำกว่าของสมาชิกเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ดีองค์กรหรือกลุ่มทางประชาคมต้องไม่ทำงาน หรือถือปฏิบัติต่อกันแบบผู้ใหญกับผู้ย่อย ซึ่งมีอยู่มากในระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อยใน สังคมไทย (อเนก เหล่าธรรมทัศน์ : 2540 : 124 - 125)

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ให้ความหมาย Civil Society ว่า เป็นสังคมที่ประชาชนทั่วไปมี บทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการและกิจกรรมอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้น (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม : 2540 : 153)

จากคำจำกัดความข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประชาคม (Civil Society) หมายถึง ประชาชนที่เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นองค์กรของชุมชน รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง เข้ามามี ส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการตามนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาหรือกระทำกิจกรรมที่เป็น สาธารณะประโยชน์แก่ส่วนรวม

ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์ Governance ว่า " วิธีการปกครอง " UNCHS (HABITAT) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล (Governments) กับชุมชน (Communities) และกลุ่มสังคม (Social Groups) (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร : 2543 : 104)

Mc Carney กล่าวว่า Governance เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาคม (Civil Society) กับรัฐ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมและปัจเจกบุคคลในการตัดสินใจด้านนโยบาย

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับโครงสร้างแบบเป็นทางการของรัฐที่อ่อนแอและไม่สามารถจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานได้ (Mc Carney et al : 1995)

2.2.2 ประชาคมในบริบทของธรรมชาติ

แนวคิดธรรมชาติ (Governance) ถือเป็นแนวคิดใหม่ สำคัญสำคัญของแนวคิดนี้เป็นการพิจารณารูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม - บุคคลในประชาคมกับรัฐ โดยเน้นถึงการพัฒนาเมืองให้มีรากฐานมาจากการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ (Decentralization) ธรรมชาติธรรมรัฐนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับโครงสร้างที่เป็นทางการของรัฐบาลไปยังองค์กรและกลุ่มประชาคมต่างๆ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยมีการส่งเสริมด้านการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งใช้หลักการที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic Principles) ในการกระจายอำนาจในการตัดสินใจในการบริหาร และพัฒนาเมืองในเรื่องของการจัดการทรัพยากรจากส่วนกลางไปยังส่วนบริหารท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับพลังของประชาชน (Importance of Citizen and Community) ในการรวมกำลังของชุมชนและประชาคม (Civil Society) (UNCHS : 1996 : 161)

2.2.3 สถานภาพและบทบาทขององค์กรประชาคม

ในสังคมที่ซับซ้อน มีความหลากหลาย กลุ่มทางสังคมอาจแยกได้เป็น 3 ภาค ภาคแรกประกอบด้วย กลุ่มหรือองค์กรของรัฐ (Government sector) ภาคที่สองประกอบด้วยกลุ่มหรือองค์กรธุรกิจเอกชน (Private sector) และภาคที่สามประกอบด้วยกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐหรือธุรกิจเอกชน เรียกว่า Third sector หรือ Independent sector หรือ Nonprofit sector ในระยะหลังศัพท์ที่ใช้เรียกองค์กรในภาคนี้คือองค์กรประชาคม (Civil society Organization)

1. องค์กรของรัฐ (Government sector) อันเป็นพื้นที่ทางการเมืองของรัฐในการควบคุมสังคม ผ่านกลไกต่างๆ เช่น รัฐสภา พรรคการเมือง กฎหมาย ศาล ราชการและสถาบันต่างๆ ในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การเข้าถึงพื้นที่ทางการเมืองมักจะถูกจำกัดให้ผ่านเพียงการเลือกตั้ง การเรียกร้องผ่านกลไกราชการ พรรคการเมืองหรือการใช้ระบบรัฐสภาเป็นตัวผูกขาดการตัดสินใจ ซึ่งปัจจุบันภาวะ "ความเป็นตัวแทน" กำลังเป็นปัญหาเพราะไม่สามารถเป็นตัวแทนกลุ่มที่หลากหลายและซับซ้อนได้ เป็นเหตุให้ประชาชนเริ่มหันมาสนใจ "การเมืองสาธารณะ" ในพื้นที่ประชาคมมากกว่าแต่ก่อน

2. องค์กรธุรกิจเอกชน (Private sector) เป็นปริมาตรของระบบเศรษฐกิจ โดยมีการต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ ในกระบวนการผลิต ความสัมพันธ์ทางการผลิต การตลาดและการบริโภค ซึ่งอุดมการณ์ที่ยึดครองพื้นที่ในสังคมเศรษฐกิจปัจจุบันคือ "ลัทธิทุนนิยมเสรี" ที่ผ่านมาก่อนการเติบโตของทุนนิยมอุตสาหกรรมและกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ

เอกรากการเติบโตของทุนนิยมอุตสาหกรรมและกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ การค้าไม่ว่าการณ์ใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นพื้นที่ของประชาชนในการทำมาหากิน ทำธุรกิจน้อยใหญ่ แต่ปัจจุบันการเติบโตของธุรกิจเอกชน บรรษัทขนาดใหญ่กำลังเข้ายึดครองพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐหันมาสนับสนุนภาคเอกชนเป็นตัวเบิกร่นหรือสัญลักษณ์ของความเติบโตทางเศรษฐกิจ ขณะที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทในพื้นที่ดังกล่าวน้อยลง

3. องค์กรประชาคม (Civil society Organization) เป็น " พื้นที่การเมืองสาธารณะ " ของประชาชน ที่ต้องการมีปริมาตรของตนเอง ไม่ตกอยู่ภายใต้การผูกขาดของรัฐและทุน หรือมีช่องทางเพียงแค่สังคมนการเมือง สังคม เศรษฐกิจที่ถูกครอบงำโดยรัฐและทุนประชาคม เกิดจากการก่อตัวของคนชั้นกลางและต่อมาขยายตัวเปิดพื้นที่ให้กับคนหลายกลุ่ม หลายชนชั้น การแสดงออกทางการเมืองสาธารณะของประชาชนเป็นไปหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นอาศัยสื่อมวลชน การดำเนินกิจกรรมพึ่งตนเองและกิจกรรมสาธารณะของชุมชน กลุ่มอาสาสมัคร องค์กรพัฒนาเอกชนหรืออื่นๆ

นอกจากนี้สถานภาพและบทบาทขององค์กรประชาคม อาจอธิบายได้ด้วย 2 ทฤษฎี คือ

1. Weisbrod กล่าวว่า Welfare State Theory ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานภาพและบทบาทขององค์กรประชาคมขึ้นอยู่กับการณ์ที่รัฐสามารถให้สวัสดิการแก่ประชาชนมากน้อยเพียงใด กล่าวคือ ถ้าสังคมได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงและรัฐสามารถจัดสวัสดิการทางสังคมให้แก่ประชาชนได้ บทบาทขององค์กรประชาคมก็จะน้อย เพราะสังคมไม่มีความต้องการ

2. Heterogeneity Theory ในสังคมที่มีกลุ่มคนหลากหลายทางวัฒนธรรม การตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมโดยรัฐทำได้ไม่ทั่วถึง เพราะมีความต้องการที่แตกต่างกันในระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด กลไกการตลาดควรทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางสังคม โดยการจัดบริการ แต่ถ้ากลไกการตลาดล้มเหลวและรัฐก็ล้มเหลว องค์กรทางสังคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อกลุ่มทางสังคมนั้นๆ จะช่วยตอบสนองความต้องการเฉพาะกลุ่มได้ดี ถ้ารัฐให้อิสระให้องค์กรทางสังคมเกิดได้ องค์กรทางสังคมเหล่านี้จะช่วยเสริมงานที่รัฐทำแต่ทำไม่ได้เป็นอย่างดี (Weisbrod : 1995 : 154)

อนุชาติ พวงสำลี ได้กล่าวถึงลักษณะและองค์ประกอบของกลุ่มประชาคมในประเทศไทยไว้ว่า

1. มีความหลากหลาย มีลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันสูง เนื่องจากจะต้องเข้าใจความต้องการซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก แบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ

1.1 ความหลากหลายเชิงรูปแบบ

- รูปแบบพื้นที่ เป็นลักษณะการรวมตัวกันที่อาศัยพื้นที่หรืออาณาบริเวณเป็นขอบเขตการรวมตัวกันโดยอาจเป็นพื้นที่การปกครอง เป็นขอบเขตเชิงภูมินิเวศ หรือเขตเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- การรวมตัว ขึ้นอยู่กับระดับของการรวมตัวกันของคนในสังคมนั้น อาจแตกต่างกันออกไปตามระดับความพร้อมหรือลักษณะของกิจกรรมที่สนใจร่วมกันเช่น การรวมกลุ่ม ชมรม สมาคม สถาบัน มูลนิธิและสหกรณ์ เป็นต้น

- กลุ่มคนที่มารวมตัวกัน คุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นประชาคม คือ ความหลากหลาย ในด้านของกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน นับตั้งแต่ วัย อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ รวมถึงคนพิการและผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ

1.2 ความหลากหลายเชิงเนื้อหา

- ความหลากหลายของกิจกรรม โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอาจมีลักษณะตามรูปแบบความสนใจและความถนัดของกลุ่มองค์กร อาทิ กลุ่มที่สนใจด้านการค้นคว้าความรู้ก็อาจมีรูปแบบของกิจกรรมเฉพาะด้านการศึกษาวิจัย เป็นต้น

- ความหลากหลายในเชิงประเด็นความสนใจ / ปัญหา เงื่อนไขของการรวมตัว เป็นกลุ่มของคนที่สำคัญ คือ ความสนใจที่ทำให้เกิดความหลากหลายของการรวมตัว อาทิ กลุ่มที่ให้ความสนใจด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการขอสมัครภัย ด้านการเมือง ด้านวิชาชีพ ที่มีกิจกรรมกลุ่มการรวมตัวกันบนพื้นฐานคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะเกิดขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตามมา

2. ความเป็นชุมชน ครอบคลุมความหมายที่กว้างถึงอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงถึงกันในทางใดทางหนึ่ง หรืออาจพิจารณาถึงความเป็นชุมชนภายในกลุ่มองค์กรเล็กๆ ที่รวมตัวกัน ด้วยความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นชุมชนอาจเป็นเรื่องของชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ชุมชนของชนชั้นกลาง ชุมชนของนักธุรกิจ เป็นต้น

3. บนสำนึกสาธารณะหรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Public Consciousness) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในประชาคม โดยทำอย่างไรให้ประชาชนเกิดสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง (Citizenship) สำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ดังนั้นจึงอยู่ที่การผลักดันให้เกิด Public - interest Groups ขึ้นมาเรื่อยๆ และสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังทางสังคม

4. มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง การผลักดันให้เกิดการกระทำหรือกิจกรรมร่วมกัน หรือการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ของคนในสังคม ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรมและการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติการร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

5. มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร กลุ่มประชาคมที่มีความยั่งยืนและมีความหมายย่อมต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีระบบการสื่อสารแลกเปลี่ยน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้มแข็งย่อมเกิดจากการยึดโยงความสามารถและพลังย่อยๆ ในแต่ละส่วน

ของสังคมเข้ามาเชื่อมต่อผสมกันเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีพลัง (อนุชาติ พวงลำลือ : 2540 : 11 - 18)

พรประภา กล่าววาระระดับของกระบวนการทางประชาคมพิจารณาได้ใน 2 รูปแบบคือ

1. รูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Movement) เป็นความสัมพันธ์ร่วมของคนทั้งสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวในระดับสังคมจะเป็นขบวนการทางสังคมที่มีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต โดยมีผลประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง

2. รูปแบบระดับกลุ่มองค์กร (Static) เป็นลักษณะการรวมตัวระดับกลุ่มองค์กรที่ไม่ได้มีบทบาทเคลื่อนไหวระดับสังคมใหญ่ หากแต่มีลักษณะบางประการ อาทิ ความเป็นประชาคม / ชุมชน มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองและอาจจะชยับจากผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มสู่จิตสำนึกสาธารณะมากขึ้น (พรประภา : 2541 : 8)

บุญภาค ตีวกุล ได้จัดประเภทของประชาคมไว้ 5 ประเภทดังนี้

1. ประชาคมแบบรัฐนิยม ลักษณะนี้มีมากในประเทศโลกที่สาม รัฐต้องการคงสภาพอำนาจเดิมไว้ มีการกระจายอำนาจเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง โดยจัดตั้งประชาคมในระดับต่างๆแต่ศูนย์กลางการตัดสินใจคือรัฐ เป็นการเพิ่มศักยภาพของรัฐในการจัดการและรักษาสถานภาพของรัฐในขณะที่อยู่ในสภาพที่อ่อนแอ ประชาคมลักษณะนี้ขัดกับหลักปรัชญาของประชาคม

2. ประชาคมแบบทุนนิยม เป็นประชาคมของคนชนชั้นกลางและนายทุนที่ต้องการแข่งขันและการเพิ่มประสิทธิภาพให้กลไกตลาดและทุนทำงานได้อย่างอิสระ ปลอดภัยจากการควบคุมโดยรัฐ แต่ให้กลไกตลาดควบคุมรัฐ เป็นการลดบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ประชาคมแบบเสรีนิยมหรือแบบอาสาศัมคร เน้นความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก ความเป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่พลเมืองดีของรัฐ ให้ความสำคัญชนชั้นกลาง กิจกรรมอาสาศัมครกลุ่มสมาคมอิสระ มุ่งลดบทบาทของรัฐในกิจกรรมสาธารณะ ให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชน

4. ประชาคมแบบชุมชนนิยม แนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิด "ชุมชนเข้มแข็ง" ขยายความเป็นชุมชนออกไปในวงกว้าง ในสังคมหนึ่งๆสามารถมีชุมชนหลายแบบเน้นที่ความร่วมมือเอื้ออาทร นำไปสู่พลังที่เข้มแข็งภาคประชาชน เป็นการก่อตัวของชุมชน โดยละเอียดโครงสร้างของรัฐ ประชาคมลักษณะนี้มีได้ปฏิเสธรัฐโดยตรง รัฐยังคงเป็นแกนกลางที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

5. ประชาคมแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะด้วยขบวนการประชาชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกฎ กติกา อุดมการณ์ทางสังคม เช่น การต่อต้านลัทธิทุนนิยม คัดค้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อประชาชน แสดงสิทธิไม่เชื่อฟังรัฐ เป็นต้น เป้าหมาย

การต่อสู้มิได้เป็นการยึดอำนาจรัฐหรือเข้าไปต่อสู้อยู่ในสังคมนการเมืองของกลไกรัฐ (รัฐสภา รัฐบาล ศาลและกฎหมาย) แต่สนใจพื้นที่การเมืองสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นการปรับสัมพันธ์ภาพทางอำนาจระหว่างทางภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชนใหม่ (บุญภาค ตีวฤล : 2543 : 58)

แนวคิดประชาคมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารของรัฐร่วมกับประชาชน ส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกและความรู้สึกของการเป็นเจ้าของชุมชนและร่วมกันจัดการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

จากคำนิยามของ “ประชาคม” และจากลักษณะองค์ประกอบต่างๆของความเป็นประชาคมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เกณฑ์ (Criteria) 3ข้อที่จะนำมาใช้วัดความเป็นประชาคมได้ดังนี้

ประชาคมหมายถึงกลุ่มและองค์กรที่ไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งกลุ่มหรือองค์กรจะต้องเกิดจากองค์กรประชาคมที่ต้องไม่ใช่องค์กรของบุคคลในครอบครัวเดียวกันหรือเป็นญาติกัน และไม่ใช่การรวมตัวกันที่มุ่งเอาเพื่อนฝูงหรือคนใกล้ชิดสนิทสนมกัน รวมตัวกันอย่างสมัครใจ สามารถเข้าหรือออกจากสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรนั้นอย่างเสรี การทำงานในองค์กรหรือกลุ่มนั้นต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ต้องไม่ทำงานหรือถือปฏิบัติต่อกันแบบผู้ใหญ่กับผู้น้อย ซึ่งมีอยู่มากในระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยในสังคมไทย

2.3 ผลงานและการวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วม

สพสุข ลีละบุตร (บทคัดย่อ : 2543) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศ อาชีพ สถานทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาและโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งมาจากการที่ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในนโยบายของรัฐและผลประโยชน์ไม่ได้กระจายให้กับประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

พิสันต์ ธารสารสมบุรณ์ (บทคัดย่อ : 2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี พบว่า นโยบายของรัฐในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติยังไม่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรวิภา วิชาชัย (บทคัดย่อ : 2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองใน 3พื้นที่คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดสระบุรี โดยทำการศึกษาด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางผังเมืองค่อนข้างน้อย และในการประชุมเป็นการจัดดำเนินการให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น มิได้ใช้ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนระดมความคิดเห็นในการวางและจัดทำผังเมืองหรือใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างฝ่ายผู้วางผังกับประชาชนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

ผกาภรณ์ ยอดปลอด (บทคัดย่อ : 2546) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโครงการระบบสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ โดยทำการศึกษาโครงการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (BTS) บริเวณย่านสะพานควาย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานควายนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ในช่วงการวางแผนโครงการนั้นชุมชนมีส่วนร่วมในระดับ informing คือมีลักษณะการดำเนินงานโดยไม่มีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนก่อน และช่วงการก่อสร้างโครงการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับ Self - management รัฐปฏิเสธรการแก้ปัญหาต่างๆ ชุมชนจึงต้องดำเนินการวางแผนแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือ ลักษณะความเป็นเจ้าของอาคาร ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และความสัมพันธ์ภายในชุมชน ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลโครงการ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

พันทิพย์ ปิยะทัศนานนท์ (บทคัดย่อ : 2545) ศึกษาทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชากรในการอนุรักษ์อาคารเก่าที่ใช้พักอาศัยและอาคารสาธารณะย่านไชน่าทาวน์ เขตสัมพันธวงศ์ พบว่า ประชากรในพื้นที่ศึกษาต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในระดับต่างๆ กัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อาคารเก่าที่ใช้พักอาศัยสูง โดยต้องการให้มีผู้ชำนาญการให้การช่วยเหลือด้านการออกแบบ บูรณะ ดูแลและยืมคือออกค่าใช้จ่ายสำหรับการซ่อมแซมในอัตราที่สูงด้วย

2.4 สรุปแนวคิดและขอบเขตการศึกษา

จากการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถนำแนวคิดและขอบเขตการศึกษามาสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาไปถึงวิธีการและระดับการมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ถึงโอกาสและข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปจากแนวความคิดของ John และ Norman ช้างตัน สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน ได้ดังนี้

- ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ในด้านเพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย นั้น โดยแต่ละบุคคลจะมีลักษณะ ที่แตกต่างกันไป อาจจะมีความคิดเห็นที่ตรงกันซึ่งจัดว่าเป็นความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ นอกจากจะสามารถอธิบายถึงลักษณะของประชากรในพื้นที่ศึกษาได้แล้ว นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายถึงความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม ลักษณะการเลือกรับข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอีกด้วย

- วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมสามารถศึกษาได้จากการกระทำต่างๆดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมประชุม รับฟังมาตรการและวิธีแก้ไขปัญหา
2. รับทราบจากทางสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์
3. ตอบแบบสอบถาม
4. ให้สัมภาษณ์
5. การเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

โดยสามารถอธิบายได้ถึงโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมว่า ช่องทางใดที่จะเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มากและช่องทางใดจำกัดการมีส่วนร่วม เพราะเหตุใด

2. ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมเพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนต่อนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน

จากแนวความคิดของ Creighton (Creighton : 1992 : 22) ที่กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจที่เป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และยุติธรรม จะทำให้คนหรือกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในหลายๆด้านต่อการตัดสินใจนั้น ยอมรับการตัดสินใจที่ชอบธรรมที่เกิดจากการสร้างฉันทามติที่เขาไม่ได้รู้สึกชอบทั้งหมดซึ่งสามารถสรุปคร่าวๆได้ดังนี้

- ประชาชนต้องได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง

การให้ข่าวสารและความรู้แก่บุคคลต่างๆในเนื้อหาที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงจะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจ นำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปัญหได้อย่างถูกวิธี เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีอำนาจต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าประชาชนได้รับข่าวสารจากช่องทางใด เช่น สื่อสารมวลชน เพื่อนบ้านหรือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วข่าวสารที่ได้รับนั้นเพียงพอหรือไม่

- ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม

จากแนวความคิดเรื่องรูปแบบของการมีส่วนร่วมตามทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ

ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยใช้แนวความคิดของ Cohen และ Uphoff เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมจะต้องประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ ซึ่งได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการตามแผน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เพื่อที่ประชาชนจะได้ร่วมตัดสินใจตั้งแต่เริ่มโครงการจนจบ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ โดยที่ความรู้สึกเป็นเจ้าของนี้เองจะทำให้การมีส่วนร่วมแตกต่างจากการร่วมมือ และถือได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ในเรื่องการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ข้อนี้ สามารถนำมาทำการเปรียบเทียบแบบจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของ Sherry Arnstein เพื่อวิเคราะห์หาโอกาสและข้อจำกัดในการมีส่วนร่วม และเพื่อวิเคราะห์หาอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน

3. ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์หาคักยภาพของกลุ่มประชาคมในการจัดกิจกรรมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคม / เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

จากแนวคิดของ Chapin (1977 : 317) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 3 ลักษณะไว้ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุมเสนอแนะต่างๆในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม และนำมาเป็นทางเลือกในการตอบแบบสอบถาม โดยการศึกษาศักยภาพของกลุ่มประชาคมนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบถึงความสามารถของชุมชนในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย การเลือกพื้นที่ศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในปัจจุบันประชาชนเริ่มให้ความสำคัญกับพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์มากขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มประชาคม และเริ่มเข้ามามีบทบาทในการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ให้กลับมามีชีวิตชีวาพร้อมทั้งอนุรักษ์ความเป็นย่านประวัติศาสตร์ให้คงอยู่ร่วมกับชุมชนเมือง รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิม ซึ่งทั้งนี้เพื่อจะเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐบาลในการดูแลและปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนในพื้นที่อนุรักษ์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Survey) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่น่าจะเป็นไปได้ (Probability Samples) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากวิธีการเลือกที่เรียกว่า "การสุ่ม" (Random Selection) จากประชาชนในชุมชนถนนพระอาทิตย์ ด้วยข้อจำกัดทางด้านเวลาและงบประมาณทำให้ได้แบบสอบถามทั้งหมด 150 ชุด

ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 ตัวแปรและระดับของการวัดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 สามารถกำหนดตัวแปร ตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการศึกษาและใช้ในการสร้างเครื่องมือ ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงตัวแปรทางด้านลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ประเภทตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
เพศ	- ชาย - หญิง	Nominal	แบบสอบถาม
อายุ	- จำนวนปี	Ordinal	แบบสอบถาม
ศาสนา	- พุทธ - คริสต์ - อิสลาม - อื่นๆ	Nominal	แบบสอบถาม
การศึกษา	- ไม่ได้เรียน - ประถมศึกษาตอนต้น (ป. 4) - ประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 6 / ป. 7) - มัธยมศึกษาตอนต้น - มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. / ปกศ.ต้น - อนุปริญญา / ปวส. / ปกส.สูง / ปวท - ปริญญาตรี - สูงกว่าปริญญาตรี	Nominal	แบบสอบถาม
การประกอบอาชีพ	- ไม่ได้ทำงาน - รับจ้าง - ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว - รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ - พนักงานบริษัท - กำลังศึกษา - แม่บ้าน	Nominal	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้拿去ใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเภทตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
รายได้ส่วนบุคคล	- จำนวนบาท / เดือน	Interval	แบบสอบถาม
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน	- จำนวนปี - ไม่ได้อยู่ในชุมชน	Interval Nominal	แบบสอบถาม
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	- เจ้าของ - เช่าจากสำนักงานทรัพย์สิน - เช่าจากเอกชนรายอื่น - เช่าจากวัด	Nominal	แบบสอบถาม
สถานภาพทางสังคม	- สมาชิก - คณะกรรมการ - ผู้นำ	Nominal	แบบสอบถาม
การรับรู้ข่าวสาร	- เป็นประจำ(3ครั้ง/เดือน) - เป็นบางครั้ง(1-2ครั้ง/เดือน) - นานๆครั้ง(หลายๆเดือนครั้ง) - ไม่เคยได้รับเลย	Ordinal	แบบสอบถาม
ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	- วิทยุ - โทรทัศน์ - หนังสือพิมพ์ - เพื่อนบ้าน - เจ้าหน้าที่ของรัฐ	Nominal	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 แสดงตัวแปรทางด้านขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ประเภทตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
การมีส่วนร่วมตัดสินใจ	-มีส่วนร่วม -ไม่มีส่วนร่วม	Interval	แบบสอบถาม
การปฏิบัติการ	-มีส่วนร่วม -ไม่มีส่วนร่วม	Interval	แบบสอบถาม
การรับผลประโยชน์	-มีส่วนร่วม -ไม่มีส่วนร่วม	Interval	แบบสอบถาม
การประเมินผล	-มีส่วนร่วม -ไม่มีส่วนร่วม	Interval	แบบสอบถาม

ตารางที่ 3.3 แสดงตัวแปรทางด้านวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม

ประเภทตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (Scale)	เครื่องมือ
- การเข้าร่วมประชุม รับ ฟังมาตรการและวิธีแก้ ไขปัญหา	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม
-รับทราบจากทางสื่อทาง วิทยุ โทรทัศน์และ หนังสือพิมพ์	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม
- ตอบแบบสอบถาม, ให้ สัมภาษณ์	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม

ตารางที่ 3.4 แสดงตัวแปรทางด้านลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วม

ประเภทตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (Scale)	เครื่องมือ
-ให้ความสนใจและเข้าร่วมประชุม	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม
-ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม
-เป็นสมาชิก	- ใช่/เคย - ไม่ใช่/เคย	Interval	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสำรวจภาคสนาม (Structure Survey) และการสังเกต (Direct Observation) เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของอาคารต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา ระบบสาธารณูปโภค การเข้าถึงพื้นที่

2. การสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับการสัมภาษณ์เป็นการพูดคุยในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ศึกษาและการรวมกลุ่มของประชากรในพื้นที่ ด้วยการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน

3. แบบสอบถาม (Questionnaire) มีรูปแบบทั้ง 2 รูปแบบ คือ แบบสอบถามปลายปิด (Closed Form) แบบสอบถามปลายเปิด (Opened Form) ซึ่งแบบสอบถามทั้ง 2 แบบนี้นั้นมีทั้งหมด 3 ตอนด้วยกันคือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาประมวลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ (percentage) ใช้ในการนำเสนอและอธิบายข้อมูลทั่วไป

2. ค่าไคสแควร์ (Chi - Square Test) ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อมูลทั่วไปกับการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชุมชนเมืองเก่า และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนเมืองเก่า โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

บทที่ 4

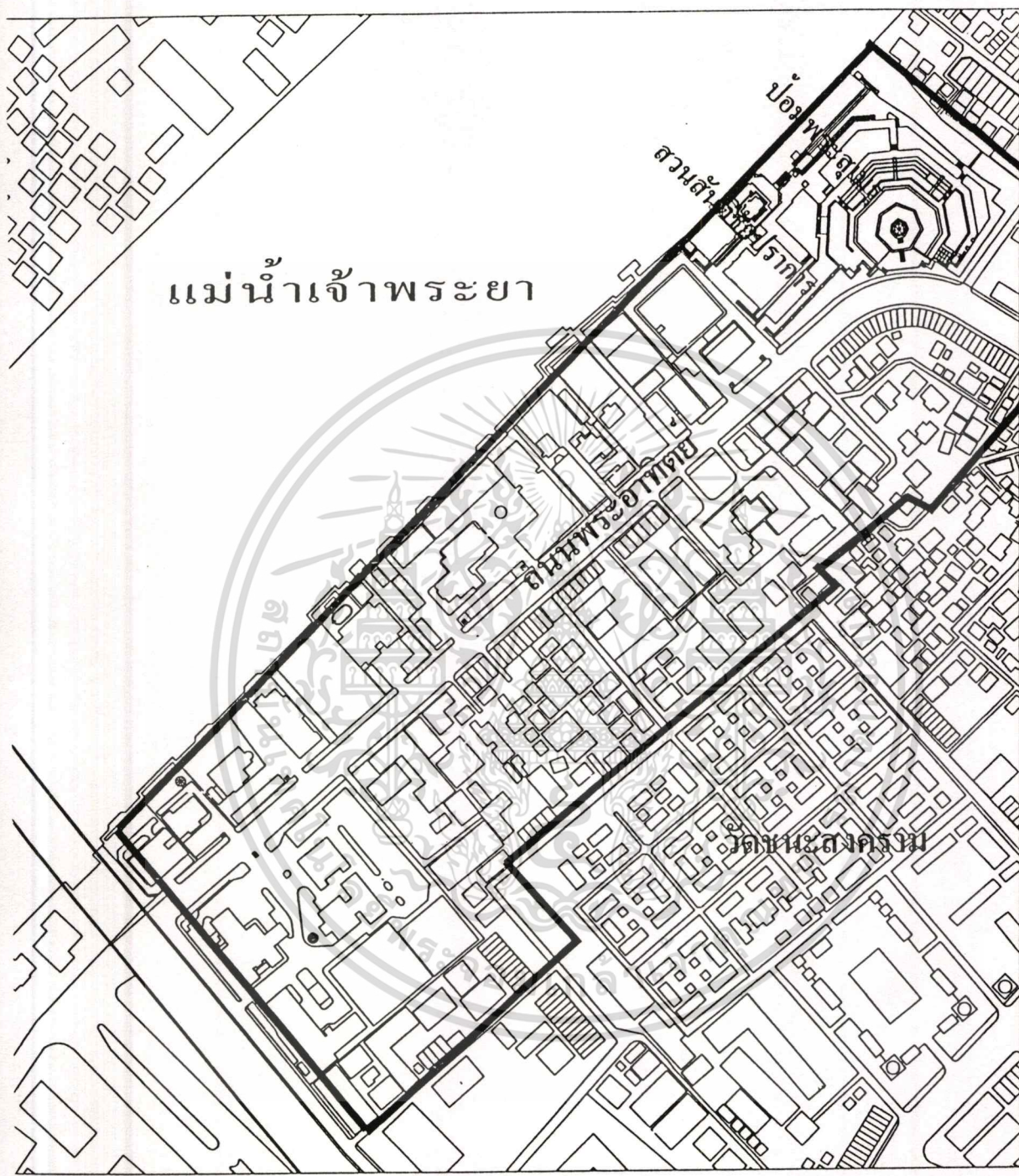
สภาพพื้นที่ศึกษา

สภาพพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ พื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งพื้นที่เขตการปกครองตั้งอยู่ใน แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กทม. มีอาณาเขตโดยทิศเหนือจรดปากคลองบางลำพูด้านเหนือ (คลองรอบกรุง) ทิศใต้ จรดคลองคูเมืองเดิมบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า ทิศตะวันออก จรดกลุ่มอาคารริมถนนพระอาทิตย์ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตก จรดริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนว (ภาพที่ 4.1) ซึ่งในส่วนของสภาพพื้นที่ศึกษานี้จะกล่าวถึงเรื่อง ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และคุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยแบ่งออกเป็นการใช้ที่ดิน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ลักษณะและสภาพอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ ประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และคุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางกายภาพ

พื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ตามประวัติเมื่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ บริเวณถนนพระอาทิตย์และถนนพระสุเมรุเป็นพื้นที่ตั้งของแนวกำแพงเมือง ซึ่งได้มีการสร้างกำแพงขนานตลอดแนวแม่น้ำเจ้าพระยาและคูเมืองชั้นนอก (คลองรอบกรุงหรือที่เรียกว่า คลองบางลำพูและคลองโองอ่าง) อันประกอบไปด้วยป้อมปราการที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 - 3 และประตูนครที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 - 4 ในรัชกาลที่ 5 ได้มีการตัดถนนและการสร้างตึกแถวขึ้น โดยถนนพระอาทิตย์และถนนพระสุเมรุได้ถูกสร้างตัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ ซึ่งตัดเลียบบำเพ็ญเมืองทางด้านเหนือ จวบจนในสมัยรัชกาลที่ 6 - 7 กำแพงเมืองและป้อมปราการต่างๆตั้งแต่ได้วังท่าช้าง วังหน้าจนถึงป้อมพระสุเมรุ ได้ถูกรื้อถอนลงเป็นส่วนใหญ่เพื่อทำการขยายถนน การขยายตัวของเมืองในครั้งนี้เป็นจุดเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการใช้คลองเป็นเส้นทางสัญจรกลายเป็นใช้ถนนหนทางในการคมนาคมเป็นหลักแทน

ส่วนในด้านการใช้ที่ดินเดิมพื้นที่แถบนี้เป็นที่ตั้งของกลุ่มวังเจ้านาย บ้านข้าราชการบริพาร วัดและชุมชน ซึ่งมีรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกและสถาปัตยกรรมไทยผสมผสานกันอยู่ โดยจะเห็นได้จากการก่อสร้างอาคารแบบยุโรปที่มีหลังคาทรงจั่วหรือปั้นหยา เน้นลวดลายทั้งภายในและภายนอก

ภาพที่ 4.1 แสดงพื้นที่ขอบเขตการศึกษา บริเวณถนนพระอาทิตย์

0 20 50 90 m.

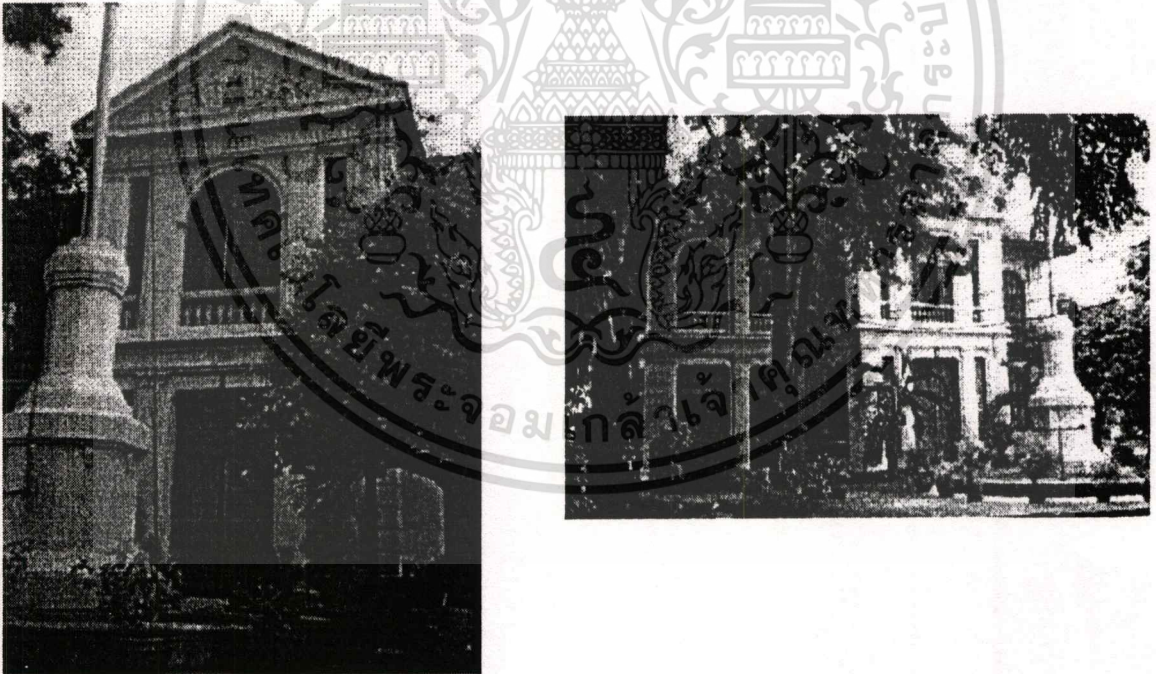
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ที่มา: โครงการสำรวจและออกแบบรายละเอียดตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมโบราณ: รัตนโกสินทร์, จันทอนกุลไป
 ไม่สงวนลิขสิทธิ์, หวังให้ผู้ที่สนใจได้ใช้เพื่อประโยชน์ และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคาร ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเมืองวังและอาคารเก่าบริเวณถนนพระอาทิตย์ถูกเปลี่ยนการใช้สอยไปเป็นสถานที่ราชการและที่ทำการต่างๆ โดยในปัจจุบันมีองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ (ภาพที่ 4.15)

วังพระองค์เจ้าวิไลยวริลาศและวังพระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส

ตั้งอยู่บริเวณมุมถนนเจ้าฟ้าจรดถนนพระอาทิตย์ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อที่สร้างวังพระราชทานกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ โปรดเกล้าให้ถ่ายแบบตึกที่สิงคโปร์มาสร้างตึกขึ้น และให้ทำสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิม และทำถนนเป็นทางเสด็จตั้งแต่วังเข้าไปจนถึงพระราชวังบวรสถานมงคล หลายคนจึงเรียกวังนี้ว่า วังใหม่

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม พระตำหนักเป็นอาคารตึก 2 ชั้น ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบยุโรปที่นิยมในยุค รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 หน้าบันทรงจั่วบ้าน ประตูลายปูนปั้นเขียนสียังอยู่ในสภาพดี ด้านหลังพระตำหนักมีเรือนแถวแบบเก่าเหลืออยู่ ปัจจุบันเป็นโรงเรียนข่าวทหารบก

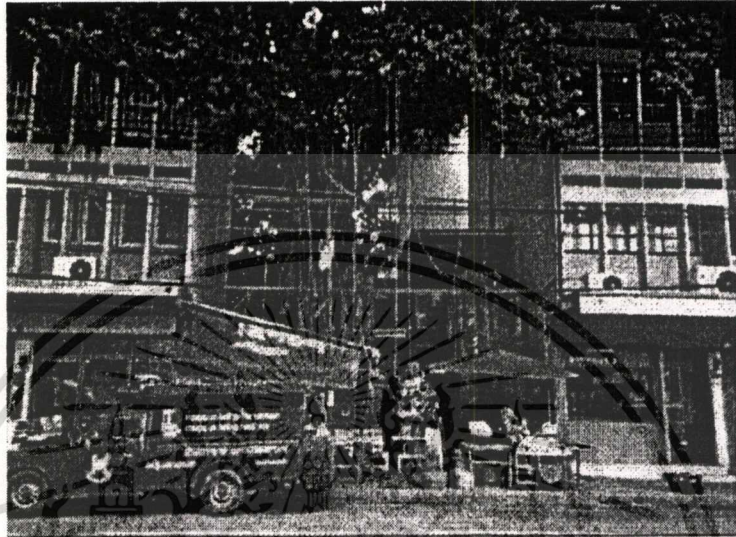
ภาพที่ 4.2 วังพระองค์เจ้าวิไลยวริลาศและวังพระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส

วังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา

เรียกกันว่าวังริมป้อมพระสุเมรุ ที่สร้างวังนี้เดิมเป็นเขตนิเวศน์สถานของสมเด็จพระบวร

เธอราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ทรงพระราชทานให้สร้างวังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา แม้ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จักรเจษฎา สมเด็จพระอนุชาธิราชพระองค์เล็ก ประทับอยู่จนตลอดพระชนมายุแล้วไม่ปรากฏว่าโปรดให้ผู้ใดไปอยู่อีก ปัจจุบันเหลือเพียงซุ้มประตูวังเห็นเป็นซากก่ออิฐถือปูนย่อมุม ด้านหน้าตั้งศาลไม้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

ภาพที่ 4.3 วังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา

วังพระบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ (ที่ทำการองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติหรือ UNICEF)

บริเวณวังเริ่มตั้งแตริมท่าช้างวังหน้าไปจนถึงบริเวณที่ตั้งที่ทำการพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เดิมเป็นที่บ้านพระยาดำรงราชพลขันธ์ (จ้อย คชเสนี) บิดาเจ้าจอมมารดากลิ่น ซึ่งเป็นบิดาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ พระยาดำรงราชพลขันธ์ได้ถวายที่ดินแด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ จึงโปรดให้สร้างวัง ณ ที่นี้ ต่อมาพระคลังข้างที่ได้ซื้อไว้ระหว่างปีพุทธศักราช 2468 – 2469 ปัจจุบันภายในอาณาบริเวณวัง ยังคงเหลืออาคารเก่า 4 หลัง คือ

1. อาคารทำเนียบท่าช้าง ตั้งอยู่ริมทางท่าช้างวังหน้า คงจะสร้างขึ้นระยะหลัง เป็นที่พักของนายปรีดี พนมยงค์ ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ในช่วงพุทธศักราช 2488 – 2490

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะอาคารเป็นตึก 3 ชั้น หันหน้าออกแม่น้ำเจ้าพระยา มีบันไดขึ้นทางปีกขวาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง บันไดด้านหน้าทอดขึ้นสูงเจดียงรับลมชั้นสอง เป็นอาคารแบบเรียบไม่ตกแต่งประดับประดา หลังคามุงกระเบื้องว่าว ปัจจุบันเป็นที่ทำการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.4 อาคารทำเนียบท่าช้าง

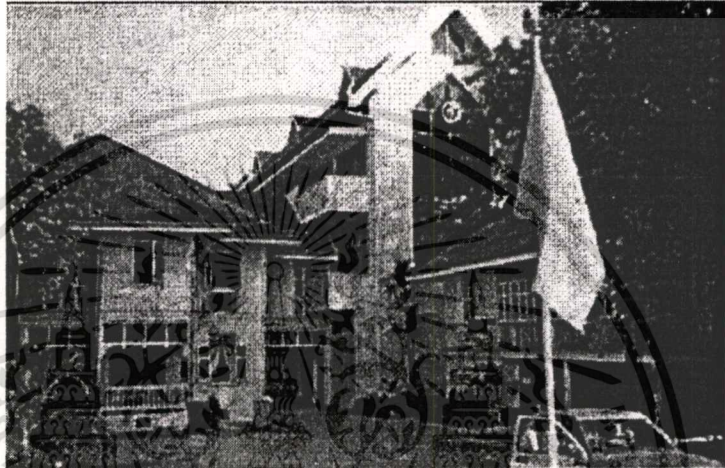
2. วังมะลิวัลย์ วังนี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าวังหันออกสู่มแม่น้ำ หลังวังหันออกสู่อถนนพระอาทิตย์ เดิมทีวังนี้เป็นที่บ้านของเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรีย) ซึ่งเป็นปู่ของเจ้าจอมมารดากลิ่น ที่ดินนี้ตกทอดมาถึงบิดาของเจ้าจอมมารดากลิ่น เมื่อกรมพระนเรศวรฤทธิ์ประสูติ จึงได้ยกที่บ้านให้เป็นมรดก เมื่อกำหนดออกวัง รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังพระราชทาน รูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นตึก 2 ชั้นขนาดใหญ่ ทรงสี่เหลี่ยม หันหน้าเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา มีเฉลียงชั้นสอง ชุ่มเสารับเฉลียงเป็นไม้ฉลุลายเกล็ดปลา ความงามเด่นของอาคารอยู่ที่การประดับลายปูนปั้นรูปแจกันเตาไม้ดอกตามผนังส่วนได้ชายคาและได้กรอบหน้าต่าง ศิลปปูนปั้นในท้องพระโรงได้แนวจากนครวัด ปัจจุบันที่ดินเป็นของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และให้เขาเป็นที่ทำการองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เอกรังใช้ในการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 4.5 วังมะลิวัลย์
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. พระตำหนักพระองค์เจ้าหญิงมณีสวาทสุขสวัสดิ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระราชทานพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงมณีสวาทสุขสวัสดิ์ พระอนุบาลของพระองค์ ประทับอยู่จนสิ้นพระชนม์ แล้วทรงถวายคืนหลวง

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตัวพระตำหนักเป็นตึก 2 ชั้น แบบเรียบประดับไม้ฉลุลายที่เจดียงเพียงเล็กน้อย ภายในบริเวณวัง ยังมีอาคารที่สร้างสมัยเดียวกันอีก 2 หลัง คืออาคาร 2 ชั้น เยื้องไปทางริมแม่น้ำ ปัจจุบันเป็นที่ทำการพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 4.6 พระตำหนักพระองค์เจ้าหญิงมณีสวาทสุขสวัสดิ์

อาคารโรงพิมพ์คุรุสภา (โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช)

บริเวณที่ตั้งโรงพิมพ์คุรุสภา ถนนพระสุเมรุเดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (เอม) มหาไชย ซึ่งต่อมาได้ตกเป็นที่ของราชพัสดุ โดยกระทรวงพาณิชย์ได้ขอใช้เป็นที่เก็บหนังสือบัญชีและสิ่งของของห้างเยอรมันและออสเตรเลีย

พ.ศ.2475 ได้มีการสร้างโรงงานของโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวชขึ้น นับเป็นโรงเรียนช่างพิมพ์แห่งแรกของประเทศ

พ.ศ.2489 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กรมอาชีวศึกษา ขาดงบประมาณโรงเรียนช่างพิมพ์นี้จึงได้หยุดทำการสอนและรับงานพิมพ์เพียงอย่างเดียว

พ.ศ.2493 เปลี่ยนมาเป็นโรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ สังกัดองค์การการค้าของคุรุสภา ซึ่งส่วนใหญ่จะพิมพ์วรรณคดีและตำราแบบเรียน

พ.ศ.2516 เปลี่ยนมาเป็นคลังสินค้าคุรุสภา เนื่องจากมีการสร้างโรงพิมพ์คุรุสภาขึ้นใหม่ที่ลาดพร้าว จากนั้นจึงได้ย้ายแทนพิมพ์ทั้งหมดไปรวมไว้ที่ใหม่

พ.ศ.2538 เนื่องจากหมดสัญญาบัตรกรมธนารักษ์ จึงได้ปิดลงและอาคารดังกล่าวจึงได้ถูกทิ้งร้างตั้งแต่นั้นมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

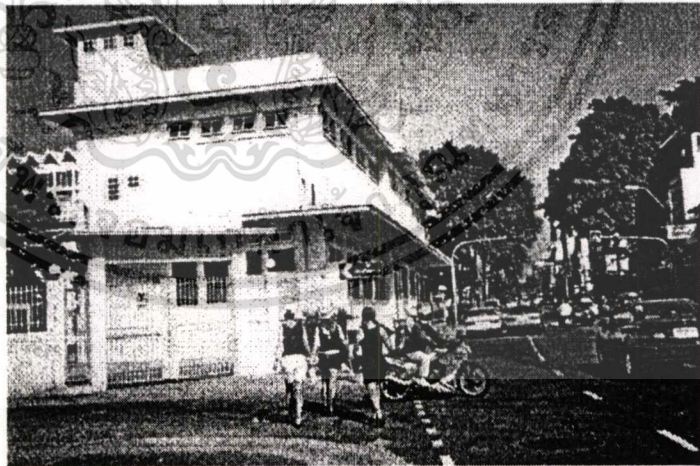
พ.ศ.2541 กรมธนารักษ์มีโครงการที่จะรื้ออาคารและปรับปรุงบริเวณตามโครงการจัดสร้างสวนสาธารณะชุมชนป้อมพระสุเมรุ กลุ่มประชาคมบางลำพูและชุมชนตลอดจนกลุ่มนักวิชาการ ได้ทำการคัดค้านและทำแบบสอบถามจำนวน 700 ครั้วเรือน ผลปรากฏว่า 85% ไม่ต้องการให้รื้อ และต้องการให้อนุรักษ์ไว้ใช้เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์กิจกรรมและแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ของย่านบางลำพู

พ.ศ.2542 เป็นปีเดียวกันกับที่สร้างสวนสันติชัยปราการ กรมธนารักษ์มีโครงการที่จะรื้ออาคารอีกครั้ง ประชาคมบางลำพูและหลายฝ่ายทำการคัดค้านอีก โดยเฉพาะกรมศิลปากรได้ประกาศว่าจะขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานที่ทรงคุณค่า เนื่องจากตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์ กรมธนารักษ์จึงทำการรื้ออาคารไม้ใหญ่ได้เพียงหนึ่งหลัง

พ.ศ.2543 กรมศิลปากรทำการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการ

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภายในบริเวณโรงพิมพ์ ประกอบด้วยอาคาร 4 หลัง เป็นอาคารปูนและเรือนไม้ รวมพื้นที่ 1 ไร่เศษ

- อาคารหมายเลข 1 (อาคารโรงเรียนสอนการพิมพ์) เป็นอาคารคอนกรีตรูปตัวแอล (L) 2 ชั้น ออกแบบโดยพระสาโรชรัตนนิมมานก์ สถาปนิกใหญ่ที่สำคัญตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ควบคุมการก่อสร้างโดยหลวงวิศาลศิลปกรรม สถาปนิกและช่างแห่งรัตนโกสินทร์ กล่าวได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์ในยุคแรกๆ

ภาพที่ 4.7 อาคารหมายเลข 1 (อาคารโรงเรียนสอนการพิมพ์)

- อาคารหมายเลข 2 (อาคารโรงงานของโรงพิมพ์วัดสังเวช) เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 7 เมตร ยาว 23 เมตร ชั้นล่างทำเป็นโครงเสาเฟอริโคคอนกรีต ฝาไม้ ชั้นบนเป็นไม้ฉนวน ฐานรากทำเป็นหลุมๆ เฉพาะเสา หลังคามุงสังกะสี บริเวณระดับใต้พื้นชั้นบนทำเป็นกันสาดโดยรอบ ชั้นล่างมีบันไดทางขึ้น 2 บันได

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.8 อาคารหมายเลข 2 (อาคารโรงงานของโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช)

- อาคารหมายเลข 3 (อาคารโรงงานของโรงเรียนช่างพิมพ์) ลักษณะเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น คล้ายอาคารหมายเลข 2
- อาคารหมายเลข 4 เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว สร้างเพิ่มเติมขึ้นในสมัยหลัง นอกจากนี้ยังมีอาคารสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีกเป็นอาคารหมายเลข 5 - 7

ความสำคัญของสถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์

สถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์ เป็นสถาปัตยกรรมที่ถือกำเนิดที่เมืองไวมาร์ เมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมและนักปราชญ์ของเยอรมัน ในปี ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) บาวเฮาส์มาจากคำตรงๆ ว่า “การก่อสร้าง” (Construction) เป็นช่วงที่โลกกำลังจะเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แต่เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งเยอรมันแพ้สงครามและเกิดการปฏิวัติสังคมนิยมในรัสเซีย ด้วยผลรวมของความรู้สึกหลากหลายนี้นำไปสู่แรงบันดาลใจของกลุ่มสถาปนิก และศิลปินหลายแขนงที่จะเปิดศักราชของโลกใหม่ที่เป็นโลกเสรีชนหรือประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยเน้นที่ประโยชน์ใช้สอย และเรียบง่าย ผลที่เกิดขึ้นจากปรัชญานี้ คือ รูปแบบอาคารที่ไม่เน้นความยิ่งใหญ่หรือความสำคัญของเสาทางแนวตั้งตามประเพณียุโรป แต่จะเน้นเส้นทแยงของเส้นตามแนวนอนขึ้นมาแทน อาคารทุกด้านทุกมุมจะใกล้เคียงกันหมดไม่มีความโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่ง ตัวอาคารเกือบทั้งหมดจะแสดงโครงสร้างอาคารอย่างดิบๆ หรือเปิดเผยใจแจ้งออกมา และถ้าทาสีส่วนใหญ่จะใช้โทนสีธรรมชาติคือ ขาวหรือน้ำตาล หรือเทาดำ (อิทธิพลนี้ยังมีให้เห็นในอาคารร้านค้าและห้างสรรพสินค้าที่เน้นปูนดิบก้อนอิฐหรือโชว์ท่อและสายระโยงระยางบนเพดาน) หลังคาของตัวอาคารเปลี่ยนจากหลังคาที่เป็นเหมือนหมวกครอบอย่างประเพณีโบราณมาเป็นหลังคาแบนราบ (ตามแบบฉบับของตึกแถวที่มีคาน้ำฝนแบบรูปทรงแบบกลองที่มีอยู่ในประเทศด้อยพัฒนาในยุคหลังๆ ที่เร่งพัฒนาโดยสถาปนิกที่ลอบแบบมาจากเมืองนอก) ตึกปูนรุ่นแรกๆ ที่หลงเหลืออยู่เป็นพื้นฐานสถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่วางแปลนจากงานวิจัยของกรมศิลปากรที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำออกเผยแพร่ได้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในปัจจุบันได้เป็นตึกประวัติศาสตร์และจัดได้ว่าเป็นเสมือนอนุสาวรีย์หรือพิพิธภัณฑ์ทางสถาปัตยกรรมที่มีชีวิตและกลายเป็นสมบัติล้ำค่าของโลก

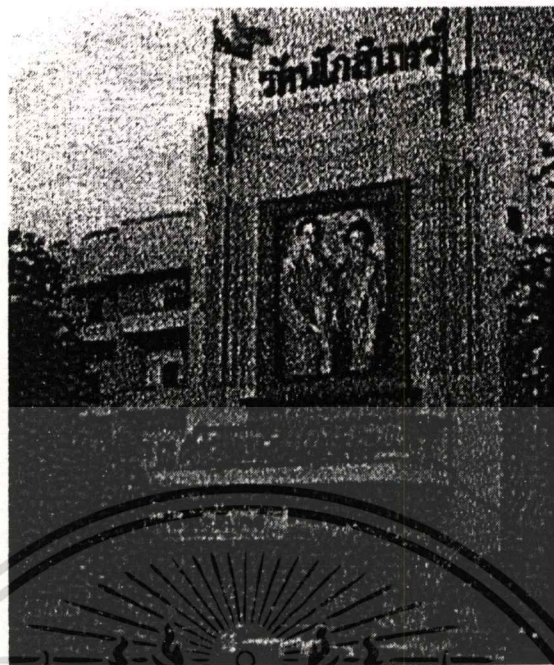

ภาพที่ 4.9 บ้านกล่องในปัจจุบันที่มาจากการลอกเลียนสถาปัตยกรรมแบบบาวเฮาส์

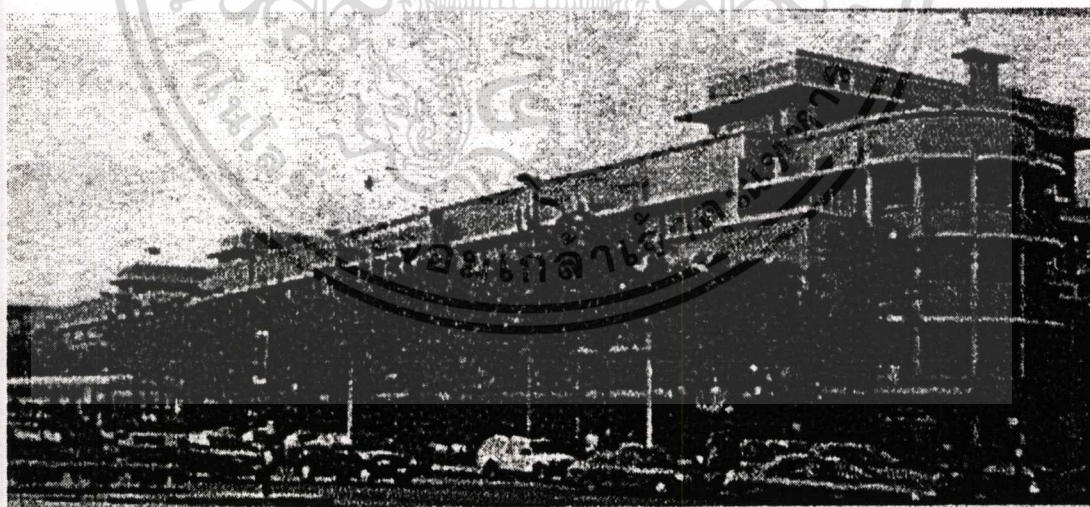
ภาพที่ 4.10 โรงเรียนหอวัง เป็นบาวเฮาส์ที่พัฒนามาจากอาคารครูสภาออกแบบโดย อี.มันแฟรติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.11 โรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นแบบเฮาส์ผสม

ออกแบบโดยผู้ออกแบบตึกโดมธรรมศาสตร์ จิตรเสน อภัยวงศ์

ภาพที่ 4.12 อาคารราชดำเนินพัฒนาจากบาวเฮาส์

ออกแบบโดย จิตรเสน อภัยวงศ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

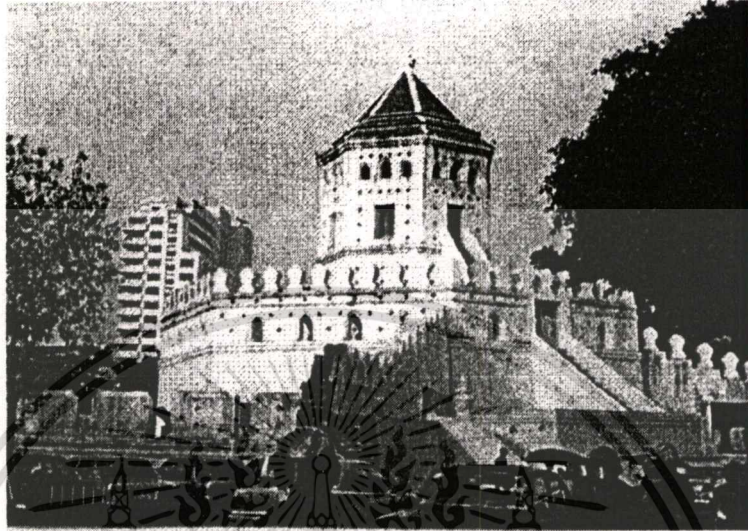
ป้อมพระสุเมรุ

ป้อมพระสุเมรุ มีลักษณะเป็นป้อมรบ ตั้งอยู่บริเวณมุมถนนพระอาทิตย์ และถนนพระสุเมรุ เชื่อมต่อกัน ด้านขวาของป้อมเป็นคลังสินค้าของบริษัทศรีมหาราชา ด้านซ้ายของป้อมเป็นคลังของโรงพิมพ์คุรุสภา ป้อมพระสุเมรุสร้างในปี พ.ศ.2326 ในรัชกาลที่ 1 พร้อมๆ กับการสร้างกำแพงและซุ้มคูรอบพระนคร ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 บ้านเมืองเจริญเติบโตและมีการขยายพระนครกว้างออกไป ด้วยการขุดคลองตัดถนนและขยายถนนเดิม ได้มีการรื้อย้ายทำลายป้อมปราการ กำแพงพระนครและประตูพระนครลงเสียเกือบหมด เนื่องจากกลายเป็นสิ่งกีดขวางความต่อเนื่องของพื้นที่ คงเหลือแต่ป้อมพระสุเมรุ ป้อมมหาเทพ ป้อมป้องปัจจามิตร และแนวกำแพงและประตูพระนครหน้าโรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหารเท่านั้น พ.ศ.2524-2525 ได้บูรณะขึ้นมาใหม่โดยอาศัยตามหลักฐานจากโครงสร้างของป้อมที่ยังคงเหลืออยู่ประกอบกับรูปถ่าย ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมศิลปากร ดังสภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนป้อมพระสุเมรุเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 66 ตอนที่ 64 วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2492

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ป้อมพระสุเมรุก่อด้วยอิฐอมฤ สอและฉาก พร้อมทั้งขัดผิวให้มีความเรียบร้อยสวยงามด้วยปูนดำ โครงสร้างโดยรวมเป็นผนังรับน้ำหนัก ตั้งอยู่บนพื้นดินปนทรายอัดแน่นเป็นชั้นๆ จากการขุดสำรวจทางโบราณคดีในพื้นที่ด้านทิศเหนือของป้อม พบแนวเสาเข็มไม้จำนวนหนึ่งเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 13 ถึง 25 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 160 เซนติเมตร ปักอยู่ในลักษณะเข็มแฉ่งทั้งได้ลักษณะป้อม และบริเวณภายนอกป้อมโดยห่างจากตัวป้อมประมาณ 3 เมตร สันนิษฐานว่าแนวเสาเข็มไม้ดังกล่าวคงจะเป็นกำแพงลัดรอบดินได้ฐานรากของป้อมให้แน่นไม่ทรุดตัวง่ายรวมทั้งเป็นตัวรับแนวผนังโครงสร้างของป้อมด้วย พื้นชานชั้นล่างเป็นดินผสมอัดแน่น พื้นปูด้วยอิฐอมฤไม่พบร่องรอบปูนฉาบหรือปุกระเบื้องหรือวัสดุอื่นใด ป้อมพระสุเมรุประกอบด้วยชานป้อม 2 ชั้น มีกำแพงล้อมรอบ กลางชานชั้นบนมีหอรบ ตั้งอยู่ชานป้อมชั้นแรกเป็นรูป 8 เหลี่ยมด้านไม่เท่า แต่มีรูปทรงและผังที่สมดุลรับกับแนวกำแพงเมืองที่มาบรรจบมีใบเสมาเป็นรูป 4 เหลี่ยม ช่องว่างระหว่างเสมาเป็นที่วางปืนใหญ่ ชานป้อมชั้นบนกันด้วยกำแพงอิฐเป็นรูป 7 เหลี่ยมด้านเท่า ตั้งวางในแนวแกนที่สมดุลกับชานชั้นล่างรูป 8 เหลี่ยมและทำให้เกิดทิศทางของมุมมองออกจากตัวป้อมได้หลายทิศทาง มีใบเสมาเป็นรูปโค้งประดับบนสันกำแพงและมีการเจาะช่องเปิดเป็นซุ้มโค้งแหลมเพื่อวางปืนใหญ่ หอรบ 7 เหลี่ยม ที่เห็นในปัจจุบันเป็นส่วนที่บูรณะขึ้นใหม่ในปี 2525 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นที่สุดของป้อมพระสุเมรุอยู่ที่รูปทรงของซุ้มโค้งตรงหน้าต่างหรือช่องเปิดโดยรอบป้อม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับซุ้มโค้งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ รูปทรงขององค์ประกอบที่ใช้ประดับตัวป้อมนั้นประกอบไปด้วย การทำฐานบัวคว่ำ การตกแต่งทับหลังกำแพงด้วยลวดบัว การใช้เส้นลวดคาดโดยรอบกำแพงป้อม การ

เจาะช่องกากบาทหรือช่องตีนกาที่ใช้ส่องดูข้าศึก รวมทั้งการปาดมมเหลี่ยมเพื่อตกแต่งเป็นลวดบัว ให้เกิดความสวยงามตามส่วนสำคัญต่างๆ ของป้อมพระสุเมรุ

ภาพที่ 4.13 ป้อมพระสุเมรุ

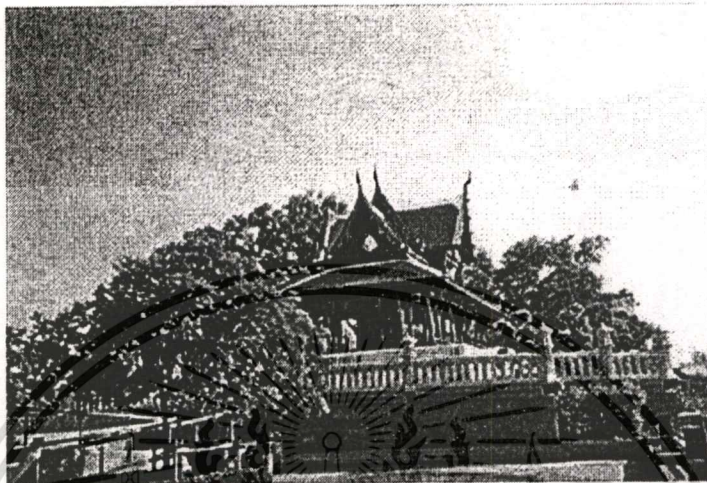
พระที่นั่งสันติชัยปราการ

ตั้งอยู่บริเวณป้อมพระสุเมรุ สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542 รัฐบาลและปวงชนชาวไทย น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวาย พระที่นั่งเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อพระที่นั่งและชื่อสวนสาธารณะว่า "พระที่นั่งสันติชัยปราการ" กับ "สวนสันติชัยปราการ" "สันติชัยปราการ" มีความหมายว่า มีปราการที่เป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะของสันติภาพ

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นอาคารทรงโรง โครงสร้างไม้ รูปแบบไทยประเพณี ยกพื้นสูงหลังคามุงกระเบื้องดินเผาหางมน เคลือบสีแสดเป็นทรงจั่วปีกนก 2 ตับ ตับบนตรงกลาง ยกเป็นทรงจตุรมุข มีมุขประเจ็ด ลดมุขด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ตับล่างเป็นหลังคาปีกนกคลุมโดยรอบที่ชายคามีคันทวยไม้จำหลักลายหน้าตักแตนมารองรับ คูหาหน้าบันประดับด้วยเครื่องลายองแบบไทยภาคกลางมีนาคสะดุ้ง ซอฟ้า รวยระกา หางหงส์ไม้แกะสลัก ที่รวงผึ้งเป็นลายยกก้านชดปลายลายเป็นรูปพญานาค มีเสาแปดเหลี่ยมบัวปลายเสารองรับ โดยเฉพาะหน้าบันนี้ประดิษฐานด้วยตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติอยู่เบื้องบน เน้นเป็นพิเศษเฉพาะที่ตราสัญลักษณ์ลงด้วยสีทองอยู่บนลายพญานาคที่ชดกันเป็นก้อนเมฆ ภายในพระที่นั่งเป็นเรือนโถง ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้มีห้องพระบังคลเบา (ห้องสุขา) พื้นเรือนโถง (ห้องโถง) และทางขึ้น

บันไดเป็นพื้นค.ส.ล. พื้นปูด้วยหินอ่อนสีขาวเทา มีบันไดทางขึ้น 2 ด้านรับหน้าจตุรมุข บันได
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางทิศตะวันตกทอดสู่ท่อน้ำเพื่อเสด็จในพิธีทางชลมารค ส่วนบันไดทางทิศตะวันออกนั้นเป็นบันไดใหญ่ต่อเนื่องกับลานโล่งภายนอกสำหรับประกอบประเพณีหรือประเพณีต่างๆได้

ภาพที่ 4.14 พระที่นั่งสันติชัยปราการ

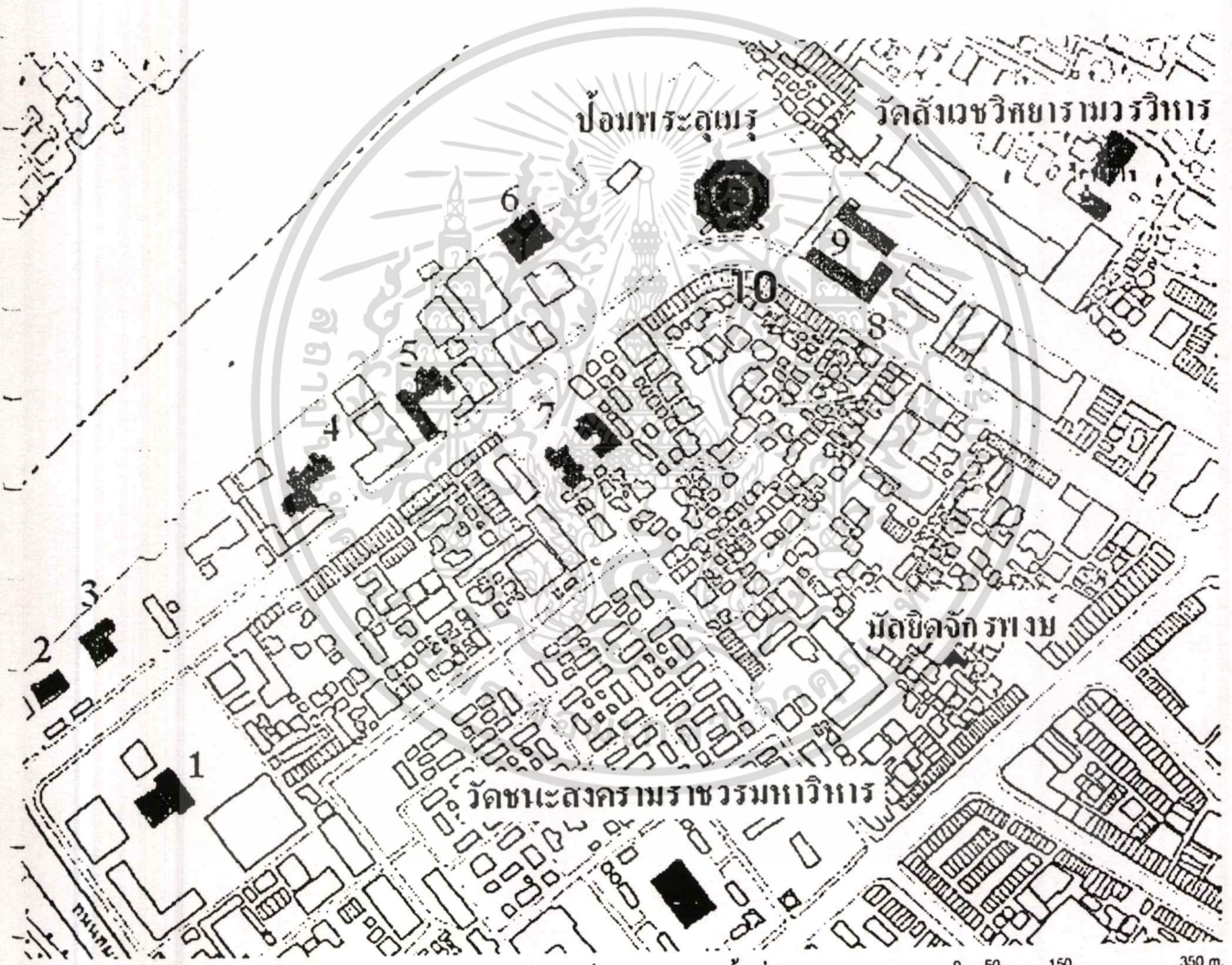
4.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นการใช้ที่ดิน ลักษณะและสภาพอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ การสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 การใช้ที่ดิน

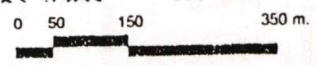
การใช้ที่ดินในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์นั้นมีความหลากหลายเนื่องจากมีกิจกรรมหลายประเภท อยู่ปะปนในพื้นที่ประกอบไปด้วยสถานที่ราชการ สำนักงาน ที่ทำการของหน่วยงาน ร้านอาหาร ร้านค้าและที่พักอาศัย ซึ่งลักษณะการใช้ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาส่วนใหญ่เป็นสถานที่ราชการและสำนักงานของหน่วยงานต่างๆ ส่วนพื้นที่ริมถนนพระอาทิตย์ด้านตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.15 แผนที่แสดงองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญภายในพื้นที่ศึกษา

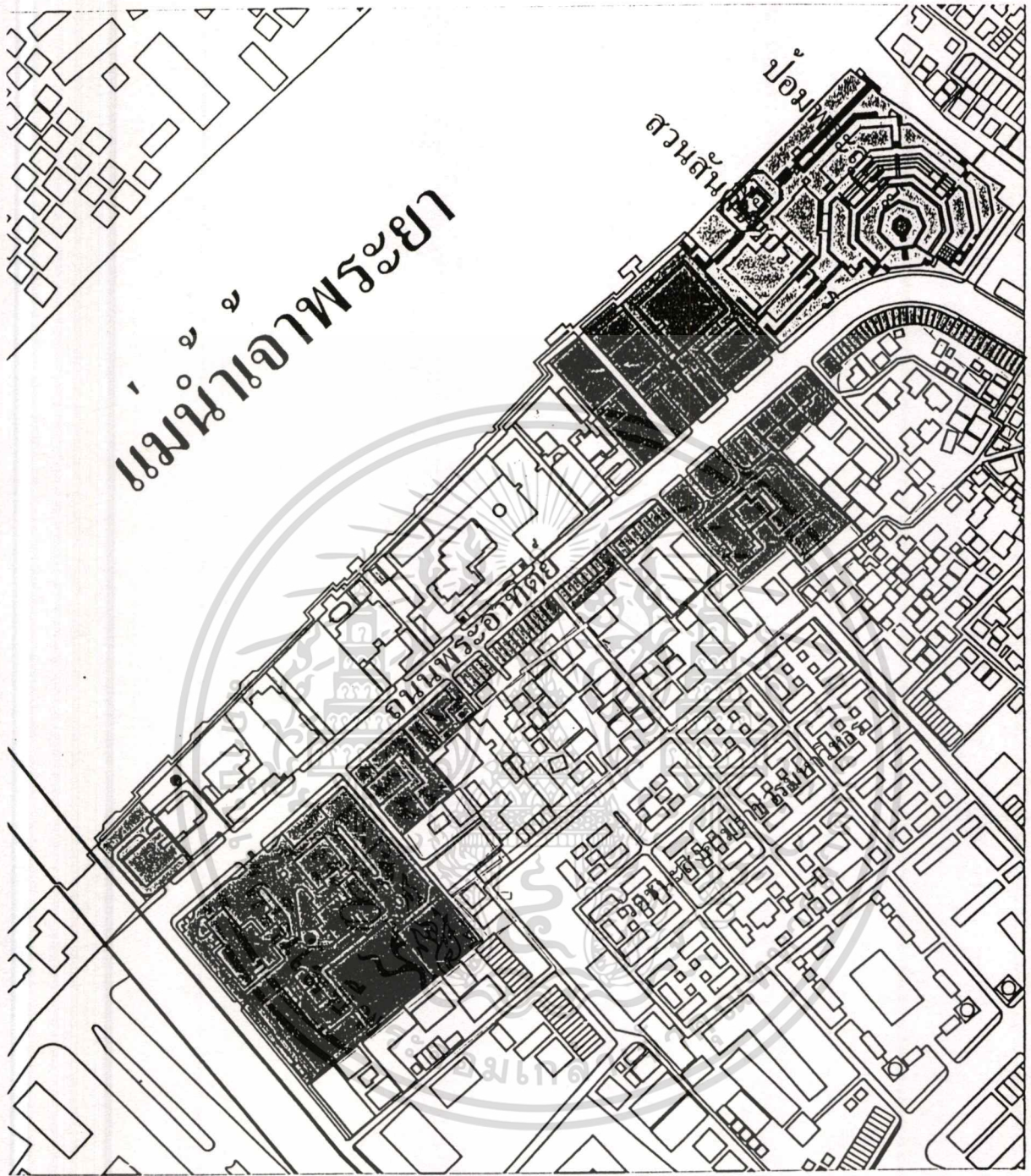
1. วัดพระองค์เจ้าวิไลยวโรภาสและวัดพระองค์เจ้าไชยรัตนโรภาส	6. วัดพระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ
2. ทำเนียบท่าช้าง	7. บ้านพระอาทิตย์
3. รั้วกรมพระสวัสดิ์วัฒนวิศิษฐ์	8. กลุ่มประตู่วังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา
4. รั้วมะลิวัลย์	9. โรงพิมพ์คุรุสภา
5. พระตำหนักพระองค์เจ้าหญิงมณฑลวาทศุขสวัสดิ์	10. อาคารตึกแถว

ที่มา: โครงการสำรวจและออกแบบรายละเอียดตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.16 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในบริเวณถนนพระอาทิตย์

	ที่อยู่อาศัย		องค์กรเอกชนและระหว่างประเทศ
	พาณิชย์กรรม		ที่โล่งเพื่อนันทนาการ
	อุตสาหกรรม		ที่ว่าง
	สถาบันราชการ		สาธารณูปการ

0 20 50 90 m

ส่วนใหญ่เป็นตึกแถวมีกิจกรรมพาณิชย์กรรมโดยชั้นล่างเปิดเป็นร้านค้า ร้านอาหารส่วนด้านบนใช้เป็นที่พักอยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรมคืออยู่รอบของบริษัททูลสวัสดิ์ (อาคารเลขที่ 47) และมีพื้นที่เปิดโล่งบริเวณด้านทิศใต้ของอาคารริเวอร์แมนชั้นซึ่งใช้เป็นกองวัสดุก่อสร้าง และบริเวณป้อมพระสุเมรุเป็นส่วนสันติชัยปราการ

4.2.2 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

จากข้อมูลของสำนักงานที่ดิน กรุงเทพมหานคร ปี2540 พบว่ากรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณนี้เป็นที่ดินของเอกชน และเป็นที่ดินของรัฐและหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งใช้เป็นทั้งที่ตั้งที่ทำการ และบางส่วนให้เอกชนเช่าทำกิจการต่างๆ เช่น ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ดินธรณีสงฆ์ เป็นต้น รายละเอียดของกรรมสิทธิ์ที่ดินสามารถจำแนกเป็นบริเวณได้ดังนี้

1. ที่ดินสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้แก่ ที่ดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวีถึงองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) องค์การอาหารและเกษตรแห่งชาติ (FAO) ถึงพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และบริเวณทางเดินท่าเรือบางลำพู รวมถึงที่ดินฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ในบริเวณชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ - ตรอกไก่แจ้
2. ที่ดินราชพัสดุ ได้แก่ พื้นที่สวนสันติชัยปราการบริเวณป้อมพระสุเมรุ และโรงเรียนข่าวทหารบก
3. ที่ดินเอกชน ได้แก่ พื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น (บ. ชินครอนกรุ๊ป : 2544 : 4 - 12)

4.2.3 การสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่

ลักษณะของการสัญจรของพื้นที่นี้สามารถเข้าถึงได้ 2 ทาง คือ ทางแม่น้ำเจ้าพระยา และทางถนนพระอาทิตย์ โดยถนนพระอาทิตย์เป็นถนนเดินรถสองทาง ความกว้าง 4 ช่องทางจราจรมีทางเท้าทั้งสองฝั่ง และมีรถโดยสารประจำทางผ่าน ส่วนการเดินทางทางน้ำ สามารถเดินทางเข้าพื้นที่ได้โดยสารเรือด่วนเจ้าพระยาหรือเรือข้ามฟากมาขึ้นที่ท่าเรือบางลำพู จากนั้นเดินทางเท้าออกมายังถนนพระอาทิตย์ หรือใช้เส้นทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยามายังบริเวณสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าหรือบริเวณสวนสันติชัยปราการ นอกจากนี้ยังมีท่าเรือสำหรับนักท่องเที่ยวอยู่บริเวณใต้สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า

ภาพที่ 4.17 แสดงที่ตั้งชุมชนเก่าภายในพื้นที่ศึกษา

1. ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ - ตรอกไก่แจ้
2. ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์
3. ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม

0 50 150 350

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ที่มา: โครงการสำรวจและออกแบบรายละเอียดแผนแม่บทเพื่ออนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ บ. วินครอนกรุ๊ป

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรม มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มากมายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางน้ำและทางบก ประกอบกับมีย่านการค้าที่สำคัญและเก่าแก่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้รับความนิยมจากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสูในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าวมีการขยายตัวสูง และเกิดกิจกรรมต่างๆที่รองรับการขยายตัวไม่ว่าจะเป็น ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ธุรกิจนำเที่ยวและโดยเฉพาะสถานที่พักผ่อน มีการดัดแปลงบ้านพักอาศัยมาเป็นห้องพักราคาถูกไปจนถึงเกสต์เฮาส์และโรงแรม

4.4 ลักษณะชุมชนและประชากร

ในพื้นที่ศึกษานั้นอยู่ภายใต้หน่วยปกครองพื้นที่เขตพระนครซึ่งมีประชากร 78,351 คน (ปี2545) โดยภายในพื้นที่ศึกษาคือ แขวงชนะสงครามจะมีประชากร 3,090 คน (ปี 2545) ประกอบไปด้วยชุมชนตามนิยามหน่วยการปกครองพิเศษของกรุงเทพมหานคร (ภาพที่ 4.4) ได้แก่

1. ชุมชนตรอกเทียนนิวาสน์ – ไก่แจ้ เป็นชุมชนเก่า มีอายุประมาณ 80 ปี ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีประชากรอาศัยอยู่ 1,200 คน ประมาณ 120 ครัวเรือน มีคณะกรรมการชุมชน 7 คน
2. ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ เดิมประกอบด้วยชุมชนที่อยู่รอบๆมัสยิดจักรพงษ์ ซึ่งเป็นที่ดินของเอกชนมาเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว เป็นชุมชนที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ มีประชากร 755 คน ประมาณ 160 ครัวเรือน มีคณะกรรมการชุมชน 8คน
3. ชุมชนวัดสังเวชวิทยาราม เป็นชุมชนที่มีเนื้อที่ประมาณ 5.5 ไร่ กรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งหมดเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรมการศาสนา และเอกชน ชุมชนวัดสังเวชวิทยารามได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนมาประมาณ 25 ปี มีประชากร 1,676 คน ประมาณ 300 ครัวเรือน มีคณะกรรมการชุมชน 10 คน มีบริเวณสำคัญในชุมชนคือ “บ้านบางลำพู” ซึ่งเป็นบ้านที่มีชื่อเสียงในด้านดนตรีไทย ประกอบด้วยนักดนตรีไทยจำนวนมาก กลุ่มนักดนตรีในตระกูลที่มีชื่อเสียงด้านดนตรีไทย คือ ดุริยประณีต ดุริยพันธ์ เขียววิจิตร พิณฑุลา และโตสง่า ปัจจุบันบ้านบางลำพูใช้เป็นชุมนุมนักดนตรีไทยของคณะดุริยประณีต รวมทั้งเป็นสถานที่ใช้ในการฝึกซ้อมดนตรีของบ้านบางลำพู (ที่มา : จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตพระนคร ปี2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อทำการเปรียบเทียบจำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่(ตารางกิโลเมตร) ดังตารางที่ 4.1 และ 4.2 พบว่าในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2535 - 2545) อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรมีไม่มากนัก แต่ในภาพรวมของกรุงรัตนโกสินทร์มีแนวโน้มประชากรลดลง เนื่องจากความจำกัดของพื้นที่ จึงทำให้การขยายตัวของประชากรมีไม่มากนัก แต่อัตราความหนาแน่นประชากรในบริเวณพื้นที่ศึกษานี้พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง เฉลี่ยประมาณ 16 คน / ตารางกิโลเมตร ในขณะที่ความหนาแน่นประชากรในเขตพระนครประมาณ 14 คน / ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 4.1 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่ม รายปี 2535-2545

กลุ่ม	พื้นที่	จำนวนประชากร (คน)										
		(ตร.กม.)	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
1.	1,647	7,413	7,167	7,030	6,916	7,662	7,514	7,131	6,814	6,718	6,577	6,416
2.	1,028	17,113	16,578	16,241	15,818	17,005	16,784	17,559	17,426	17,148	16,735	16,207
3.	1,467	33,876	33,330	32,915	32,100	34,833	34,374	35,853	35,856	35,505	34,812	34,027
รวม 1-2-3	4,142	58,402	57,075	56,186	54,834	59,500	58,672	60,543	60,096	59,371	58,124	56,650
เขต พระนคร	5,536	89,852	88,335	86,929	85,337	82,885	81,656	83,742	82,921	81,921	80,118	78,351

ที่มา : ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กระทรวงมหาดไทย <http://www.dola.go.th>

ตารางที่ 4.2 แสดงการเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากร จำแนกตามกลุ่มรายปี 2535 - 2545

กลุ่ม	พื้นที่	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตารางกิโลเมตร)										
		(ตร.กม.)	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
1.	1,647	4.50	4.35	4.27	4.20	4.65	4.56	4.33	4.14	3.89	3.99	4.08
2.	1,028	16.65	16.13	15.80	15.39	16.54	16.33	17.08	16.95	16.68	16.27	15.76
3.	1,467	23.09	22.72	22.44	21.88	23.74	23.43	24.44	24.44	24.20	23.73	23.19
รวม 1-2-3	4,142	14.10	13.78	13.56	13.24	14.37	14.17	14.62	14.51	14.33	14.03	13.67
เขต พระนคร	5,536	16.23	15.96	15.70	15.41	14.97	14.75	15.13	14.98	14.79	14.47	14.15

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ที่มา : ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กระทรวงมหาดไทย <http://www.dola.go.th>
 ไม่วารณใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

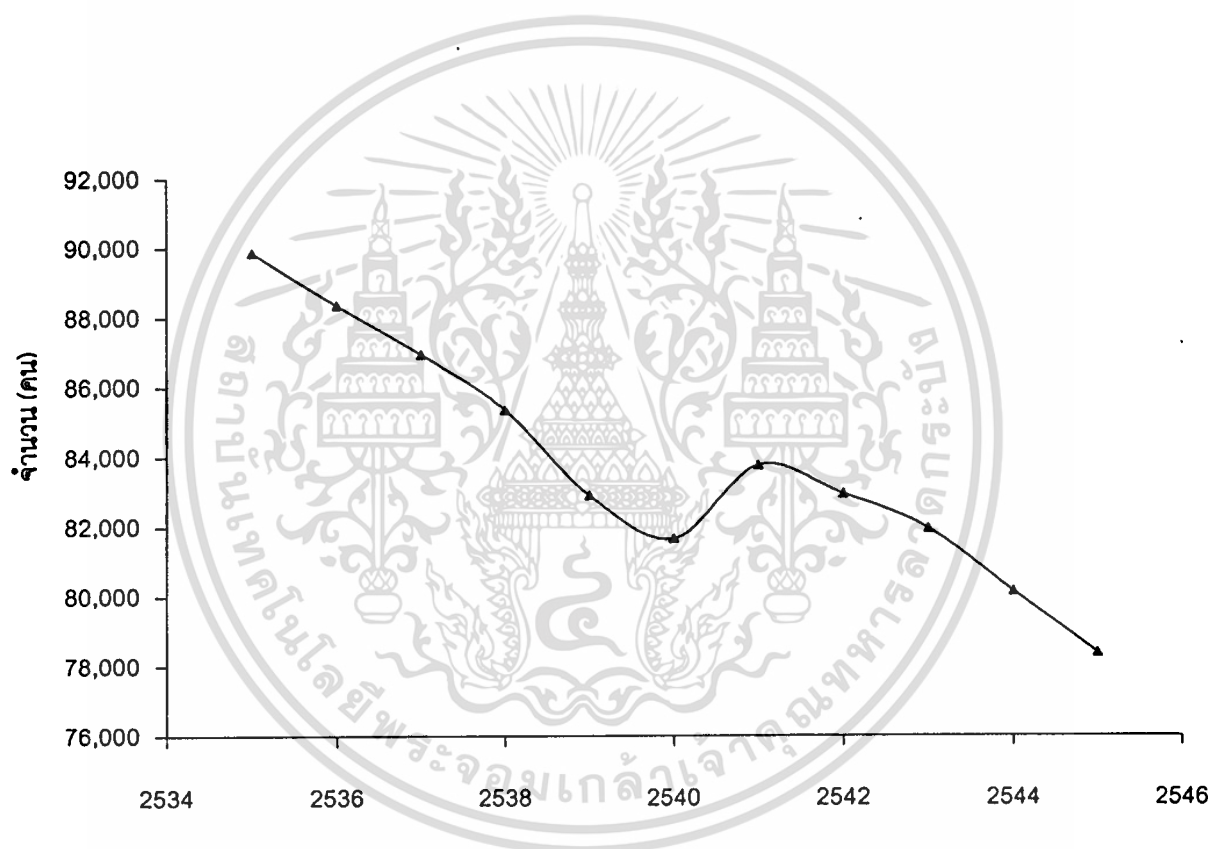
**** หมายเหตุ**

กลุ่ม 1 เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ได้แก่ แขวงพระบรมมหาราชวัง

กลุ่ม 2 เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก – ตอนบน ได้แก่ แขวงบวรนิเวศ, แขวงตลาดยอด
และแขวงชนะสงคราม

กลุ่ม 3 เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก – ตอนล่าง ได้แก่ แขวงวังบูรพาภิรมย์,
แขวงวัดราชบพิธ, แขวงสำราญราษฎร์, แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ และแขวงเสาชิงช้า

รวม 1-2-3 เกาะรัตนโกสินทร์ทั้งหมด

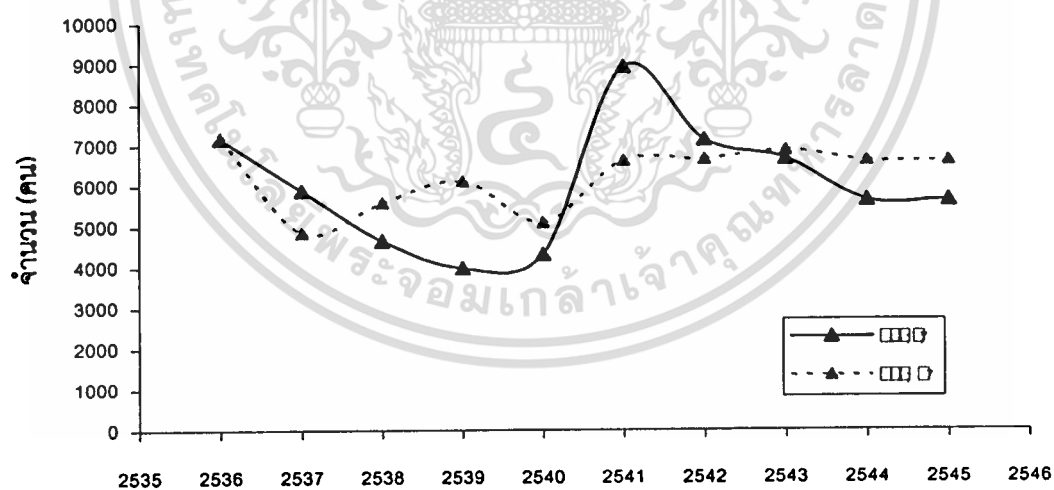
ภาพที่ 4.18 กราฟแสดงจำนวนประชากรในพื้นที่เขตพระนคร ประจำปี 2535-2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร เขตพระนคร ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 – 2545

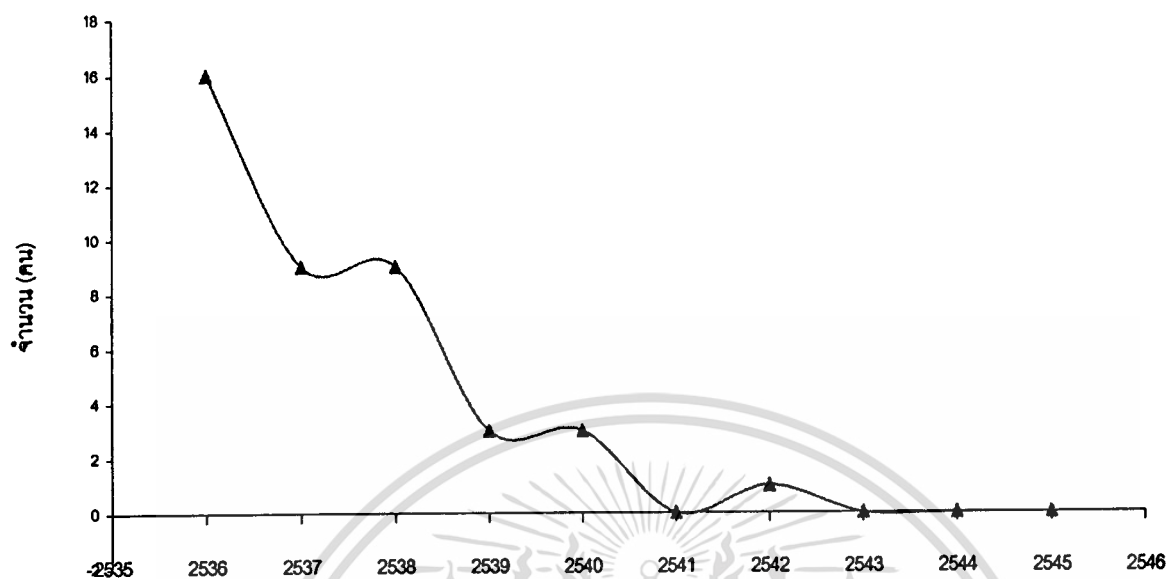
ปีพ.ศ.	ประชากร	ย้ายเข้า	ย้ายออก	เกิด	ตาย
2536	88,335	7,164	7,191	16	354
2537	86,929	5,880	4,844	9	215
2538	85,337	4,655	5,577	9	352
2539	82,885	3,978	6,117	3	466
2540	81,656	4,317	5,100	3	486
2541	83,742	8,922	6,613	0	352
2542	82,921	7,126	6,644	0	320
2543	81,921	6,654	6,864	1	288
2544	80,118	5,632	6,610	0	314
2545	78,351	5,632	6,610	0	314

ที่มา : ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กระทรวงมหาดไทย <http://www.dola.go.th>

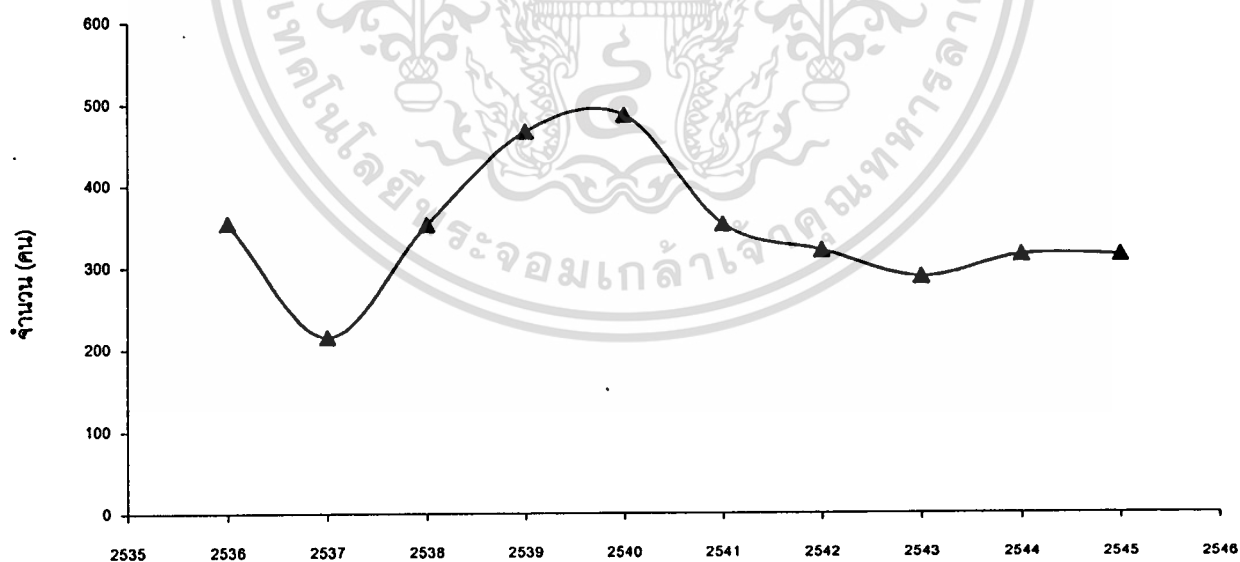

ภาพที่ 4.19 กราฟแสดงจำนวนการย้ายเข้า-ย้ายออก ของประชากรในเขตพระนครปี พ.ศ.2536-2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.20 กราฟแสดงจำนวนการเกิดของประชากร ในเขตพระนคร ปี พ.ศ.2535-2545

ภาพที่ 4.21 กราฟแสดงจำนวนการตายของประชากร ในเขตพระนคร ปี พ.ศ.2536-2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.5 การคาดการณ์ประชากร

จากกราฟ (ภาพที่ 4.5) แสดงจำนวนประชากรที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2540 และในปี พ.ศ. 2541 นั้นมีประชากรเพิ่มขึ้นเล็กน้อย หลังจากนั้นก็มีอัตราประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องและค่อนข้างคงที่ ซึ่งจากกราฟนี้สามารถนำมาอธิบายได้ในรูปของสมการถดถอยเส้นตรง โดยคำนวณหาสมการเชิงเส้นตรงแบบอนุกรมเวลา เพื่อที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับจำนวนประชากรในเขตพระนคร ซึ่งจากสถิติปี พ.ศ. 2545 นั้นมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพระนครจำนวน 78,351 คน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า ประชากรลดลงอัตราร้อยละ 1.2 ดังนั้นการคาดการณ์ประชากรในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า (ตามระยะเวลาการพัฒนาที่ไม่มีปัจจัยอื่นมาเสริม) คาดว่าในปี พ.ศ. 2565 จะมีประชากรอาศัยในเขตพระนครประมาณ 76,051 คน โดยมีความหนาแน่น 13.94 หรือ 14 คน / ไร่ การลดลงของจำนวนประชากรในแต่ละปีในเขตพระนคร ส่วนหนึ่งคาดว่าเกิดจากสภาพพื้นที่ของเขตพระนครที่จำกัดและการขยายตัวของพื้นที่ชานเมือง ทำให้มีการย้ายออกไปจากศูนย์กลางเมืองซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง เหตุผลดังกล่าวสามารถอ้างอิงได้จาก จำนวนสถิติผู้ย้ายเข้า - ย้ายออกในเขตพระนคร (ตารางที่ 4.3) ซึ่งปรากฏว่ามีจำนวนผู้ย้ายออกมากกว่าผู้ย้ายเข้าเกือบทุกปี ผู้ย้ายออกเฉลี่ยปีละ 6,217 คน ในขณะที่ผู้ย้ายเข้าเฉลี่ยปีละ 5,996 คน และยังพบว่า มีการแฉ่งตายมากกว่าผู้ที่แฉ่งเกิดเป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 4.3) ในอนาคตคาดว่าประชากรในเขตพระนครยังคงมีแนวโน้มที่จะลดลงอยู่เรื่อยๆ ทั้งนี้อาจต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น การปรับปรุงระบบบริการสาธารณะที่มีการพัฒนาสามารถรองรับความต้องการของประชากรได้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ อาจทำให้มีการหลั่งไหลของชนชั้นกลาง (Gentrification) เข้ามาอาศัยเพื่อเปิดร้านค้า ร้านอาหาร ผับ บาร์ ธุรกิจนำเที่ยวและโดยเฉพาะสถานที่พักผ่อนซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นในการคาดการณ์ประชากรในอนาคต อาจจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ร่วมด้วย เพื่อเตรียมการจัดการให้บริการสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะอื่นๆ ให้ได้มาตรฐานและถูกต้องเหมาะสมกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่และประชากรที่เข้ามาใช้ในพื้นที่

4.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มประชาคม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ศึกษานั้น อาศัยแนวคิดการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรประชาคม (Civil society) มีวัตถุประสงค์หลักคือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อประชาชนในชุมชนได้ใช้

เวลาว่างพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ การค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชาคมบางลำพูเดิมที่มีชื่อว่า ประชาคมพระอาทิตย์ เกิดจากรวมกลุ่มกันของประชาชนในชุมชน นักวิชาการ และกลุ่ม NGOs ร่วมกันจัดงานเทศกาลถนนคนเดิน "สนุกกับถนนพื้นชุมชนพระอาทิตย์" เมื่อต้นปี 2540 และดำเนินต่อเนื่องมา การรวมตัวของประชาคมได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นจนครอบคลุมไปทุกพื้นที่บางลำพู ทำให้ทางกลุ่มประชาคมมีความเห็นร่วมกันว่า สมควรที่จะเปลี่ยนชื่อจาก ประชาคมพระอาทิตย์เป็นประชาคมบางลำพูตามขอบเขตพื้นที่ โดยที่ประชาคมบางลำพูประกอบไปด้วย ชุมชนส่วนใหญ่ในย่านบางลำพู ประมาณ 10,000 คน จัดดำเนินงานโดยมีคณะกรรมการ 24 คน และที่ปรึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการอีก 19 คน มีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยกิจกรรมที่กลุ่มประชาคมดำเนินงานมีทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคม เศรษฐกิจและด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้คร่าวๆ ดังนี้คือ

ด้านกายภาพ

กิจกรรมทางด้านกายภาพเน้นที่การฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ เช่น ศิลปะบาทวิถี ซึ่งเป็นการริเริ่มโดยการจัดละแวกบ้านให้ดีขึ้น โดยการรื้อกระเบื้องปูทางเก่าที่หักแตกบริเวณหัวโค้งตรงข้ามกับป้อมพระสุเมรุ แล้วแทนที่ด้วยกระเบื้องใหม่ที่ชาวบ้านช่วยกันหล่อพร้อมประดับลวดลายด้วยกระเบื้องสีต่างๆ ในลักษณะโมเสก กิจกรรมรณรงค์ทำสีอาคารโบราณ 34 ห้อง โครงการอนุรักษ์ต้นลำพู โดยการปรับแก้เขื่อนให้มีประตูเปิดเปิดเพื่อระบายน้ำ ทำให้เขื่อนไม่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ บทบาทที่สำคัญด้านกายภาพของกิจกรรมคือ โครงการปรับปรุงอาคารครุสภาให้เป็นสวนสาธารณะ ตามแผนพัฒนาเชิงอนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์ ทางกลุ่มประชาคมและคณะกรรมการชุมชนจึงรวบรวมความคิดเห็นจากชาวชุมชนจากโครงการนี้ ผลที่ได้คือชาวชุมชนมีความเห็นว่า แผนพัฒนาสวนสาธารณะอาจไม่ตรงกับความต้องการเนื่องจากพื้นที่สวนสาธารณะ 8 ไร่ ด้านซ้ายของป้อมพระสุเมรุนั้นก็น่าจะเพียงพอแล้ว ที่สำคัญโรงพิมพ์ครุสภานั้นเป็นโรงเรียนช่างพิมพ์แห่งแรก จากข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนทำให้ขอเจรจาข้อตกลงต่อกรมธนารักษ์ ซึ่งก็ได้ผลว่ากรมธนารักษ์จะรื้อโรงพิมพ์ครุสภาได้ก็ต่อเมื่อมีการเห็นชอบจากทุกฝ่าย เป็นต้น

ด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและจากการดำเนินงานของกลุ่มประชาคมบางลำพูทำให้เกิดกิจกรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจ และปฏิสัมพันธ์ที่ดีของประชาชนในชุมชน และภายในละแวกบ้าน เช่น งานทัวร์วัดชุมชนเป็นงานสำรวจของดีของชุมชนและเส้นทางท่องเที่ยววัดชุมชน 7 แห่ง เป็นงานที่เผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวและเป็นการส่งเสริมหารายได้ให้กับประชาชนในชุมชน โครงการทดลองแยกขยะครบวงจรขั้นที่ 1 เป็นโครงการทดลองเพื่อการไม่ว่ากรณิต่างสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ช่วยลดปริมาณขยะ รักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชนอีกทางหนึ่ง และกิจกรรมสอนภาษาอังกฤษ ดนตรีโอบิ รำไทเก๊กและฝึกโยคะ เป็นต้น

ด้านส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

บางลำพูเป็นชุมชนเมืองเก่ามีวัฒนธรรมชุมชนหลายอย่างที่เป็เอกลักษณ์ และบ่งบอกได้ถึงความเป็นย่านแต่ในปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ วัฒนธรรมชุมชนโบราณกำลังจะสูญหายไปกับคนในยุคก่อน ประชาคมบางลำพูและหน่วยงานต่างๆ ต้องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้ จึงร่วมการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ไว้ เช่น งานฟื้นฟูวัฒนธรรมตลาดชุมชนและการละเล่นโบราณ “เร็นพื้นค่า ประชาคมบางลำพู ครั้งที่1” งานมหกรรมถนนคนเดินวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ งานปิดถนนพระอาทิตย์เชื่อมต่อนึงเดียวกับงานเทศกาลละครของสหภาพยุโรปบนถนนพระจันทร์ เน้นความเป็นศูนย์กลางของงานละครบนถนนรวมถึงดนตรีบนถนนทั้งดนตรีไทยและสากล และงานถนนสายวัฒนธรรม กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ด้านกายภาพ สังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนนั้น ล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลุ่มประชาคมในการที่จะฟื้นฟูสภาพแวดล้อมย่านประวัติศาสตร์ให้สวยงามน่าอยู่พร้อมทั้งอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมืองเก่าให้เป็ย่านที่มีเอกลักษณ์ในเกาะรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาสภาพพื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ในด้านสภาพกายภาพ ทำให้ทราบได้ว่าบริเวณนี้เดิมเป็วังเก่า อาคารเก่า ที่มีสถาปัตยกรรมตะวันตกและสถาปัตยกรรมไทยผสมผสานอยู่ ซึ่งเป็นอาคารเก่าที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ และภายในพื้นที่มีชุมชนเก่าตั้งอยู่หลายชุมชน แต่เป็ที่น่าสังเกตว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเก่านี้ ส่วนใหญ่กลับเป็ผู้ที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ไม่ใช่ชาวชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ (Gentrification) ส่วนในด้านสังคมเศรษฐกิจนั้น ประชาชนและชุมชนมีการรวมกลุ่มเป็ประชาคมบางลำพู มีความตื่นตัวในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายร่วมกับรัฐบาลได้เป็อย่างดี ดังนั้นในบทที่ 5 จึงมีการศึกษาในเชิงวิเคราะห์ ถึงโอกาสและข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วม และอำนาจในการตัดสินใจ รวมไปถึงศักยภาพของชุมชนและกลุ่มประชาคม ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาคมในการทำงานร่วมกับทางภาครัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง "การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมือง" นี้เพื่อให้ทราบถึงอำนาจในการตัดสินใจของกลุ่มประชาคมและประชาชน ที่มีต่อนโยบายการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ของรัฐ เป็นแนวทางในการส่งเสริม ตลอดจนการแก้ไขอุปสรรคสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มประชาคม โดยแบ่งได้ 3 ประเด็นดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาไปถึงลักษณะส่วนบุคคล และวิธีการมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน
2. การรับรู้ข่าวสารและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม เพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน
3. ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์หาค่าศักยภาพของกลุ่มประชาคมบางลำพู ในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาไปถึงวิธีการและระดับการมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

จากแนวความคิดของ John และ Norman (1977 : 17-19) สามารถสรุปปัจจัยตัวส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม ในนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน คือ

5.1.1 ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล

5.1.2 วิธีการเข้ามามีส่วนร่วม

5.1.1 ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล

ประชากรในเขตพระนคร มีจำนวนเพศหญิง (36,004 คน) มากกว่าเพศชาย (33,016 คน) ดังนั้นเมื่อตรวจแบบสอบถามจึง พบว่า ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกันคือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.7) และเพศชาย (ร้อยละ 33.3) โดยที่เพศหญิงมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 38 ปี เพศชายมีอายุเฉลี่ย 33 ปี

ในพื้นที่เขตพระนครมีศาสนสถานจำนวน 6 แห่ง เป็นวัดศาสนาพุทธ 5 แห่ง และมัสยิด

1 แห่ง ผู้ตอบแบบสอบถามใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง คือ ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 48.0) รองลงมามีการศึกษาระดับมัธยมปลายหรือปวช. (ร้อยละ 16.7)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและมีธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 32.0) รองลงมามีอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 27.3) มีรายได้ส่วนบุคคลต่อเดือนสูง (ร้อยละ 68.0)

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่นานตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 51.3) รองลงมาอาศัยอยู่ในชุมชนประมาณ 1 – 10 ปี (ร้อยละ 32.7) ไม่ได้อยู่ในชุมชน (ร้อยละ 16.0) เป็นผู้เช่าที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 67.3) มากกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 32.7) ตามตารางที่ 5.1 ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ อาจกล่าวได้ว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ประกอบไปด้วย ชาวชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานานและผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ (ส่วนใหญ่เริ่มย้ายเข้ามาในช่วงปี พ.ศ. 2530) หลังจากที่มีการปรับปรุงพื้นที่ริมถนนพระอาทิตย์เป็นร้านค้า ร้านอาหารที่ตกแต่งใหม่ เน้นกลุ่มนักศึกษาและแขกนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจากบริเวณตรอกข้าวสาร ทำให้เกิดการหลังไหลของชนชั้นกลาง ในวัยทำงานเข้ามาอยู่อาศัยแทนชาวชุมชนดั้งเดิม ที่มีการย้ายออกไป (Gentrification)

และเมื่อนำข้อมูลด้านลักษณะส่วนบุคคล ที่ได้จากแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกับคุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นประชาสังคมที่ อนุชาติ พวงลำสี (2540 : 11-18) ได้กล่าวไว้คือ ความเป็นประชาสังคมนั้นจะต้องมีความหลากหลาย ในด้านของกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน นับตั้งแต่ การศึกษาฐานะ และอาชีพ ซึ่งตรงกับข้อมูลด้านลักษณะส่วนบุคคลที่ได้จากแบบสอบถาม

ตารางที่ 5.1 แสดงจำนวนร้อยละ ของลักษณะประชากร

ปัจจัย	จำนวน (คน) N=150	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	50	33.3
หญิง	100	66.7
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	19	12.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	17	11.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	25	16.7
ปริญญาตรี	72	48.0
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	17	11.3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน (คน) N=150	ร้อยละ
อาชีพ		
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	48	32.0
ราชการ / รัฐวิสาหกิจ	36	24.0
พนักงานบริษัท	25	16.7
รับจ้างทั่วไป	41	27.3
รายได้		
รายได้น้อยกว่า 7,000 บาท	48	32.0
รายได้มากกว่า 7,001 บาทขึ้นไป	102	68.0
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่		
เข้ามาอยู่น้อยกว่า 10 ปี	49	32.7
เข้ามาอยู่ 11 ปีขึ้นไป	77	51.3
ไม่ได้อยู่ในพื้นที่	24	16.0
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย		
เจ้าของ	49	32.7
เช่า	101	67.3

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

5.1.2 วิธีการเข้ามามีส่วนร่วม

วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถอธิบายได้ถึงโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมว่า ช่องทางใดที่จะเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มาก ช่องทางใดมีข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะเหตุใด โดยให้ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ซึ่งผลจากข้อมูลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการการแสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการตอบแบบสอบถามมากที่สุด (ร้อยละ 37.2) รองลงมาตอบว่าไม่ได้ให้ความร่วมมือใดๆ เลย (ร้อยละ 25.0) ดังตารางที่ 5.2

และจากตารางที่ 5.2 สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นโดยการประชุม อาจจะมาจกข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วม คือ ด้านสถานที่ประชุม เนื่องจากทางประชาคมเองยังไม่มีสถานที่ตั้งและรวมกลุ่มที่แน่นอน และยังไม่มีการงบประมาณในการเช่าสถานที่ ปัจจุบันจึงใช้ครัวพันธ์เป็นสถานที่ประชุมชั่วคราว จึงทำให้ใน

ไม่ว่าการณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การประชุมแต่ละครั้งที่จัดขึ้นจำกัดเฉพาะคณะกรรมการประชาคมเพียงเท่านั้น แล้วคณะกรรมการจึงนำไปกระจายข่าวแก่สมาชิกอีกทีหรือนำไปลงหนังสือพิมพ์ของประชาคมบางลำพู ดังนั้นอาจเป็นเหตุให้ประชาชนไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ส่วนสาเหตุอื่นๆ ที่น่าจะทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการแสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ การไม่มีเวลา ความสะดวก รวมไปถึงในการตอบแบบสอบถามนั้นอาจเป็นการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องเป็นกังวลถึงผลของการแสดงความคิดเห็น ที่อาจขัดแย้งกับผู้ที่มีส่วนได้เสีย

ตารางที่ 5.2 แสดงจำนวนร้อยละของวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม โดยสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

วิธีการเข้ามามีส่วนร่วม	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
การเข้าร่วมประชุม รับฟัง มาตรการและวิธีแก้ไขปัญหา	17	9.4
รับทราบจากสื่อทางวิทยุ, โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์	11	6.1
ตอบแบบสอบถาม	67	37.2
การให้สัมภาษณ์	22	12.2
เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	18	10.0
ไม่ได้ร่วมกิจกรรมเลย	45	25.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

5.2 การวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่ม ประชาคมเพื่อพิจารณาถึงอำนาจกลุ่มประชาคมในการกำหนดนโยบายของรัฐ

5.2.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การให้ข่าวสารและความรู้แก่บุคคลต่างๆ ในเนื้อหาที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงจะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจ นำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีอำนาจต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โปร่งใสทุกขั้นตอนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกระทำได้โดยรูปแบบการให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ บอร์ดข้อมูลข่าวสาร นิทรรศการและสื่อในรูปแบบอื่นๆ เป็นต้น ปัจจุบันสื่อสารมวลชนได้พัฒนาเทคโนโลยีให้ไม่จำกัดอยู่เพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อีกทั้งยังมีให้คิดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้ในหลายๆ ด้าน ประชาชนพอใจที่จะรับข่าวสารจากทางสื่อสารมวลชน โดยจะให้ความสำคัญกับข่าวสารความเป็นไปที่เกี่ยวข้องกับตนเองและการดำเนินชีวิต รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งผลการศึกษาจากการตอบแบบสอบถาม โดยให้ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐจากเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 27.3) รองลงมาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 26.2) และจัดว่าได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐแบบนานๆ ครั้ง คือหลายเดือนต่อ 1 ครั้ง (ร้อยละ 38.0) ดังตารางที่ 5.3 - 5.4 ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า การให้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของทางรัฐบาลนั้นยังมีไม่เพียงพอเท่าที่ควร ข่าวสารส่วนใหญ่ได้รับมาจากบอร์ดชุมชน แฝนพับ การบอกกล่าวกันของเพื่อนบ้าน ซึ่งทางชุมชนจะต้องหาข่าวสารมาเพื่อเติมเองโดยส่วนใหญ่เป็นข่าวมาจากกลุ่มประชาคมบางลำพู ดังเช่น กรณีการรื้ออาคารโรงพิมพ์คุรุสภาที่มีประชาคมบางลำพูเป็นกลุ่มที่คอยหาข้อมูลและข่าวสารมาให้ประชาชนและชุมชนทราบถึงความสำคัญของอาคารโรงพิมพ์คุรุสภา ทำให้มีการเรียกร้องขอเจรจาต่อรองกับทางกรมธนารักษ์ และก็กลายเป็นเรื่องของการเมืองสาธารณะที่ประชาชนให้ความสนใจ ซึ่งตรงกับที่ อนุชาติ พวงสำลี (2540 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองสาธารณะของกลุ่มประชาคมส่วนใหญ่จะอาศัยสื่อมวลชน โดยเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมของสาธารณชนต่อการแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐ

ตารางที่ 5.3 แสดงจำนวนร้อยละของช่องทางการรับรู้ข่าวสาร โดยสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ช่องทางในการรับรู้ข่าวสาร	จำนวน N=150	ร้อยละ
วิทยุ	30	16.4
โทรทัศน์	48	26.2
หนังสือพิมพ์	36	19.7
เพื่อนบ้าน	50	27.3
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	19	10.4

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.4 แสดงจำนวนร้อยละของการได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ

การได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ นโยบายของรัฐ	จำนวน N=150	ร้อยละ
เป็นประจำ (3ครั้ง/เดือน)	21	14.0
เป็นบางครั้ง (1-2ครั้ง/เดือน)	39	26.0
นานๆครั้ง (หลายเดือน/1ครั้ง)	57	38.0
ไม่เคยได้รับเลย	33	22.0
รวม	150	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

5.2.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอนนั้น สามารถอธิบายถึงอำนาจในการตัดสินใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่โครงการ โดยมีรายละเอียดของข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายของกลุ่มประชาคม จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.0) ไม่เคยเข้าร่วมการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และมีบางส่วนที่เข้าร่วมตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน (ร้อยละ 33.0) ดังตารางที่ 5.5 และนอกจากนี้ยังพบว่า คณะกรรมการประชาคมมีบทบาทต่อการตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ไม่ว่าจะประชาคมจะตัดสินใจอย่างไร ประชาชนและสมาชิกประมาณ 3 ใน 4 หรือ ร้อยละ 72.6 ก็จะไม่แสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้ง มีเพียง 27.3% จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ดังตารางที่ 5.6 จัดได้ว่าคณะกรรมการประชาคมเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจในนโยบายของประชาชนในชุมชนและสมาชิกประชาคมอย่างเด่นชัด

ตารางที่ 5.5 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ		ร้อยละ
	เคยเข้าร่วม	ไม่เคยเข้าร่วม	
ด้านการตัดสินใจในนโยบาย	33.0	67.0	100.0
ด้านการปฏิบัติตามแผน	45.4	54.6	100.0
ด้านการรับผลประโยชน์	63.0	37.0	100.0
ด้านการประเมินผล	48.6	51.4	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

ตารางที่ 5.6 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ใช่/เคย ร้อยละ	ไม่ใช่/ ไม่เคย ร้อยละ	รวม ร้อยละ N = 150
1. ท่านเคยร่วมให้ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของถนนพระอาทิตย์ และสถานที่สำคัญๆภายในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ เช่นบ้านพระอาทิตย์ ต้นลำพูต้นสุดท้าย ฯลฯ เพื่อเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับการฟื้นฟูเมืองเก่า แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคณะกรรมการประชาม บางลำพู	38.6	61.4	100.0
2. กรณีที่กรรมการกลุ่มประชามตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของท่าน ท่านแสดงความคิดเห็นคัดค้าน ได้แย่งอย่างมีเหตุผล	27.3	72.6	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการตามแผน จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมการปฏิบัติตามแผน (ร้อยละ 54.6) และมีเข้าร่วมปฏิบัติตามแผน (ร้อยละ 45.4) ดังตารางที่ 5.5 ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการ (ร้อยละ 55.3) และไม่ได้ชักชวนให้ผู้อื่นๆ ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย (ร้อยละ 54.0) ทั้งนี้ อาจจะมาจากเหตุผลที่ไม่ค่อยมีเวลา ต้องทำงาน เพราะส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว ดังนั้นถ้ามีการทำกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นจึงไม่ค่อยได้ให้ความร่วมมือเท่าใดนัก จะมีบางส่วนที่ให้ความร่วมมือ (ร้อยละ 44.7) และชักชวนแนะนำให้คนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม (ร้อยละ 46.0) ดังตารางที่ 5.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.7 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผน

การมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผน	ใช่/เคย ร้อยละ	ไม่ใช่/ ไม่เคย ร้อยละ	รวม ร้อยละ N = 150
1. ท่านได้ชักชวนหรือเสนอแนะให้กรรมการชุมชนคนอื่นและคนในชุมชน เข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองเก่า	46.0	54.0	100.0
2. ท่านได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองกับคณะกรรมการชุมชน	44.7	55.3	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม (ร้อยละ 63.0) และมีผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม (ร้อยละ 37.0) ตามตารางที่ 5.5 โดยผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ 66.0) กล่าวว่า จากกิจกรรมต่างๆ ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังได้พบปะสังสรรค์ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชนมากขึ้น (ร้อยละ 60.0) ตามตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	ใช่/เคย ร้อยละ	ไม่ใช่/ ไม่เคย ร้อยละ	รวม ร้อยละ N = 150
1. ท่านได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนมากขึ้น	60.0	40.0	100.0
2. ท่านและคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง	66.0	34.0	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีโอกาสเข้าประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง (ร้อยละ 51.4) และมีผู้ตอบแบบสอบถามเข้าร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง (ร้อยละ 48.6) ดังตารางที่ 5.5 โดยไม่เคยเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่โครงการต่างๆ ของรัฐว่าควรปรับปรุงและแก้ไขในการดำเนินงานขั้นตอนใดบ้าง (ร้อยละ 66.0) เพียงแต่ให้ข้อมูลและตอบแบบประเมินผลกิจกรรมต่างๆ เท่านั้น (ร้อยละ 63.4) ตามตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 แสดงจำนวนร้อยละของขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ใช่/เคย ร้อยละ	ไม่ใช่/ ไม่เคย ร้อยละ	รวม N = 150 ร้อยละ
1. ท่านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในโครงการด้านการฟื้นฟูเมือง	63.4	36.6	100.0
2. ท่านได้ร่วมเสนอความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่โครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับฟื้นฟูเมืองว่า ขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนใดที่ควรปรับปรุง	34.0	66.0	100.0

ที่มา : จากการเก็บแบบสอบถามเดือน มกราคม 2546

เพราะฉะนั้นอาจกล่าวโดยรวม ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม (ร้อยละ 63.0) รองลงมาคือการเข้าร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน (ร้อยละ 48.6) มีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผน (ร้อยละ 45.4) และการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนน้อยที่สุด (ร้อยละ 33.0) ตามลำดับดังตารางที่ 5.5 นั้น ทั้งนี้เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายของกลุ่มประชาคมน้อยกว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมอื่นๆ อาจเนื่องมาจากเหตุผลคือ ในการจัดประชาพิจารณ์ส่วนใหญ่จะมีเพียงเจ้าหน้าที่ ตัวแทนกลุ่มประชาคมและผู้นำชุมชนเข้าร่วมเป็นบางส่วนเท่านั้น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่ได้เข้าร่วมทั้งประชาพิจารณ์ เนื่องจากการไม่มีโอกาสร่วมตัดสินใจโดยตรงและไม่มีสิทธิเต็มที่ในการวางแผนและตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเอง ซึ่งนโยบายต่างๆ มักจะถูกดำเนินงานและกำหนดการจากภาครัฐโดยผ่านผู้นำชุมชน

5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร

ผู้ศึกษาได้ใช้ค่าไคสแควร์ (Chi - Square Test) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนเมืองเก่า ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปหาอำนาจการตัดสินใจของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเป็นข้อมูลที่จะช่วยสนับสนุนแนวทางในการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม

5.3.1 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอายุกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาตัดสินใจในนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มผู้สูงอายุอยากให้คนรุ่นใหม่ เช่น กลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงานเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจแทน ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุมักจะคอยให้คำปรึกษา (ตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

อายุ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบาย		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
วัยรุ่นและวัยทำงาน	61 (49.6) [89.7]	62 (50.4) [75.6]	123 [82.0]
ผู้สูงอายุ	7 (25.9) [10.3]	20 (74.1) [24.4]	27 [18.0]
รวม	68 [45.3]	82 [54.7]	150 [100.0]

$$\chi^2 = 5.04$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.18$$

$$\text{Sig} = 0.025$$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาชีพกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาตัดสินใจในนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพมั่นคง (เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัทที่มีรายได้ประจำ ทุกๆ เดือน) มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพไม่มั่นคง (เช่น รับจ้างรายวันหรือขายของเล็กๆ น้อยๆ ไม่มีรายได้ประจำที่แน่นอน) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้มีอาชีพไม่มั่นคง จะต้องหาแนวทางร่วมกับตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพและการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

การประกอบอาชีพ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบาย		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
ประกอบอาชีพที่มั่นคง	18 (29.0) [30.5]	44 (71.0) [48.4]	62.0 [41.3]
ประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง	41 (46.6) [69.5]	47 (53.4) [51.6]	88.0 [58.7]
รวม	59 [39.3]	91 [60.7]	150 [100]

$$\chi^2 = 4.700$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.174$$

$$\text{Sig} = 0.030$$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาตัดสินใจในนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการ มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มสมาชิก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการเป็นบุคคลที่มีสถานะทางสังคม การที่จะไปเข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจในนโยบายจะถูกทำให้บุคคลภายนอกมองว่าเป็นการเข้าไปชี้นำในการตัดสินใจของประชาชน ในขณะที่กลุ่มสมาชิกเข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจในนโยบาย อาจจะมาจกมีความสนใจและห่วงกังวลในนโยบายที่จะส่งผลกระทบต่อให้กับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ปาวิชาติ วลัยเสถียร (2543 : 25) ที่กล่าวไว้ คือ เงื่อนไขทางสังคม - จิตวิทยาที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วม นั้น ประชาชนจะต้องมีความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกัน (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมและการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

สถานะทางสังคม (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบาย		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
สมาชิก	47(46.1) [79.7]	55(53.9) [60.4]	102 (68.0)
ผู้นำและคณะกรรมการ	12(25.0) [20.3]	36(75.0) [39.6]	48 (32.0)
รวม	45 (37.5)	91 (60.7)	150 (100.0)

$$\chi^2 = 6.077$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.197$$

$$\text{Sig} = 0.014$$

และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกรรมสิทธิในที่อยู่อาศัยกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาตัดสินใจในนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้เช่า มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มเจ้าของ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้ที่เป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัยต้องการที่จะตัดสินใจในนโยบายของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนในฐานะเจ้าบ้าน ในขณะที่กลุ่มผู้เช่าในที่อยู่อาศัยนั้นคงต้องรอให้เจ้าของเป็นผู้ที่ตัดสินใจก่อน (ตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบาย		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
เจ้าของ	29(59.2) [42.6]	20(40.8) [24.4]	49 (32.7)
เช่า	39(38.6) [57.4]	62(51.4) [75.6]	101 (67.3)
รวม	68 (45.3)	91 (54.7)	150 (100.0)
$\chi^2 = 5.633$ $P < 0.05$ $C = 0.190$ $Sig = 0.018$			

กล่าวโดยสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนตัวและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมได้ว่าวัยรุ่นและวัยทำงานมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐมากกว่าผู้สูงอายุ ผู้ที่มีอาชีพไม่มั่นคงมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐมากกว่าผู้ที่มีอาชีพมั่นคง สถานะสมาชิกนั้นมีส่วนร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐมากกว่าสถานะผู้นำและคณะกรรมการ และผู้ที่เป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัยมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐมากกว่าผู้ที่เช่าที่อยู่อาศัย ส่วนตัวแปรในด้านเพศ ศาสนา การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

5.3.2 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผนนโยบายของรัฐ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอายุกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามามีปฏิบัติตามนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้สูงอายุยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามแผนนโยบาย ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงานเข้าร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนนโยบาย อาจจะอยู่ในช่วงของการเรียนรู้ ดังนั้นจึงรับรู้และเข้าใจถึงบทบาทของตนทำให้สามารถปฏิบัติตามแผนนโยบายได้เป็นอย่างดี (ตารางที่ 5.14)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย

อายุ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมปฏิบัติตามแผน		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
วัยรุ่นและวัยทำงาน	74(60.2) [88.1]	49(39.8) [74.2]	123 (82.0)
ผู้สูงอายุ	10(37.0) [11.9]	17(63.0) [25.8]	27 (18.0)
รวม	81 (56.0)	66 (44.0)	150 (100.0)
$\chi^2 = 4.805$	$P < 0.05$	$C = 0.176$	$Sig = 0.028$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการศึกษากับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาปฏิบัติตามนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้ต่ำ (การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี) และกลุ่มการศึกษาสูง (การศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป) มีแนวโน้มเข้าร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าทั้ง 2 กลุ่มต่างมีความสนใจและสามารถการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบายได้เป็นอย่างดี (ตารางที่ 5.15)

ตารางที่ 5.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย

การศึกษา (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมปฏิบัติตามแผน		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
การศึกษาต่ำ	48(82.8) [45.3]	10(17.2) [22.7]	58 (38.7)
การศึกษาสูง	58(63.0) [54.7]	34(37.0) [77.3]	92 (61.3)
รวม	106 (70.7)	44 (29.3)	150 (100.0)
$\chi^2 = 6.670$	$P < 0.05$	$C = 0.206$	$Sig = 0.010$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการเข้ามาปฏิบัติตามนโยบาย พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มเจ้าของ และกลุ่มผู้เช่า มีแนวโน้มเข้าร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าแผนนโยบายของรัฐมีผลประโยชน์ต่อทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ John และ Norman (1977 : 17-19) ที่กล่าวว่าปัจจัยด้านลักษณะโครงการที่ส่งผลประโยชน์ให้กับประชาชนนั้น จะมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน (ตารางที่ 5.16)

ตารางที่ 5.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย

กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมปฏิบัติตามแผน		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
เจ้าของ	29(59.2) [27.4]	20(40.8) [45.5]	49 (32.7)
เช่า	77(76.2) [72.6]	24(23.8) [54.5]	101 (67.3)
รวม	106 (70.7)	44 (29.3)	150 (100.0)

$$\chi^2 = 4.629$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.173$$

$$\text{Sig} = 0.031$$

อาจจะสรุปความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผนนโยบายของรัฐได้ว่า วัยรุ่นและวัยทำงานมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบายของรัฐมากกว่าผู้สูงอายุ ผู้ที่มีการศึกษาดำเนินการมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบายมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง และผู้ที่เช่าที่อยู่อาศัยมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบายมากกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัยเหตุผลอาจเนื่องมาจาก ผู้ที่มีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนนโยบาย อาจจะรับรู้ถึงสภาพปัญหาและข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วม เกิดความเข้าใจและเห็นใจเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงาน จึงให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามแผนนโยบายของรัฐเป็นอย่างดี ส่วนตัวแปรในด้าน เพศ ศาสนา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และสถานะทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.3 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามา มีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอายุกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการรับผลประโยชน์ พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการรับผลประโยชน์มากกว่ากลุ่มวัยรุ่นหรือวัยทำงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุไม่พึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับหรือไม่ตรงกับความต้องการ เช่น อาจจะไม่พึงพอใจในการอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมๆ มากกว่าการพัฒนาในเชิงท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ (ตารางที่ 5.17)

ตารางที่ 5.17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์

อายุ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสมมติ]	การเข้าร่วมรับผลประโยชน์		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
วัยรุ่นและวัยทำงาน	82(66.7) [87.2]	41(33.3) [73.2]	123 (82.0)
ผู้สูงอายุ	12(44.4) [12.8]	15(55.6) [26.8]	27 (18.0)
รวม	91 (62.7)	56 (37.3)	150 (100.0)
$\chi^2 = 4.673$	$P < 0.05$	$C = 0.174$	$Sig = 0.031$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มรายได้ส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการรับผลประโยชน์ พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำและกลุ่มผู้มีรายได้สูง มีแนวโน้มเข้าร่วมในขั้นตอนของการรับผลประโยชน์ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า แผนนโยบายของรัฐมีผลประโยชน์ต่อทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ John และ Norman (1977 : 17-19) ที่กล่าวว่าปัจจัยด้านลักษณะโครงการที่ส่งผลประโยชน์ให้กับประชาชนนั้น จะมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน (ตารางที่ 5.18)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์

รายได้ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมรับผลประโยชน์		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
รายได้ต่ำ	36(75.0) [38.3]	12(25.0) [21.4]	48 (32.0)
รายได้สูง	58(56.9) [61.7]	44(43.1) [78.6]	102 (68.0)
รวม	91 (62.7)	56 (37.3)	150 (100.0)
$\chi^2 = 4.589$	$P < 0.05$	$C = 0.172$	$\text{Sig} = 0.032$

สรุปความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นี้ได้ว่า วิทยุและวัยทำงานมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากกว่าผู้สูงอายุ ผู้ที่มีรายได้ต่ำมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง ส่วนตัวแปรในด้าน เพศ ศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและสถานะทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมตัดสินใจในนโยบายของรัฐ

5.3.4 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของลักษณะบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มรายได้ส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการประเมินผล พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำและกลุ่มผู้มีรายได้สูง มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมในขั้นตอนของการประเมินผล โดยที่กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำส่วนใหญ่ 3 ใน 4 คือ 70.8% ไม่เคยเข้าร่วมประเมินผล ในขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้สูงไม่เคยเข้าร่วมประเมินผลประมาณ 1 ใน 2 คือ 51.0% (ตารางที่ 5.19)

ตารางที่ 5.19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

รายได้ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมประเมินผล		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
รายได้ต่ำ	14(29.2) [21.9]	34(70.8) [39.5]	48 (32.0)
รายได้สูง	50(49.0) [78.1]	52(51.0) [60.6]	102 (68.0)
รวม	64 (42.7)	86 (57.3)	150 (100.0)

$\chi^2 = 5.259$

$P < 0.05$

$C = 0.184$

$Sig = 0.022$

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาชีพกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการประเมินผล พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้มีอาชีพมั่นคงและไม่มั่นคง มีแนวโน้มเข้าร่วมในขั้นตอนของการประเมินผล (ตารางที่ 5.20)

ตารางที่ 5.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

การประกอบอาชีพ (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมประเมินผล		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
อาชีพไม่มั่นคง	39(62.9) [33.9]	23(37.1) [65.7]	62 (41.3)
อาชีพมั่นคง	76(86.4) [66.1]	12(13.6) [34.3]	88 (58.7)
รวม	115 (76.7)	35 (23.3)	150 (100.0)

$\chi^2 = 11.191$

$P < 0.05$

$C = 0.263$

$Sig = 0.001$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมกับการมีส่วนร่วมขั้นตอนของการประเมินผล พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05) กล่าวคือ กลุ่มผู้นำหรือคณะกรรมการ และกลุ่มสมาชิกต่างมีแนวโน้มเข้าร่วมในขั้นตอนของการประเมินผล (ตารางที่ 5.21)

ตารางที่ 5.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางสังคมและการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

สถานะทางสังคม (ร้อยละแถว) [ร้อยละสดมภ์]	การเข้าร่วมประเมินผล		รวม คน (ร้อยละแถว) [ร้อยละรวม]
	ใช่ / เคย	ไม่ใช่ / ไม่เคย	
สมาชิก	84(84.4) [73.0]	18(17.6) [51.4]	102 (68.0)
ผู้นำและคณะกรรมการ ชุมชน	31(64.6) [27.0]	17(35.4) [65.7]	48 (32.0)
รวม	115 (76.7)	35 (23.3)	150 (100.0)

$$\chi^2 = 5.761$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.192$$

$$\text{Sig} = 0.016$$

สรุปความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคลกับขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล ได้ว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมประเมินผลนโยบายของรัฐมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีอาชีพที่มั่นคงมีส่วนร่วมประเมินผลนโยบายมากกว่าผู้ที่มีอาชีพไม่มั่นคง และผู้ที่มีสถานะสมาชิกมีส่วนร่วมประเมินผลนโยบายมากกว่าผู้ที่มีสถานะผู้นำหรือคณะกรรมการ

ตารางที่ 5.22 ตารางสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปร

ตัวแปร	การมีส่วนร่วม ตัดสินใจ	การมีส่วนร่วม ปฏิบัติตามแผน	การมีส่วนร่วม รับผลประโยชน์	การมีส่วนร่วม ประเมินผล
	มีความสัมพันธ์ ที่ระดับ นัยสำคัญ 0.05	มีความสัมพันธ์ที่ ระดับนัยสำคัญ 0.05	มีความสัมพันธ์ ที่ระดับ นัยสำคัญ 0.05	มีความสัมพันธ์ ที่ระดับ นัยสำคัญ 0.05
เพศ	X	X	X	X
อายุ	√	√	√	X
ศาสนา	X	X	X	X
การศึกษา	X	√	X	X
อาชีพ	X	X	X	√
รายได้	X	X	√	√
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน	X	X	X	X
กรรมสิทธิในที่อยู่อาศัย	√	√	X	X
สถานะทางสังคม	X	X	X	√

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นผู้ศึกษาได้นำแนวความคิดแบบจำลองระดับขั้นการมีส่วนร่วมของ Sherry Arnstein และ Choguill มาเปรียบเทียบ เพื่อสรุปหาอำนาจการตัดสินใจของกลุ่มประชาคมในนโยบายของรัฐ พบว่า ถึงแม้ประชาชนจะเข้าร่วมกลุ่มกันเป็นประชาคมและเข้ามามีส่วนร่วม แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มของ Non - Participation คือ การมีส่วนร่วมเป็นเพียงการให้ความรู้ประชาชนเท่านั้น และ กลุ่มของ Tokenism คือ ประชาชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นมาอีกในเรื่องของการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแต่ประชาชนก็ยังไม่มียอำนาจตัดสินใจและดำเนินการ (ภาพที่ 5.1) กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมเลยในโครงการต่างๆ จะถูกควบคุมโดยรัฐทั้งหมด (Manipulation) ยกตัวอย่างเช่น กรณีหรืออาคารโรงพิมพ์คุรุสภา กรมธนารักษ์และคณะกรรมการเกาะรัตนโกสินทร์ ว่าจ้างให้บริษัทเอกชนศึกษาดำเนินการและทำโครงการสร้างสวนสาธารณะบริเวณป้อมพระสุเมรุ ซึ่งบริษัทเอกชนเสนอให้มีการหรืออาคารโรงพิมพ์คุรุสภาเพื่อนำพื้นที่มาสร้างสวนสาธารณะเพื่อเติม โดยที่ไม่ได้มีการจัดประชุมประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ (Therapy) เป็นเพียงการจัดการให้ความรู้ (Informing) และคำปรึกษาแต่จะเป็นไปในลักษณะเพียงทางเดียว (Consultation) จะทำให้ชุมชนมีส่วนสาธารณะและเป็นประโยชน์แก่ชุมชน แต่เอกไม่มีการศึกษาและให้ข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับตัวอาคารโรงพิมพ์คุรุสภาว่ามีคุณค่าและมีไม่ว่าการณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำคัญหรือไม่ โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้เจรจาต่อรองได้แต่ การตัดสินใจยังคงอยู่ที่รัฐ (Placation) แต่อย่างไรก็ตามการที่รัฐจะมอบอำนาจการตัดสินใจแก่ ชุมชนทั้งหมดนั้นคงเป็นไปได้ยากเพราะรัฐเองไม่อาจตอบสนองความต้องการทั้งหมดของชุมชนได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านของสภาพของพื้นที่ซึ่งมีเรื่องของการอนุรักษ์อาคารสถานที่ และบริเวณ บางส่วนที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นสิทธิ และอำนาจในการตัดสินใจของชุมชน และของกลุ่มประชาคมควรจะมีทิศทางที่ น่าจะนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งควรจะเป็นเพียงการใช้สิทธิให้ตัดสินใจได้ในบางส่วน และการเข้า ร่วมกับภาครัฐตัดสินใจโดยกระทำผ่านโครงสร้างตามนโยบาย

5.4 การพิจารณาลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม

เพื่อวิเคราะห์หาคำศัพท์ของของกลุ่มประชาคมบางลำพูในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ใน ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยการศึกษาศักยภาพของกลุ่มประชาคมบางลำพูนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบถึงความสามารถ ของชุมชนในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจ/ สิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน โดยให้ผู้ตอบเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลที่ได้จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการ ฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ของประชาคมบางลำพู ในด้านของสังคม – เศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และ ด้านของการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเป็นไปในลักษณะเดียวกันคือ มีความสนใจติดตามข่าวสาร ต่างๆ มากที่สุด รองลงมาคือ การไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเลย การให้บริจาคเงิน การให้บริจาค สิ่งของการเข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะ และการอุทิศแรงงานและเข้าเป็นสมาชิก ตามลำดับ ส่วนในด้านของกายภาพซึ่งมีความแตกต่างไปกล่าวคือ มีความสนใจติดตามข่าวสารต่างๆ มาก ที่สุด รองลงมาคือ การไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเลย การให้บริจาคเงิน การเข้าร่วมประชุมและให้ ข้อเสนอแนะ การอุทิศแรงงานและเข้าเป็นสมาชิก และให้บริจาคสิ่งของ ตามลำดับ ตามตารางที่

5.23 นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ของประชาคมบางลำพูในด้านกายภาพ ด้านสังคม – เศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และด้านการ ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนคล้ายคลึงกันใน 3 อันดับแรกคือ มีความสนใจติดตามข่าวสารต่างๆ การไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเลย และการให้บริจาคเงิน ส่วนในด้านกายภาพนั้นผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะเป็นอันดับที่ 4 ต่างจากในด้านสังคม – เศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการให้บริจาคสิ่งของเป็นอันดับที่ 4 ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในด้านกายภาพได้มากกว่าในด้านอื่นเช่น กรณีการรื้ออาคารโรงพิมพ์

ครูสุภาเพื่อก่อสร้างเป็นสวนสาธารณะของกรมธนารักษ์และคณะกรรมการเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งชุมชนมีความคิดเห็นว่ายากจะอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ครูสุภาไว้และดัดแปลงเพื่อเป็นศูนย์ชุมชนมากกว่า และเห็นว่าพื้นที่ 8 ไร่ ด้านทิศใต้ที่สร้างเป็นสวนสันติชัยปราการก็มีความเพียงพอแล้ว ทำให้ชาวชุมชนรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน และไปขอเจรจาหาข้อตกลงต่อกรมธนารักษ์ ซึ่งก็ได้ผลว่ากรมธนารักษ์จะรื้ออาคารโรงพิมพ์ครูสุภาได้ก็ต่อเมื่อมีการเห็นชอบจากทุกฝ่าย ส่วนในด้านสังคม เศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และด้านส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในด้านการเข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะกับประชาคมยังมีข้อจำกัดในด้านสถานที่ประชุมที่ไม่มีรองรับคนจำนวนมากได้ ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุมและเสนอความคิดเห็น ส่วนการที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่งไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ เลย อาจเนื่องมาจากการที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร จึงทำให้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

จากข้อมูลที่ได้นี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าชุมชนและกลุ่มประชาคมบางลำภูนั้น มีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์และมีศักยภาพค่อนข้างสูง กล่าวคือสามารถร่วมมือกับภาครัฐบาลในการตัดสินใจ โดยผ่านโครงสร้างตามนโยบายได้ เช่น กรณีโรงพิมพ์ครูสุภาแต่ชุมชนและกลุ่มประชาคมจะยังไม่มีความอำนาจในการวางแผนและตัดสินใจได้เอง เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในด้านของสภาพของพื้นที่ซึ่งมีเรื่องของการอนุรักษ์อาคารสถานที่และบริเวณบางส่วนที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง

ตารางที่ 5.23 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ของประชาคมบางลำภู

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ด้านกายภาพ (ร้อยละ)	ด้านสังคม – เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ)	ด้านส่งเสริม วัฒนธรรมชุมชน (ร้อยละ)
มีความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆ	(41.5)	(41.9)	(45.9)
เข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะ	(8.9)	(8.4)	(9.2)
ให้บริจาคเงิน	(13.4)	(13.5)	(11.9)
ให้บริจาคสิ่งของ	(7.9)	(12.9)	(10.3)
อุทิศแรงงานและเข้าเป็นสมาชิก	(8.5)	(5.2)	(5.4)
ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเลย	(19.8)	(18.1)	(17.3)
รวม	100.0	100.0	100.0

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ได้กำหนดทิศทางและกระบวนการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เป็นการส่งเสริมลักษณะของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพให้กับคนในชุมชนและการรวมกลุ่มประชาคมนั้น จะมีผลทำให้ประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการรวมกลุ่มเป็นประชาคมนี้อาจจะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบและสามารถเข้าทำงานร่วมกับภาครัฐได้

ดังนั้นจึงควรจะมีการศึกษารูปแบบองค์กรกลุ่มประชาคมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อหาข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อพิจารณาถึงอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายของรัฐ ทั้งนี้จะทำให้ทราบได้ว่าองค์กรกลุ่มประชาคมนั้นมีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์เมืองเก่าหรือไม่อย่างไร ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 ข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากลักษณะส่วนบุคคลและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม ตามแนวคิดและทฤษฎีจะสามารถบ่งบอกได้ถึงข้อจำกัดของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษาตามแนวคิดดังกล่าวได้ผลการสรุปดังต่อไปนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล

- เพศ ไม่มีผลกับการเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน
- อายุ วัยรุ่นและวัยทำงานจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจมากกว่าผู้สูงอายุ
- วัยรุ่นและวัยทำงานจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตามแผนมากกว่าผู้สูงอายุ
- วัยรุ่นและวัยทำงานจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์มากกว่าผู้สูงอายุ
- ในด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล พบว่า อายุไม่มีผลต่อการมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ **ส่วนร่วม** ใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนา	ไม่มีผลกับการเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน
การศึกษา	ผู้ที่มีการศึกษาดำจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติตาม แผนนโยบายมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง ส่วนในด้านต่างๆ การศึกษาไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม
อาชีพ	ผู้ที่มีอาชีพไม่มั่นคง คือ มีรายได้ประจำทุกเดือน จะเข้ามามีส่วนร่วม ในด้านการตัดสินใจมากกว่าผู้ที่มีอาชีพไม่มั่นคง ผู้ที่มีอาชีพมั่นคง คือ มีรายได้ประจำทุกเดือน จะเข้ามามีส่วนร่วมใน ด้านการประเมินผลมากกว่าผู้ที่มีอาชีพไม่มั่นคง ส่วนในด้านการปฏิบัติตามแผนนโยบายและด้านการรับผลประโยชน์ นั้น พบว่า อาชีพไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม
รายได้	ผู้ที่มีรายได้ต่ำจะเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง ผู้ที่มีรายได้สูงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ส่วนในด้านต่างๆ การรายได้ไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม
เวลาที่อาศัยอยู่	ไม่มีผลกับการเข้ามามีส่วนร่วม
กรรมสิทธิ์	ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (เจ้าของ) จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการ ตัดสินใจมากกว่าผู้ที่ไม่มีการกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (ผู้เช่า) ทั้งนี้ เหตุผลอาจจะมาจาก ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยมีความผูกพันใน ชุมชนที่อยู่อาศัยมากกว่าจึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายที่ เกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้ที่ไม่มีการกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (ผู้เช่า) จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการ ปฏิบัติตามมากกว่าผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย (เจ้าของ) ส่วนในด้านการประเมินผลและด้านการรับผลประโยชน์นั้น พบว่า กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม
สถานะ	ผู้ที่ไม่ใช่สถานะทางสังคม (สมาชิก) จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการ ตัดสินใจในนโยบายมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางสังคม (ผู้นำหรือ คณะกรรมการ) ผู้ที่ไม่ใช่สถานะทางสังคม (สมาชิก) จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการ ประเมินผลมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางสังคม (ผู้นำหรือคณะกรรมการ) ส่วนในด้านการปฏิบัติตามแผนและด้านการรับผลประโยชน์นั้น พบว่า สถานะทางสังคมไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. วิธีการเข้ามามีส่วนร่วม

ในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนหนึ่งนั้น ประชาชนหรือประชาคมสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการต่างๆ ตามแนวคิดของ Mike Douglass and Malia Zojhin (อ้างในเทียมรัตน์ : 2542 : 13) จากผลของการตอบแบบสอบถามสามารถนำมาวิเคราะห์หาโอกาสและข้อจำกัดของวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม ได้ดังนี้ คือ

2.1 การเข้าร่วมประชุมรับฟังมาตรการและวิธีแก้ไขปัญห

พบว่า ยังมีข้อจำกัดในด้านสถานที่ของประชาคมบางลำพูที่ไม่มีสถานที่รองรับจำนวนผู้ที่สนใจอยากเข้าร่วมฟังและเสนอแนะในการประชุม ส่วนในด้านการประชุมในโครงการต่างๆ หรือที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์นั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมน้อยทั้งที่มีสถานที่ประชุมที่สามารถรองรับประชาชนและผู้สนใจได้เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งอาจจะมาจากการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนไม่เพียงพอ ซึ่งสามารถอ้างอิงได้จากการได้รับข่าวสารของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางรัฐบาลไม่เพียงพอ และได้รับข้อมูลข่าวสารเพียงนานๆครั้ง หรือหลายเดือนต่อ 1 ครั้ง (ตารางที่ 5.4)

2.2 รับทราบจากทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

พบว่า มีโอกาสในการเลือกรับทราบข้อมูลจากทางสื่อต่างๆ ได้มาก เนื่องจากปัจจุบันประชาชนสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีไม่มีข้อจำกัดตามระบอบประชาธิปไตย และข้อมูลข่าวสารภายในชุมชนนั้นจะมีประชาคมบางลำพูคอยให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในชุมชน โดยการกระจายข่าวสารในการติดบอร์ด , แผ่นป้าย , ประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมเดินเอโรบิคทุกวันตอนเย็น และหนังสือพิมพ์ประชาคมบางลำพู

2.3 ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์

พบว่า มีโอกาสในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์จากหน่วยงานต่างๆ มาก เนื่องจากความสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องเป็นกังวลว่าจะขัดแย้งกับผู้ที่มีส่วนได้ - เสียกับโครงการ

นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาคมในด้านอื่นๆ ซึ่งสามารถสรุปได้คร่าวๆ ดังต่อไปนี้คือ

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคารสถานที่และบริเวณบางส่วนที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นการที่รัฐจะมอบอำนาจการตัดสินใจแก่ชุมชนหรือประชาชนทั้งหมดคงเป็นไปได้ยากเพราะรัฐไม่อาจตอบสนองความต้องการทั้งหมดของบุคคลได้ อีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายและพระราชบัญญัติในเรื่องของการอนุรักษ์ด้วย และในด้านความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจถึงกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการค้าไม่ว่าการณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ถึงแม้จะให้ความร่วมมือปฏิบัติตามแผนนโยบายได้เป็นอย่างดี

6.1.2 อำนาจการตัดสินใจของชุมชนในนโยบายของรัฐ

จากการศึกษาถึงขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมเพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนต่อนโยบายในการพัฒนาของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนนั้น จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถวิเคราะห์ถึงอำนาจการตัดสินใจของชุมชนในนโยบายของรัฐได้ และจากการศึกษาตามแนวคิดดังกล่าวได้ผลการสรุปดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การได้รับข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในพื้นฐานความเป็นจริง ถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์จะช่วยทำให้กระบวนการตัดสินใจมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากข้อมูลที่ได้พบว่า ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และจากกลุ่มประชาคมบางลำพูเป็นส่วนใหญ่ (อ้างอิงจากตารางที่ 5.3) โดยกระบวนการตัดสินใจต่างๆจะมาจากข้อมูลที่ได้รับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มประชาคมมีบทบาทที่สำคัญต่ออำนาจการตัดสินใจของประชาชน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้พบว่า เมื่อคณะกรรมการประชาคมประชุมตัดสินใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 78 ไม่แสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งแม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (ตารางที่ 5.6) ทั้งนี้เหตุผลสำคัญอาจจะมาจากการเป็นผู้นำ และเชื่อใจในความรู้ความสามารถของคณะกรรมการประชาคมที่ส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการ จึงทำให้ประชาชนยอมรับและให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของคณะกรรมการประชาคม

2. ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม

ทั้งนี้ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มประชาคมนั้น สามารถวิเคราะห์ไปถึงอำนาจการตัดสินใจได้ โดยนำมาเปรียบเทียบกับระดับการมีส่วนร่วมของ Sherry Arnstein และ Choguill โดยพบว่า อำนาจการตัดสินใจของชุมชนในนโยบายของรัฐ จัดอยู่ในกลุ่มของ Non-Participation และ กลุ่มของ Tokenism กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะไม่มีสิทธิ์เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆถูกควบคุมโดยรัฐทั้งหมด (Manipulation) โดยที่รัฐจ้างให้บริษัทเอกชน ดำเนินการ และใช้ผลงานมาปรับเป็นนโยบายโดยที่ไม่ได้มีการจัดประชุมประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ (Therapy) เป็นเพียงการจัดการให้ความรู้ (Informing) และคำปรึกษาแต่จะเป็นไปในลักษณะเพียงทางเดียว (Consultation) โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้เจรจาต่อรองได้แต่การตัดสินใจยังคงอยู่ที่รัฐ (Placation)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.1.3 ศักยภาพของกลุ่มประชาคมบางลำพูในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อมและด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การศึกษาศักยภาพของกลุ่มประชาคมบางลำพูนี้ จะศึกษาถึงลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคม โดยอาศัยแนวคิดของ Chapin มีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบถึงความสามารถของชุมชนในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านสังคมเศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน

ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม

ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาคมนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างดี โดยมีความสนใจติดตามข่าวสาร เข้าร่วมประชุมเสวนาและอื่นๆ และให้ความสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น การอุทิศเวลา เงิน ให้แก่ส่วนรวมและอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งที่อาจจะสอดคล้องกับลักษณะส่วนบุคคลที่พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงและมีรายได้ดี ทำให้สามารถเข้าใจถึงบทบาทของตนเองที่จะต้องติดตามข่าวสาร และเข้าร่วมประชุมเพื่อที่จะร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งรวมไปถึงการมีรายได้ดีทำให้สามารถที่จะสนับสนุนในการบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของเพื่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

จากการเข้าไปสัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาคมบางลำพูมีลักษณะและองค์ประกอบที่หลากหลายในด้านกลุ่มอายุ การศึกษา อาชีพ มีทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน รวมกลุ่มกันด้วยความผูกพันความเอื้ออาทรโดยมีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดของ (อนุชาติ พวงลำสี, 2540 : 11 - 18)

และเมื่อพิจารณาถึงระดับของกระบวนการทางประชาคมตามแนวคิดของ พรประภา (2541 : 8) ที่ได้จำแนกไว้ ทำให้สามารถระบุได้ว่าระดับของกระบวนการของประชาคมบางลำพูนั้น เป็นรูปแบบระดับองค์กร (Static) เป็นลักษณะชุมชนที่มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง สนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ได้มีบทบาทเคลื่อนไหวระดับสังคมใหญ่ แต่อาจจะยับยั้งจากผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มผู้จัดสำนึกสาธารณะมากขึ้น

ในส่วนประเภทของประชาคมนั้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ บุญนาค ติวกุล (2543 : 58) แล้วสามารถจัดประเภทของประชาคมบางลำพูตามลักษณะของแต่ละประเภทของประชาคมได้ว่า อยู่ในแบบรัฐนิยม ซึ่งจะมีมากในประเทศโลกที่สามโดยรัฐต้องการคงสภาพอำนาจเดิมไว้ มีการกระจายอำนาจเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง โดยจัดตั้งประชาคมในระดับต่างๆ แต่ศูนย์กลางการตัดสินใจคือ รัฐ เป็นการเพิ่มศักยภาพของรัฐในการจัดการและรักษา

สถานภาพของรัฐไว้ ในอนาคตถ้าเกิดการเรียนรู้และมีการขยายเครือข่ายประชาคมครอบคลุมประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการรวมกลุ่มกันมากขึ้นได้รับข้อมูลรับทราบบทบาทและหน้าที่ไม่วางรั้วกันใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่างๆ เป็นอย่างดี อาจพัฒนาเป็นประชาคมแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Movement) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะด้วยขบวนการประชาชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการปรับสัมพันธภาพทางอำนาจระหว่างทางภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชนใหม่

และเมื่อศึกษาถึงกิจกรรมและผลงานของกลุ่มประชาคมบางลำพูทำให้สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ได้ว่า ชุมชนและกลุ่มประชาคมบางลำพูมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์และมีศักยภาพค่อนข้างสูง ซึ่งแบ่งการพิจารณาเป็นด้านๆ ดังต่อไปนี้

- ด้านกายภาพ เนื่องจากในการเข้าไปมีส่วนร่วมฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ด้านกายภาพนั้นมีข้อจำกัดอยู่ที่กฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนและประชาคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐโดยผ่านโครงสร้างตามนโยบายเท่านั้น แต่อำนาจการตัดสินใจยังคงอยู่ที่รัฐ เช่น กรณีการทุบตึกโรงพิมพ์คุรุสภา อย่างไรก็ตามทางชุมชนและประชาคมก็ยังคงให้ความร่วมมือ กับทางรัฐไม่ว่าจะเป็นการทำสืออาคารตึกแถวเก่าริมถนน หรือการจัดอาคารให้ตรงตามนโยบายของรัฐ คือ นำบ้านนำมอง เป็นต้น

- ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าชุมชนและประชาคมจะมีส่วนร่วมในด้านนี้มากที่สุดและมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เช่นการปิดถนนคนเดิน ที่ช่วยลดมลพิษจากควันท่อไอเสียรถยนต์ และให้ประชาชนในชุมชนและประชาชนภายนอกได้ทำกิจกรรมร่วมกันในวันหยุด ซึ่งเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนเข้าด้วยกัน

- ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ซึ่งทางประชาคมได้มีกิจกรรมฟื้นฟูตลาดชุมชน, การละเล่นโบราณและที่สำคัญมีการรวบรวมการแสดงดนตรีไทยบางลำพูได้กว่า 10 ตระกูล โดยมีความเห็นว่าควรจะอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของความเป็นย่านให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเช่นในอดีต

จากกิจกรรมและผลงานของประชาคมบางลำพู และจากการตอบแบบสอบถามทำให้ทราบได้ว่าชุมชนและกลุ่มประชาคมมีความสามารถในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี แม้จะมีข้อจำกัดในบางด้าน

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาคมบางลำพู

ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาครัฐหรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จนั้นอยู่ที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระ เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ไม่วางกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานต่างๆบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมบางลำพู

1. สนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของ การเข้าร่วมประชุมวางแผน ตัดสินใจ ปฏิบัติและประเมินผล โดยการนำของผู้นำชุมชนหรือ กลุ่มประชาคมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ไม่ใช่ว่างบประมาณหมดลง ก็ไม่มีการสนับสนุนในโครงการที่จะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พอมิโครงการหรืองบประมาณใหม่ก็เริ่มต้นประชาสัมพันธ์กันใหม่

2. ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มประชาคมช่วยส่งเสริมจิตสำนึก สิทธิและหน้าที่ของประชาชนที่ดี เนื่องจากผู้นำชุมชนจะสามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้ดีที่สุดสามารถกระตุ้นให้ประชาชนรักชุมชนและสิทธิที่พึงจะมีของพลเมืองได้ดี

3. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเข้าใจที่ดีและถูกต้อง

4. ส่งเสริมให้ชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจ - สังคมที่ดีก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชน ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์

1. ควรสนับสนุนชุมชนให้มีการจัดงานทั่วชุมชนในวันสำคัญๆ หรือในวันหยุดแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจ เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่ เช่น พาชมนอาคารเก่าวัง พระตำหนักเก่า ให้ความรู้ถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของตัวอาคาร

2. ส่งเสริมให้ชุมชนช่วยเป็นผู้ดูแลสถานที่ที่สำคัญในชุมชน เช่น สวนสันติชัยปราการ พระที่นั่งสันติชัยปราการ ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นสถานที่สาธารณะมิให้พวกมิจฉาชีพฉวยโอกาสเข้ามาใช้สถานที่เข้าไปทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นภาพลักษณ์ที่ดีแก่ชุมชน และพื้นที่แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่

6.2.2 ข้อเสนอแนะในด้านการกำหนดนโยบายของรัฐ

ปัจจุบันรัฐได้มีการปรับปรุงในการกำหนดนโยบาย โดยเน้นให้มีการกระจายอำนาจให้กับชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับรัฐเพื่อลดปัญหาในกรณีเกิดการขัดแย้งในนโยบายที่จะนำไปใช้กับชุมชน แต่ในทางปฏิบัติประชาชนและชุมชนยังมีข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนนโยบาย เพราะอำนาจในการตัดสินใจส่วนใหญ่ยังคงอยู่ที่รัฐ รัฐบาลน่าจะเสนอแนวทางเลือกให้กับชุมชนและประชาชนได้มีโอกาสเลือกและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามการที่รัฐจะมอบอำนาจการตัดสินใจแก่ชุมชนทั้งหมดนั้นคงเป็นไปได้ยากเพราะรัฐเองไม่อาจตอบสนองความต้องการทั้งหมดของชุมชนได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านของสภาพของพื้นที่ซึ่งมีเรื่องของอนุรักษ์อาคารสถานที่ และบริเวณบางส่วนที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนและประชาชนควรจะยึดหลักแนวทางที่น่าจะนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งได้แก่ การใช้สิทธิในการตัดสินใจได้เป็นบางส่วน รวมถึงการเข้าร่วมตัดสินใจกับภาครัฐโดยกระทำผ่านโครงสร้างตามนโยบายให้ตัวแทนภาคประชาชนหรือผู้แทนชุมชนเป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ในพื้นที่อนุรักษ์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- กรวิภา วิลาชัย. 2544. " การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองใน กรณีศึกษาการ
รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม." วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กองแผนงานและพัฒนาชุมชน. 2540. การพัฒนาประชาคมเมือง กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ :
สำนักพัฒนาชุมชน.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2539. ประชาสังคม : มิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ ซึ่งพิจารณา
ในการสร้างสรรค์สังคมเพื่อสุขภาพ ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- จันทัส เพียรธรรม. 2542. สถาปนาสถาบันเมือง คนเมือง ชุมชนและประชาสังคม.
กรุงเทพฯ : สถาบันการพัฒนาพื้นฐาน.
- ชูชัย ศุภวงศ์. 2540. แนวคิด พัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. 2541. ประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.
- ชินครอนกรู๊ป. 2543. โครงการสำรวจและออกแบบรายละเอียด ตามแผนแม่บทเพื่อการ
อนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.
- เทียมรัตน์ อินทรีย์. 2542. "การมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการปรับปรุงพื้นที่ในเขต
อนุรักษ์เมือง กรณีศึกษา : ชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2536. สังคมเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มิ่งมิตร.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- แน่นน้อย ศักดิ์ศรี. 2525. พระราชวังและวังในกรุงเทพฯ (พ.ศ.2325 - 2525). กรุงเทพฯ :
ม.ป.ป.
- บุญนาถ ติวกุล. 2543. เอกสารประกอบการวิจัยชนบทไทย : การพัฒนาสู่ประชาสังคม.
กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม. 2543. "การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการจัดการ
สิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา."
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่นๆ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ผกาภรณ์ ยอดปลอด. 2546. "ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
โครงการระบบสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ : กรณีศึกษาโครงการระบบขนส่งมวลชน
กรุงเทพมหานคร (BTS) บริเวณย่านสะพานควาย." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ฝ่ายทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและช่างอนุรักษ์, สำนักโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. "โบราณสถานอาคารโรงพิมพ์คุรุสภา (โรงเรียนช่างพิมพ์วัด
สังเวช)." กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร : ม.ป.ป.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรประภา "ว่าด้วยประชาคมและประชาสังคม" วารสารกรมประชาสัมพันธ์. ปี41, ฉบับที่ 6
(พ.ย. - ธ.ค.2541).
- พิสันต์ ธนะสารสมบุญ. 2542. "ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กรณีศึกษา : เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี." วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พันทิพย์ ปิยะทัศนานนท์. 2545. "การศึกษาทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชากรในการ
อนุรักษ์อาคารเก่าที่ใช้พักอาศัยและอาคารสาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
กรณีศึกษา : ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากิง หรือศาลเจ้าเก่าในย่านไชน่าทาวน์
เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผน
ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2541. ประชาคมตำบล : หมายเหตุจากนักคิด. กรุงเทพฯ : สถาบัน
ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2521. คู่มือสอบสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับ. กรุงเทพฯ :
ประจักษ์การพิมพ์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สบสุข ลีละบุตร. 2543. "การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา : เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี
การบริหารสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สวภัทร ปุ้ยพันธ์. 2543. "การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหของประชาชนในกทม. ศึกษาเฉพาะ
กรณีสถานีวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนา
ชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สากล สถิตยียิทยานนท์. 2532. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุวัฒนา ธาดานิติ. 2543. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง." เอกสาร
บทความวิชาการประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและวางผัง
ชุมชนเมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง มหานคร เสนอที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
24 มกราคม.
- เสาวลักษณ์ บุญโพธิ์อภิชาติ. 2540. "การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ชุมชน แขวงสามพระยา
แขวงบ้านพานถม แขวงบางขุนพรหม." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
วางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, "เอกสารการสอนวิชา ทฤษฎีการอนุรักษ์" ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
(อัดสำเนา).
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2543. "แนวคิดของการวางผังที่ให้ผลในทางปฏิบัติ," เอกสารบทความ
วิชาการประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและวางผังชุมชน
เมืองและผังเมือง ครั้งที่ 1 เรื่อง มหานคร เสนอที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 24
มกราคม .
- ศิลปากร,กรม.กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. "จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ.
2525."
- อนุชาติ พวงสำลี และ วีรบูรณ์ วิจารทสกุล. 2540. ประชาสังคม : คำ ความคิด และ
ความหมาย. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. "ส่วนรวมที่มีไ้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม" วารสารธรรมศาสตร์.
ปีที่ 24, ฉบับที่ 2 (พ.ศ - ส.ศ 2541) : 124-151.
- Banuri,T. and others. 1994. Defining and Operationalising Sustainable Human
Development : Aguide for the Practitioner. Mimeo : n.p.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- Chapin, Steward and Edward Kaiser. 1972. **Urban Landuse Planning**. Chicago : University of Ellinois Press.
- Cohen, J. and N.T. Uphoff. "Participation' s Place in Rural" **Development** 8 (March 1980)
- Cohen, J. and others. 1977. **Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. The Rural Development Committee Center for International Studies : Cornell University.
- Coguill, Guaraldo and Barisa B. 1966. **A Ladder of Community Participation for Underdeveloped Countries** . n.p.
- Hartshom, T.A. 1995. **Interprotoging the city : An Urban land Use Planning**. USA : n.p.,
- Mc Carney, and others. 1995. **Towards an Understanding of Governance**. Toronto : Center For Urban Community Studies.
- Sherry Arnstein. "A Ladder of Citizen Participation." **Journal of American Institute of Planner**, Vol.35 (1969)
- Stanley Millward. 1972. **An analysis of Hosing Policy**. Millford stanley : UK University ,
- Wacker, Corinne. "Parnerships of Urban Environmental management : the Role of Urban Authorities, Researchers and civil society." **Environment and Urbanization** vol.11 , No.2 . (October 1999)
- Wilfred Burns. 1963. **New Towns for old : The Technique of Urban Renewal**. Ireland : n.p.
- Wertheim .W.F. **The Urgancy Factor and Democracy : a theoretical contribution to UNRISD' debate on participation**. Geneva : UNRISD, 1981.
- UNCHS. 1996. (United Nations Centre for Human Settlements). **An Urbanizing World : global report on human settlements 1996**. Oxford University Press.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์

เรื่อง : การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ในเมือง

กรณีศึกษา : พื้นที่ชุมชนถนนพระอาทิตย์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด 3 ส่วน โปรดทำให้ครบทุกส่วน
2. โปรดทำเครื่องหมาย [ลงบนหมายเลขหน้าข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริงของตัวท่านมากที่สุด

ส่วนที่ 1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ.....
2. อายุ.....ปี
3. ศาสนา.....
4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ไม่ได้เรียน	☐ ประถมศึกษา ป4/ป6/ป7
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปกศ.ต้น
☐ อนุปริญญา/ปวส./ปกศ.สูง/ปวท.	☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ กำลังศึกษาระดับ
☐ อื่นๆโปรดระบุ.....	
5. การประกอบอาชีพ

☐ ไม่ได้ทำงาน	☐ รับจ้าง
☐ รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
☐ พนักงานบริษัท	
6. รายได้ส่วนตัวของท่าน.....ต่อเดือน
7. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้

☐ ตั้งแต่เกิด	☐ เข้ามาอยู่เป็นเวลา.....ปี
--------------------------------------	--
9. กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย

☐ เจ้าของ	☐ เช่า
----------------------------------	-------------------------------
10. สถานภาพทางสังคมของท่าน

☐ สมาชิก	☐ คณะกรรมการ
☐ ผู้นำ	
11. ท่านเคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเมืองเก่า เช่น โครงการปิดถนนคนเดินเพื่อให้ชุมชนจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นย่านเมืองเก่า และโครงการอื่นๆบ่อยเพียงใด

☐ เป็นประจำ (3ครั้ง/เดือน)	☐ เป็นบางครั้ง (1-2ครั้ง/เดือน)
☐ นานๆครั้ง (หลายเดือน/ครั้ง)	☐ ไม่เคยได้รับเลย
12. ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเมืองเก่า ในข้อ11. จากที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

☐ วิทยุ	☐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ
☐ หนังสือพิมพ์	☐ เพื่อนบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามเผยแพร่ข้อมูลและต้องอ้างอิงถึงชื่อของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13. ที่ผ่านมามีท่านเคยเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆของชุมชนวิถีไคบ้าง (ตอบได้มากกว่า1ข้อ)

- การเข้าร่วมประชุม รับฟังมาตรการและวิธีแก้ไขปัญหา
- เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆเช่นทางวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์
- ตอบแบบสอบถาม
- ให้สัมภาษณ์
- ฝึกอบรมและเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- ไม่เคยเข้าร่วม

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเมืองเก่า

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย [ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงของตัวท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ใช่/เคย	ไม่ใช่/ ไม่เคย
1. ท่านเคยร่วมให้ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของถนนพระอาทิตย์และสถานที่สำคัญๆภายในพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ เช่นบ้านพระอาทิตย์ ต้นลำพูต้นสุดท้าย ฯลฯ เพื่อเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับการฟื้นฟูเมืองเก่า แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคณะกรรมการประชาคมบางลำพู		
2. กรณีที่กรรมการกลุ่มประชาคมตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของท่าน ท่านแสดงความคิดเห็นคัดค้าน ได้แย้งอย่างมีเหตุผล		
ตอนที่ 2 : การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	ใช่/เคย	ไม่ใช่/ ไม่เคย
3. ท่านได้ชักชวนหรือเสนอแนะให้กรรมการชุมชนคนอื่นและคนในชุมชน เข้าร่วมโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองเก่า		
4. ท่านได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองกับคณะกรรมการชุมชน		
ตอนที่ 3 : การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	ใช่/เคย	ไม่ใช่/ ไม่เคย
5. ท่านได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนมากขึ้น		
6. ท่านและคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมือง		
ตอนที่ 4 : การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ใช่/เคย	ไม่ใช่/ ไม่เคย
7. ท่านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องในโครงการด้านการฟื้นฟูเมือง		
8. ท่านได้ร่วมเสนอความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่โครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับฟื้นฟูเมืองว่า ขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนใดที่ควรปรับปรุง		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 ลักษณะในการเข้ามามีส่วนร่วม

คำชี้แจง ประชาคมบางลำพูได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อฟื้นฟูย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ เช่น การสร้าง“สวนสาธารณะสันติชัยปราการ” น้อมถวายในหลวงในโอกาสเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ การอนุรักษ์อาคารโบราณอดีตโรงพิมพ์คุรุสภา (เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประชาคมเมืองต้นแบบ) และการรณรงค์ทาสีอาคารโบราณ 34 ห้อง บริเวณโค้งถนนพระอาทิตย์ ตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ เป็นต้น จากกิจกรรมดังกล่าวที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น ท่านเคยมีส่วนร่วมในลักษณะใดบ้างโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ท่านได้ทำหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้น โดยเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

- ให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆของกิจกรรมที่ประชาคมจัด
- เข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะต่างๆในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
- ให้บริจาคเงิน
- ให้บริจาคสิ่งของ
- อุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม
- อื่นๆโปรดระบุ.....
- ไม่เคยมีส่วนร่วมเลย

2. ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น งานทิววัดชุมชน เป็นงานสำรวจของดีชุมชนและเส้นทางท่องเที่ยววัดชุมชน 7 แห่ง โครงการทดลองแยกขยะครบวงจรขั้นที่ 1 เป็นโครงการทดลองการแยกขยะเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ช่วยลดปริมาณขยะและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น จากกิจกรรมดังกล่าวที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น ท่านเคยมีส่วนร่วมในลักษณะใดบ้างโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ท่านได้ทำหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้น โดยเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

- ให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆของกิจกรรมที่ประชาคมจัด
- เข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะต่างๆในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
- ให้บริจาคเงิน
- ให้บริจาคสิ่งของ
- อุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม
- อื่นๆโปรดระบุ.....
- ไม่เคยมีส่วนร่วมเลย

3. ด้านส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น งานฟื้นฟูวัฒนธรรมตลาดชุมชนและการละเล่นโบราณ “เร่ร่อนพื้นคำประชาคมบางลำพู” ครั้งที่ 1 “งานมหกรรมถนนคนเดินวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ” งานปิดถนนพระอาทิตย์ เชื่อมต่อเป็นหนึ่งเดียวกับงานเทศกาลละครของสหภาพยุโรปบนถนนพระจันทร์ โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบนถนนพระอาทิตย์นั้นประชาคมเป็นผู้จัด เน้นความเป็นศูนย์กลางของงานละครบนถนนรวมถึงดนตรีบนถนนทั้งดนตรีไทยและสากล และงานถนนสายวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร เป็นต้น จากกิจกรรมดังกล่าวที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น ท่านเคยมีส่วนร่วมในลักษณะใดบ้างโปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ท่านได้ทำหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้น โดยเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆของกิจกรรมที่ประชาคมจัด
- เข้าร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะต่างๆในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
- ให้บริจาคเงิน
- ให้บริจาคสิ่งของ
- อุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม
- อื่นๆโปรดระบุ.....
- ไม่เคยมีส่วนร่วมเลย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับชุมชน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ประชาคมบางลำพูจัด

3. อื่นๆ

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

กิจกรรมของประชาคมบางลำพู พ.ศ. 2540-2545

ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ประชาคมบางลำพูได้มีกิจกรรมต่างๆมากมาย โดยที่กิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ของชาวประชาคม สร้างโครงสร้างภายในให้เข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้แก่ชาวชุมชน ซึ่งอาจสรุปเป็นงานสำคัญๆ ส่วนหนึ่งได้ดังนี้

ปี 2540

1. ฉายหนังกลางแปลง เรื่อง "ผีเสื้อและดอกไม้" งานรื่นเริงแบบชาวบ้าน ผนวกสาระในงานมีตลาดเล็กๆผู้คนแต่งกาย ชุดพื้นบ้าน
2. การค้นพบต้นลำพูต้นสุดท้ายของบางลำพู การรวมตัวเป็นประชาคม ทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักในประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง ซึ่งนำไปสู่การค้นหาต้นลำพูต้นสุดท้ายและเป็นแรงใจในการฟื้นฟูชุมชน ซึ่งเป็นที่มาของ "สวนสาธารณะสันติชัยปราการ" น้อมถวายในหลวงในวโรกาสเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ

ปี 2541

3. เทศกาลปิดถนนคนเดิน ครั้งที่ 1 "สนุกกับถนน พื้นชุมชนพระอาทิตย์" งานเทศกาลปิดถนนครั้งใหญ่ แห่งแรกของประเทศไทยในงานประชาชนได้ร่วมกันทำบาทวิถีศิลปะของตนในงานศิลปะบาทวิถี การรื้อฟื้นละครร้องโบราณ เรื่อง "ตึกตายอดรัก" การจัดให้มีการทัวร์ชุมชน เป็นต้น
4. งานฟื้นฟูวัฒนธรรมตลาดชุมชนและการละเล่นโบราณ "เร่ร่อนพื้นคำ ประชาคมบางลำพู" ครั้งที่ 1
5. งานค้นคว้าและบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนจากคำบอกเล่า เบื้องต้น เป็นงานสำรวจและเก็บบันทึกของดีชุมชนเพื่อการเผยแพร่
6. งานอนุรักษ์อาคารโบราณอดีตโรงพิมพ์คุรุสภา (เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประชาคมเมืองต้นแบบ) เป็นงานรณรงค์ เจริญ มุ่งมั่นต่อสู้เรียกร้อง ด้วยปัญญาและความอดทนของประชาชนและกลุ่มประชาคมบางลำพู
7. งานทัวร์วัดชุมชน เป็นงานสำรวจของดีชุมชนและเส้นทางท่องเที่ยววัดชุมชน 7 แห่ง
8. งานสัมมนาการสร้างประชาคมเพื่อพัฒนาเขตพระนครให้เป็นเมืองน่าอยู่ เป็นการสรุปบทเรียนการพัฒนาประชาคม
9. งานกีฬากระชับมิตร เป็นการจัดการแข่งขันกีฬาของ 5 ชุมชนเพื่อการกระชับมิตรของประชาชนภายในพื้นที่
10. งาน"เพลงสายน้ำและความรัก" หรือ "เร่ร่อนพื้นคำ ประชาคมบางลำพู" ครั้งที่ 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า เป็นงานที่ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน ไม่หวังกำไรใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปี 2542

11. โครงการทดลองแยกขยะครบวงจรขั้นที่ 1 เป็นโครงการทดลองการแยกขยะเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ช่วยลดปริมาณขยะและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน
12. เทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 "งานสนุกกับถนนพระอาทิตย์-รวมใจชาวบางลำพู" งานในครั้งนี้นี้แตกต่างจากการจัดงานครั้งที่ 1 หลายประการคือ ชาวชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมาก ขอบข่ายงานขยายใหญ่ขึ้นเกือบเท่าตัว มีการทดลองระบบลงขันจากร้านและบ้านต่างๆ ในประชาคม เพื่อสร้างฐานการพึ่งตนเองในการจัดงาน รวมทั้งได้พัฒนางานด้านวัฒนธรรมไปอีกขั้นหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือ การสำรวจรวบรวมฟื้นฟูการแสดงสุดยอดดนตรีไทยของตระกูลดนตรีไทยบางลำพู ได้กว่า 10 ตระกูล ซึ่งอาจเป็นฐานสำคัญสำหรับการสร้างเมืองวัฒนธรรมที่ยั่งยืนและพัฒนาบางลำพูให้เป็นเมืองที่น่าอยู่
13. กิจกรรมพิเศษฝึกสอนเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์แก่เยาวชน ควบคู่ไปกับการสอนภาษาอังกฤษ วรรณคดีไทยและศาสนาธรรม โดยจัดหลักสูตรร่วมกับโครงการอินเตอร์เน็ตสู่เยาวชน ของมูลนิธิร่วมด้วยช่วยกัน และพุทธสมาคมซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งอยู่บนถนนพระอาทิตย์ด้วย
14. เทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 3 "งานมหกรรมถนนคนเดินวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ" งานเปิดถนนพระอาทิตย์เชื่อมต่อเป็นหนึ่งเดียวกับงานเทศกาลละครของสหภาพยุโรปบนถนนพระจันทร์ โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบนถนนพระอาทิตย์นั้นประชาคมเป็นผู้จัด เน้นความเป็นศูนย์กลางของงานละครบนถนนรวมถึงดนตรีบนถนนทั้งดนตรีไทยและสากล

ปี 2543 ถึง ปัจจุบัน

15. กิจกรรมสอนภาษาอังกฤษให้ผู้มีรายได้น้อย ในสวนสันติชัยปราการ ทุกวันพุธ พุธห้าสัปดาห์และเสาร์
16. การรณรงค์ทำสีอาคารโบราณ 34 ห้อง บริเวณโค้งถนนพระอาทิตย์ ตรงข้ามป้อมพระสุเมรุ
17. งานเปิดสวนสาธารณะสันติชัยปราการ
18. การทำบุญเลี้ยงพระประจำทุกเดือน
19. รำมวยจีนไทเก๊ก เต้นแอโรบิค ออกกำลังกายแบบโยคะ ออกกำลังกายแบบชีวจิต
20. งานวันเด็ก โดยร่วมกับยูนิเซฟ จัดถนนพระอาทิตย์ทั้งถนนเป็น "เมืองเพื่อนเด็ก"

ในปี 2545

21. งานค้นคว้าประวัติศาสตร์ชุมชน เก็บประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า และก่อตั้งกลุ่มเยาวชนบางลำพู
22. งานถนนสายวัฒนธรรม กรุงรัตนโกสินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

นางสาวกนกรัตน์ อิงชาติเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2520 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (สาขาสุขศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2541 และเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโทคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบังในปี พ.ศ. 2542

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้